

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 01 (561) 01-07 yanvar, Çileyə paş., il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Həjəye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eloğlu

Səh. 2

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni il münasibətilə müraciəti

Səh. 3

Kürd İmperatorluqları

Səh. 2

Serok Mesûd Barzanî liderê Koalîsyona Siyade Hamis Xencer qebûl kir

Səh. 2

Nêçîrvan Barzanî teqînên Kirmanê şermezar kirin

Səh. 2

Mesrûr Barzanî: Ez êrişə Kirmanê şermezar dikim

Səh. 14

Di nêz de Selahattin dikin serokê Kurdan!!!

Səh. 8

Omêd Xoşnaw: Di salekê de 1530 proje li Hewlêrê hatine cîbicîkirin

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

Səh. 4

Azərbaycanlıların deportasiyası və 1988-ci il faciəsi

Səh. 5

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun kürd peşmərgələri Azərbaycanda

Səh. 5

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

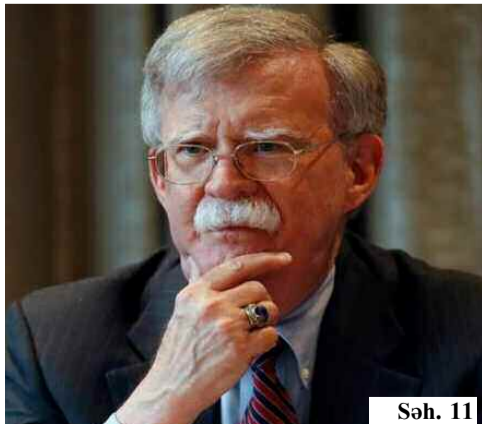
Səh. 6

Kürd tarihi, coğrafiyası, dili ve kültürü

Səh. 7

PWK: Werin em namzedên xwe bi hev re tesbît bikin, em bajarên xwe bi hev re îdare bikin!

Səh. 12

Səh. 11

John Bolton: Berdewamiya êrişan li ser otonomiya Herêma Kurdistanê dibe gef

Səh. 15

NADOYÊ XUDO MAXMÛDOV

Səh. 18

Bajarê Amûdê, Şewata Sînemayê, Mihemedê Seîd Axa û Mirina Üsivkê Çelebi

Səh. 13

Şaxewan Ebdula: Çi malbatên Kurd ji taxa Newrozê ya Kerkûkê nayên derxistin

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Dünya Azərbaycanlılarının Həmraylıyı Günü və Yeni il münasibətilə müraciəti

- Əziz həmvətənlər.

2023-cü il arxada qalır. 2023-cü ildə ölkəmizin həyatında bir çox önəmli hadisələr baş vermişdir. Ancaq o hadisələrin arasında dövlət suverenliyimizin bərpası Azərbaycan xalqının yaddaşında əbədi qalacaqdır. 2023-cü ildə birgünlük antiterror əməliyyatı nəticəsində Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam bərpa etmişdir, işğalçı qüvvələrin Azərbaycan ərazisindən çıxarılması təmin edilmişdir, düşmən ordusu məhv edilmiş, düşmənin hərbi texnikası məhv edilmiş və ya qənimət kimi götürülmüşdür. Bu tarixi hadisə münasibətilə bir daha bütün Azərbaycan xalqını ürəkdan təbrik etməyə istəyirəm.

2020-ci ildə İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatanda bizim Bayrağımız Şuşada və azad edilmiş digər ərazilərdə qaldırılaraq biz hamımız yaxşı bildirdik ki, işimiz yarımçıq qalıb. Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam bərpa etməli idi və bunu etdi.

Üç il ərzində biz bunu sülh yolu ilə həll etmək istəyirdik. Hesab edirdik ki, Ermənistan rəhbərliyi İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrini düzgün təhlil edərək özü üçün nəticə çıxaracaq. Əfsuslar olsun ki, bu, belə olmadı. Üç il ərzində Ermənistan öz üzərinə götürdüyü öhdəlikləri nəinki yerinə yetirmədi, hətta əksinə, bizə qarşı yeni hərbi təxribatlar hazırladı və onları həyata keçirdi. Qanunsuz olaraq torpağımızda məskunlaşmış 15 minlik Ermənistan ordusu Qarabağdan çıxarılmadı. Əksinə, yeni silahlar, sursatlar, hərbi texnika, minalar Qarabağa gətirildi və bizə qarşı mina terroru davam etdirildi.

Təbii ki, biz bu vəziyyətlə barışa bilməzdik. Dəfələrlə Ermənistan rəhbərliyinə və onun arxasında dayanmış Qərb ölkələrinə xəbərdarlıq etmişdik ki, bu vəziyyət davam edə bilməz. Ya separatçı rejim özü buraxmalıdır, Ermənistan ordusu bizim ərazimizdən çıxarılmalıdır, ya da ki, biz güc tətbiq edərək dövlət suverenliyimizi özümüz bərpa edəcəyik. Əfsuslar olsun ki, bizim sözüümüzə diqqət yetirilmədi. Sentyabrın 19-da başlamış və cəmi bir gün, ondan da az davam edən antiterror əməliyyatı Azərbaycan Ordusunun tam Zəfəri ilə nəticələnməmişdir. Separatçı rejim çökmüş, bizim sözüümüzə diqqət çökmüş, ağ bayraq qaldırılmış, təslim olmuş, torpaqlarımızdan əbədi olaraq çıxarılmış və tarixin zibilxanasına atılmışdır. Bununla Azərbaycan separatizminin kökü kəsildi və separatizm - bu bəla bizim torpağımızda bir daha baş qaldıra bilməz.

Azərbaycan Ordusu bir daha peşəkarlıq, qəhrəmanlıq, əsgər və zabitlərimiz fədakarlıq göstərmişlər. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Onların əziz xatirəsi bizim qəlbimizdə əbədi yaşayacaq. Onu bildirməyəm ki, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Həm Birinci, həm İkinci Qarabağ müharibəsi, həm antiterror əməliyyatı zamanı şəhid olmuş əsgər, zabitlərimizin, mülki şəxslərin, Xocalı qurbanlarının qisası döyüş meydanında alınmışdır.

2023-cü ilin aprel ayında isə biz ərazi bütövlüyümüzü tam bərpa etmişdik. Azərbaycan-Ermənistan sərhədinin Laçın istiqamətində sərhədburaxılış məntəqəsi qurulmuş və o gündən bəri Azərbaycanın ərazi bütövlüyü tam bərpa edilmişdir. Azərbaycan xalqı yaxşı xatırlayır ki, dünyada, xüsusilə Qərb ölkələrində Ermənistanın arxasında dayanan, onlara daim dəstək göstərən ölkələrdə nə qədər həyatiyyət qaldırılmışdı, bizə qarşı əsassız ittihamlar irəli sürülmüşdü. Heç bir ittiham, heç bir təzyiqlik bizim iradəmizə təsir edə bilmədi. Mən o vaxt da demişdim ki, heç kim bizim iradəmizə təsir edə bilməz. Biz haqq yolundayıq, öz sərhədimizi özümüz nəzarətə götürmüşük və heç kimə imkan vermərik ki, bizim torpağımızda at oynatsın. Bu, bizim torpağımızdır, bu torpağın sahibi bizik, nə lazım bilirsən, onu da edəcəyik, beynəlxalq hüquq çərçivəsində, o cümlədən beynəlxalq humanitar hüquq çərçivəsində. O da dərs olmadı işğalçılara, o da dərs olmadı onların arxasında dayanan anti-Azərbaycan qüvvələrə. Ona görə sentyabr ayında keçirilmiş antiterror əməliyyatı labüd idi və biz bunu keçirdik, bununla da fəxr edirik, qürur hissi keçiririk. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı, dünyada yaşayan hər bir azərbaycanlı haqlı olaraq qürur hissi keçirir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bu gün böyük tikinti meydançasına çevrilmişdir. Biz şəhərlərimizi, kəndlərimizi yenidən qururuq və artıq bu il 5 minə yaxın keçmiş köçkün öz doğma torpaqlarına qayıtmışdır. Bu ilin mart ayında - Novruz bayramı ərəfəsində Talış kəndində bayram sevinci yaşandı, köçkünlər öz doğma evlərinə qayıtmışdılar. Avqust

ayında Füzuli şəhəri və Zabux kəndi bayram içində idi. Bu il Laçın şəhərinə Müstəqillik Günü qeyd edərək köçkünlər qayıtmışdır - 28 May tarixində Laçında böyük bayram günü idi. Ondan əvvəl, bildiyiniz kimi, Ağalı kəndində köçkünlər məskunlaşmış və beləliklə, beş yaşayış məntəqəsində indi həyat bərpa edilib.

Onu da bildirməyəm ki, 2024-cü ildə bir neçə yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünlər, qaçqınlar qayıdacaqlar. Bu müjdəni mən bu gün onlara vermək istəyirəm və bildirmək istəyirəm ki, il ərzində Kərkicahan, Malıbəyli, Turşsu kəndləri tam bərpa ediləcək keçmiş köçkünlərin sərəncamına verilecək. Eyni zamanda, il ərzində Xocalı və Xankəndi sakinləri də öz evlərinə qayıdacaqlar.

Bundan başqa, bir neçə yaşayış məntəqəsi də keçmiş köçkünləri qəbul etməyə hazır olacaq. Biz - bu torpaqların sahibləri qurub-yaradacağıq. Biz qurub-yaradacaq xalqıq. Ermənilər 30 il ərzində bizim torpaqlarımızı dağıdaraq bütün evləri, tarixi binaları, məscidlərimizi yerlə-yeksan etmiş, bizə qarşı soyqırımı, eyni zamanda, urbisid, ekosisid törətmişlər. Bizim çaylarımız zəhərləndi, bizim meşələrimiz qırıldı. Bütün bunları edən Ermənistan dövləti idi. Əfsuslar olsun ki, bu cinayətlərə görə onlar bu günə qədər Qərbdə qınaq obyektinə çevrilmədi.

Bu gün Qərbdə ikili standartlar hökm sürür. Azərbaycan xalqı bunu yaxşı bilir və eyni zamanda, yaxşı bilir ki, biz bütün təzyiqlərə, bütün hədə-qorxulara, əsassız ittihamlara baxmayaraq bildiyimizə edəcəyik. Necə ki, etmişik, bundan sonra da edəcəyik. Ermənistan rəhbərliyi də bu tarixi dərsə nəticə çıxarmalıdır və özüni elə aparmalıdır ki, bizim qəzəbimizə tuş gəlməsin.

Biz bu il iqtisadi sahədə öz siyasətimizi uğurla aparmışıq. Müstəqil iqtisadiyyat bizə imkan verir ki, heç kəmdən asılı olmayaraq, heç bir beynəlxalq maliyyə institutundan asılı olmayaraq və asılı deyilik.

Biz Ordumuzu böyük dərəcədə gücləndirmişik, həm peşəkarlıq artdı, yeni silahlı birləşmələr yaradıldı və bu silahlı birləşmələr digər silahlı birləşmələrlə birlikdə antiterror əməliyyatında çox böyük peşəkarlıq göstərmişlər. Yeni silahlar, hərbi texnika alındı, gətirildi, bir çox yeni kontraktlar imzalandı. Onu da bildirməyəm ki, gələn il hərbi təyinatlı yerli istehsal böyük dərəcədə artacaq. Gələn il həm dövlət, həm özəl sektor tərəfindən hərbi təyinatlı məhsulların istehsalına ən azı bir milyard manat sərmayə qoyulacaq. Beləliklə, biz nəinki özümüzdə əsas vasitələrə təmin edəcəyik, Azərbaycan dünyaya miqyasında çox ciddi ölkəyə çevriləcək, bizim hərbi təyinatlı məhsulların həcmi və sayı böyük dərəcədə artacaq.

Bizim beynəlxalq nüfuzumuz gündən-günə artır. Dekabr ayında dünyanın ən böyük beynəlxalq konfransının Azərbaycanda keçirilməsi haqqında bütün dünya ölkələri yekdil qərar qəbul etmişlər - COP29 gələn il Azərbaycanda keçiriləcək. Bu, bizə dünya ictimaiyyəti tərəfindən göstərilən böyük hörmət və rəğbətdir, eyni zamanda, bizim yaşıl enerjiyə keçidimizə olan böyük qiymətdir. Yaşıl enerji keçidi bizim prioritet məsələmizdir və bu il Azərbaycanda bölgənin ən böyük bərpaolunan elektrik enerjisi stansiyası istifadəyə verilmişdir - 230 meqavat gücündə günəş elektrik stansiyası artıq bizim enerji sistemimizə tam inteqrasiya edilmişdir. İmzalanmış kontraktlar və anlaşma memorandumları əsasında yaxın bir neçə il ərzində Azərbaycanda 10 min meqavat bərpaolunan enerji növləri, enerji mənbələri yaradılacaq və bu sahədə də Azərbaycan dünyada liderlər sırasına olacaqdır. Əlbəttə ki, COP29 - iqlim dəyişikliyinə həsr edilmiş bu beynəlxalq konfransın Azərbaycanda keçirilməsi bir daha bu sahədə bizim uğurlarımızı əyani şəkildə göstərir.

Bu il Azərbaycanda "Heydər Əliyev İli" elan edilmişdir. Ulu Öndərin 100 illiyi ölkə üzrə qeyd edildi. Mən mənim üçün bu əziz günü - atamın doğum gününü Şuşada keçirdim. Şuşanın mərkəzi meydanında Azərbaycan xalqına müraciət edərək öz ürək sözlərini bildirdim və dedim ki, Ulu Öndərin xatirəsinə ən böyük hörmət əlaməti bizim əməllərimizdir. Mən hesab edirəm ki, oktyabrın 15-də Ağdərədə, Əsgəranda, Xocavənddə, Xocalıda, Xankəndidə qaldıracağım Dövlət Bayrağımız Ulu Öndərin xatirəsinə ən böyük hörmətin əlamətidir. Noyabrın 8-də Xankəndinin mərkəzi meydanında Zəfər paradımız Ulu Öndərin xatirəsinə ən böyük hörmətimizin əlamətidir.

Bu gün bütün dünya azərbaycanlıları haqlı olaraq müstəqil Azərbaycanla fəxr edirlər. Bu gün dünya azərbaycanlıları Dünya Azərbaycanlılarının Həmraylıyı Günü tam yeni bir ovqatla qeyd edirlər. Artıq üç ildir ki, dünya azərbaycanlıları bütün Azərbaycan xalqı kimi ruh yüksəkliyi ilə yaşayır, başını dik tutub yaşayır, alnı açıq, üzünə yaşayır.

Tarixi Zəfərimiz - İkinci Qarabağ müharibəsindəki Zəfər, antiterror əməliyyatı, işğalçılardan azad olunmuş torpaqlarımız, separatçı rejimin çökməsi bütün azərbaycanlıları haqlı olaraq bir araya, bir yumruq halına gətirir. "Dəmir yumruq" bizim Zəfər salnaməmizin rəmzi idi. Bu gün, eyni zamanda, "Dəmir yumruq" birliliyimizin rəmzidir və Azərbaycan xalqını, bütün dünya azərbaycanlılarını əmin etməyə istəyirəm ki, "Dəmir yumruq" hər zaman yerində olacaq.

Əziz bacılar və qardaşlar, sizə cənsağlığı, uğurlar arzulayıram. Arzu edirəm ki, 2024-cü il də ölkəmiz üçün, xalqımız üçün uğurlu olsun. Bayramınız mübarək olsun!

Serok Mesûd Barzanî liderê Koalîsyona Siyade Hamis Xencer qebûl kir

Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî li bajarê Massivê liderê koalîsyona Siyade Hamis Xencer qebûl kir. Serok Barzanî bi Xencer re li ser rewşa siyasî ya Iraqê û li ser tehdîden asayîşa Herêma Kurdistanê axifin.

Di hevdişinê de hat gotin ku divê ji

hemwelatiyan re xizmet bîn kirin, li ser rewşa encama hilbijartina meclisên bajarên Iraqê û koordinasyona di çêkirina rêvebiriyên xwe cih yê navbera partiyên ku qezenc kirine de, dê çawa be û li ser sistema dê çawa bikin, axifin.

Nêçîrvan Barzanî teqînên Kirmanê şermezar kirin

Serokê Herêma Kurdistanê teqînên li bajarê Kirmanê yê Îranê ku di encamê de zêdetir 100 kesan canê xwe ji dest da şermezar kirin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li ser teqînên di bibîranînên salvegera 4em a kuştina Qasim Silêmanî de daxuyaniyek belav kir.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di daxuyaniya xwe de got: "Em teqînên terorîstî yê ku îro bajarê Kirmanê ya Komara Îslamî ya Îranê kirin armanc û di encamê de bi dehan welatiyên Îranê canê xwe ji dest da û birîndar bûn, şermezar dikin."

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî herwiha anî ziman:

"Em sersaxiyê ji serkirde, hikûmet û gelê dost ê Komara Îslamî ya Îranê re dixwazin û hevsoz û hevhemê wan in." Li eyaleta Kirmanê ya Îranê li nêzikî gora Qasim Silêmanî di nav kesên ku ji bo bibîranîna Qasim Silêmanî kom bûbûn de teqîn çêbûn.

Medyaya dewletê ya Îranê ragihand ku teqînên li Kirmanê êrişên terorîstî ne.

Hat ragihandin ku du teqîn çêbûne û di navbera wan de 10 xulek hebûne. Di wan her du teqînan de 103 kesan canê xwe ji dest da û 188 kes jî birîndar bûne.

Qasim Silêmanî di 3yê Kanûna Paşînê ya 2020î de ji aliyê Amerîkayê ve li Bexdayê hatibû kuştin.

Mesrûr Barzanî: Ez êrişa Kirmanê şermezar dikim

"Ez êrişa hovane ya li Kirmanê şermezar dikim. Ez sersaxiyê ji malbatên qurbaniyan û Hikûmeta Komara Îslamî ya Îranê re dixwazim. Ji birîndaran re şifayê dixwazim."

Li eyaleta Kirmanê ya Îranê li nêzikî gora Qasim Silêmanî di nav kesên ku ji bo bibîranîna Qasim Silêmanî kom bûbûn de teqîn çêbûn.

Medyaya dewletê ya Îranê ragihand ku teqînên li Kirmanê êrişên terorîstî ne.

Hat ragihandin ku du teqîn çêbûne û di navbera wan de 10 xulek hebûne.

Di wan her du teqînan de 103 kesan canê xwe ji dest da û 188 kes jî birîndar bûne.

Qasim Silêmanî di 3yê Kanûna Paşînê ya 2020î de ji aliyê Amerîkayê ve li Bexdayê hatibû kuştin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî teqînên li bajarê Kirmanê yê Îranê şermezar kir û ew teqîn weke "êrişeke tirsonek" bi nav kir.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî di daxuyaniya derbarê teqînên Kirmana Îranê de got:

Kürd İmperatorluqları

Qutilərin varlığı çox qədimlərə uzanır. Bu günə qədər bilinən ilk Quti imperatoru Emnatum miladdan əvvəl 3100-cü illərdə yaşamışdır.

Lağas kralı Adadnari hələ miladdan əvvəl 2400-cü illərdə Karda xalqından söz etmişdir. Eyni fikri Ur (Our) kralı Kmil Sin də Kurde torpaqlarından bəhs edərək təsdiqləmişdir. Hitit kralı I Şuppilulita m. ə 1370-ci ildə Qurde xalqından söz açmışdır. Daha sonralar Assur kitabələrində Kardaka yaylasından və Kurtie – Kurti xalqından bəhs olunmuşdur.

Assur kralı Tukulti İnor, Qutilərə «Kurdi» deyirdi (Bax: İhsan Nuri Paşa, səh-33).

Milladdan 900 il əvvəl yaşamış Assur kralı Adalnirari Kusi, Kutı, Subari orduları ilə vuruşduğunu qeyd edir. Bu kral öz kitabələrində Qutiləri «Kürdi» deyərək adlandırır.

Kürd xalqının tarixini incələyərkən araşdırmaçıların müxtəlif dəyərli əsərlərindən istifadə etdikləri İhsan Nuri Paşa bu haqda belə demişdir:

- Kürd əsilli olan Xaldi (Xaldi), Ararati, Subari, Nauri, Mitanni, Muşki və Kassit dövlətlərinin Qutilərdən ayrıldığını, yeni hamısının kökünün qutilərə dayandığını göstərən əsərlər var. Bunlardan biri m. ə 1280-1261-ci illərdə yaşamış Assur kralı I Salamanasar krallığından qalan kitablarında bunu yazır: «Bir ulduz kimi parlayan Quti xalqı yalnız çoxluğu ilə deyil, əzm, şiddət, dəhşət və yıxıcılıqları ilə tanınmaqdadır. Düşməncilikləri mənə də qarşı sürüb getdi».

Kürd Quti dövlətinin dağılmasından təxminən 1000 il sonra yaşamış Assur kralı Salmanasar, beləcə Quti qollarından gələn və öz yerinə çatan yeni kürd xalqlarının və onların dövlətlərinin qutilərin soyu və övladları olaraq tanımaqdadır. Onlar üçün min illik bir zaman fasiləsindən sonra da yenə quti sözlərini işlətməkdədir.

Etdiyi müharibələrdən sonra kral Salmanasar bunları yazmışdır: «Ararat sərhədindən Tur Abidinə qədər bir ölkə içində Quti qanı su kimi axıdıldı, lakin məğlub olmalıdırlar».

... Yuxarıda adları çəkilən coğrafi terminlərin yerləşdiyi bölgələrdə bu gün də kürd xalqı yaşamaqdadır. Tarixi Babil ölkəsini fəth etmək ilk dəfə qutilərə nəşib olmuşdur. Quti dövləti parçalandığında, onların qollarından biri olan Kassitlərin parlaq və güclü dövrləri 725-ci ilə çatan bir məmləkətin təməlini Babilədə saldılar. Kürd xalqının məşaləsini Subarilər, Mitannilər, Xaldilər, Muşki və Nayri dövlətləri vasitəsilə Med imperatorluğuna qədər daşıyıb gətirdilər.

Qutilərin kürd xalqının atası olduqlarını isbat etmək üçün «Ön Asiya və Mesopotomiya» tarixini incələyən və araşdıran elm və tarixçi amilləri də bu həqiqəti araşdırmalarında dilə gətirmişlər. Bunun isbatı olaraq Pensilvaniya Universitetinin professorlarından Speizer «Mesopotamiyanın kökəni» adlı əsərində kürdlərin qutilərlə Zaqros hülilələri ilə eyni irqdən olduqlarını yazır (B. Nikitin, cild I. səh 91. Diponot).

Osmanlı tarixçilərindən Əhməd Rəfik «Ümumi tarix» adlı əsərində və onunla birlikdə Əmin Zəki də «Kürd tarixi» adlı əsərində müxtəlif fakt və sübutlarla eyni fikri təsdiqləmişlər (Ehsan Nuri Paşa, səh 38-40).

Tanınmış tarixçi Mucerson qutilərdən gələn Naviri xalqının hakimiyyətinin sonunda Kurti deyilərək adlandırıldıklarını göstərməkdədir ki, bu da qutilərin kürdlə-

rin ataları olduqlarını sübut edir. Hətta doktor Kontinov da miladdan 4000 min əvvəl Mesopotomiya və Zaqros dağlarında yerləşən xalqların Quti və Kusi (Kassit) deyərək adlandırdıqları və ari irqdən olduqlarını, Kürd xalqının bu torpaqlardan enib gəldiyini vurğulayır. İstər Mucersonun, istərsə də doktor Kontinovun dediklərini təsdiq etmək üçün «Kürd ədəbiyyatı tarixi» əsərini göstərmək istərdik (II hissəyə bax).

- Şərqsünas Draver «Kürdlər və Kürd tarixi» kitabında qutilərin və kardaların kürd xalqının ataları olduqlarını yazır. Digər bir şərqsünas Rayks da eyni fikirdədir (İ. N. P. səh. 173). Kürd xalqının qədimliyi və kürdlərin antik dövrdən gələn bir xalq olduğunu türk alimləri tərəfindən yazılmış «İslam ensklopediyası» əsərinin 1089-cu səhifəsində bunlar qeyd edilmişdir. Miladdan təqribən 2000 il əvvəl II Şumer dövrünə aid daş yazısında, Thureau-Danqin (Revue d Assuriologie, v-99, VI, 67) bir Kardaka adına təsadüf edilir. Bu ölkə Driverin Van gölünün cənubunda göstərdiyi Su tayfasının yanında idi. Miladdan sonra 1071-ci ildə Malazgirdən Anadoluya girmiş türk xalqı ilə kürd xalqının heç bir qohumluğu-

və təqribən 175 illik bir yaşam sürən Böyük Kürd Mittani imperatorluğudur.

Kürd Kassit – Kussi imperatorluğu

Kürd Kassit - Kussi dövləti haqqında məlumat verərkən bu haqda da qabaqcadan bildirmək istəyirik ki, bu dövlətə Cəmsidin adı verilmişdir. Hətta Firdovsinin «Şahnamə» əsəri də Kassit - Kussi dövlətini kinayə ilə Cəmsidin milləti hesab edir.

Quti imperatorluğunun dağılmasından sonra quti xalqının yaratdığı bu dövlət siyasi hakimiyyətini m. ə 1891-1171 – ci illərdə sürdürmüşdür. Qərb tarixçiləri isə bu hakimiyyətin sonunu 1160-cı il olaraq göstərir (Mauriçe Meumao, «Le Monte antique» əsəri, Paris 1976. Səh-160).

Kürd sivilizasiyası bu dövərdə insanlığa böyük mənfəət verdi. Sənət, mədəniyyət, ədəbiyyat, el sənətləri, heykəltaraşlıq, rəsm və ev əşyalarının formalaşdırılmasında Kürd Kussi dövləti, Mitani dövləti ilə birlikdə çağdaşları Hititlərə, Asurlara və fironların idarəçiliyində olan Misir ölkəsinə böyük ölçülərdə təsir etmişdir.

Tarixi araşdırmalarda və İraq Kürdüstanındakı arxeoloji qazıntılar zamanı əldə edilən kürd milli kalaritənə uyğun olunan şahənə heykəllər 1984-cü

etdirməkdədir. Bu dövlətin idarəetmə, hüquqi, toplumsal və mədəni qurumlarının o zamanda ən irəli bir düzəndə olması bir təsadüf deyil. Çünki, Kassitlər m. ə 1530-cu ildə ulu babaları qutilər kimi Babili (Babilosu) tamam işğal etdilər. Qərbin qədim dövr tarixçilərinin bildirdiklərinə görə, Kürd dövlətinin rəhbərləri məğlubiyyətə uğradıqları Babilon ölkəsinə məxsus olan uyqurluğa da sahib oldular. Məlum olduğu kimi, daha əvvəllər də bu ərazilərdə Hammurapinin yaratdığı monarxiya hakimiyyəti mövcud idi. Babil uyqurluğuna öz damğasını vuran bu kral Assurları, Esəhnunna və Mari krallıqlarını məğlub edərək miladdan əvvəl 1695-ci ildə ölkəsinin sərhədlərini bir xeyli genişləndirdi. Həm Hammurapi (m.ə 1729-1686), həm də sələfi kral Şamsu İloina (m.ə 1686-1648) ölkədə hüquqi dövlət qurmuşdular. Ölkədə sağlamlıq idarəetmə üsulu vardı. Maliyyəçilər (Tacirlər təşkilatının rəhbərləri), hakimlər və vilayət valiləri mərkəzdəki büroya bağlı idilər. Dövlətin amirləri Vali və Bələdiyyə sədrləri kimi vəzifələr də yazılı əmrlərin həyata keçirilib keçirilmədiyini diqqətlə izləyir. Siyasi və iqtisadi yaşamı tək özü idarə edirdi.

Hammurapinin hüquq kodu çox məşhurdur. İnsanlıq tarixində bilinən ən qədim qanunu qoymaq yalnız ona nəşib olmuşdur. Bu kodakə (kod) araşdırıldığında bu ölkədə kralın xalqın atası və qoruyucusu olub, güclü ilahi varlıqlardan (Tanrılardan) aldığı görünür:

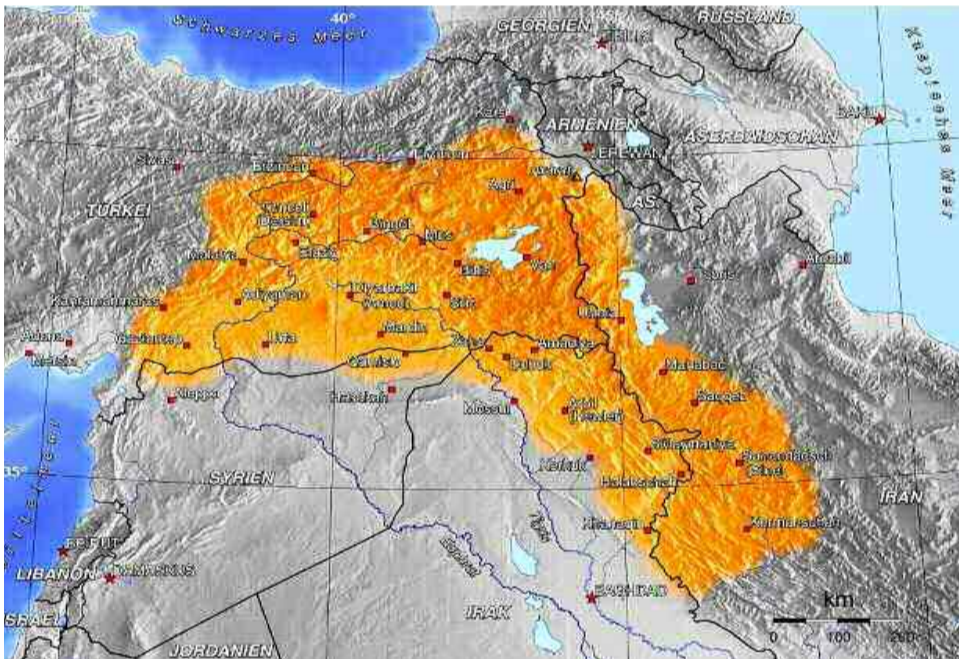
- Tanrıların diqqəti və sevgisi olan mən Hammurapi ölkədə ədaləti yaşatmaq, ziyankarları və qatilləri məhv etmək, xalqımın üstündə günəş kimi doğaraq dünyanı aydınlatmaq üçün Tanrı Manrunun vəzifələndirdiyi bir çoban olaraq idarə etdiyim xalqıma heç bir zaman zülm etmədim və tənbel olmadım. Mənim yaxşılaşdırma kölgəm ölkədəki bütün şəhərlərin üzərinə yayıldı. Şumer və Akkad ölkəsi insanlarını da bağrıma basdım. Onları sülh içində idarə etdim. Mənim mövcudluğum onları da qorudu. Güclü olanın zəifi məhv etməməsi üçün, yetimlərə və dullara haqlarını qorumaq üçün ölkədə ən yaxşı ədalət quraraq, bunları qoruyacaq qanunları bildirmək üçün bu lövhəyə dəyərli sözlərimi yazdım. Adil bir kral olaraq mənim varlığım önündə ilskat edərəm (Hammurapi qanunları – ön söz. Səh -160).

Beləliklə, Kürd Kassit dövləti Babili fəth edib öz ərazisinə qatdığı zaman bu ölkə üzərində sosial – iqtisadi, idarəetmə və mədəni bir vaxtda inkişaf edən xəzinə vardı. Kassitlər də Babili almadan öncə böyük bir dövlətin təmsilçiləri idilər. Qaldı ki, Hammurapi monarxiyasının da Kassitlərin atası olan Quti ölkəsindən eyni bir biçimdə miras olaraq bir çox şeylərin dövr almasına, bu da alimlər tərəfindən təsdiq edilməkdədir.

Quti və Hurrilər dövründə atı daşıma və çəkmə vasitəsi kimi ilk dəfə insanlıq Kassitlər zamanında minik heyvanı kimi də istifadə etmişlər.

Bu tapıntıdan həm bir yerdən başqa yerə tez getmək məqsədi üçün, həm də müharibələrdə hərbi vasitə kimi də yararlanırdılar. Digər tərəfdən də Neolit vaxtından ən önəmli şəkildə rast gəldiyimiz və tarixçilərin təxminlərinə görə, hələ palçıqən üst-üstə qoyularaq inşa edilən kəpik ilk dəfə Kassit dövlətində içinə saman qarışdırılıb gündə qurudulmaqla inşaatda istifadə edilmişdir. Aradan 3500 il keçməsinə baxmayaraq, kəpik Ön Asiyanın inşaatında ən başlıca vasitədir.

Araşdırdı: Tahir Süleyman

nun olmadığını Milli Təlim Nazirliyi tərəfindən nəşr edilmiş ensklopediyada öz əksini tapmışdır. Adı bilinən Quti krallarından Losirab, Şərlək, İks, Huş, Anri, Danzir, Trikan ən başlıca krallardandırlar. Bunlardan Şərləkə Firdovsinin «Şahnamə» əsərində Siyamən, İks, Huşaya isə Huşəng adlandırılmışlar.

Babil dövlətinin süqutundan sonra, sadəcə 125 il 40 günlük Babil hökmrənliyi zamanı həmsərhəd olan Quti krallarının sayı 14 olduğunu İ. N. Paşanın adı keçən əsərindən öyrənirik. Bazil Nikitin də qutilərin Sarqon xənadanlığına son verdiklərini və eyni dövlətin miladdan öncə 2496 – cı ilə qədər hökmrənliyinin sürdüyünü yazır (B. Nikitin «Kürdlər» cild I, səh-31).

Özü Quti soyundan olan Louqal Oton (Louqan kralı) Erun kralı olaraq Quti kralı Trikanını məğlub etdi. Quti xalqı bu məğlubiyyətdən sonra bəyliklərə bölündü. Bu dağınlıq içindən Bitlis bölgəsindəki qutilər Kardaka adını aldılar. Bəxtiyari dağlarındakı və ətrafındakılar müstəqillik qazandılar. Ancaq tarixi baxıma görə, qutilərdən sonra bu ölkə xalqını yetişdirdiyi və tarixə damğasını vuran iki yeni türk dövləti meydana gəldi. Bunların parlaq və görkəmli dönəmi 725 il sürən kürd Kussi – Kassit dövləti ilə bu dövlətin yaşama müddətinin ortalarında yer alan

ildə Bağdad Milli Muzeyinə qoyulub. Yenə Kürd Kassit imperatorluğuna aid adlı – sanlı «Sinus səhnəsi» adlı daş üzərində yonularaq gerçəkləşdirilmiş əsər Parisin «Laubre» muzeyini bəzəməkdədir. Belə nümunələrdən yüzlərlə saymaq olar.

Beləliklə, güclü Firon hakimiyyətindən geridə qalmayan, böyük bir tarixi zənginliyə malik olan Kürd Kassit dövləti siyasi, iqtisadi, eləcə də elm sahəsində irəli getmələrini göstərən dəlillərlə sübut etməkdədir.

Ölkələr arasında əlaqələr qurulur, məktublar yazılır, elçilər təyin edilirdi. Xüsusilə firon ölkəsi Misirlə Kürd Kassit dövləti arasında ixracat və ixracat, kredit və ya mübadilə yolu ilə yardımlar şəklində təşkil olunurdu. Bu dövətdə barış və sülh müqavilələri imzalanırdı. Beləliklə, tarixin bildiyi ən qədim zamanlardan günümüzə qədər dövlət quruluşu ilə, dövlətlərarası danışıqların hüquqi təməlləri Kassit – Kussi imperatorluğunda rast gəlinir (Bu haqda geniş məlumat almaq üçün bax: Mauriçek Muleau «Len Monte Antique». Səh-161).

İdarəetmə sistemində yeni bir qayda yaradılmışdı. Tapınaqlardan dini ayinlərlə yanaşı sənət, mədəniyyət və ədəbi əsərlər də sərğilənməkdə idi. Kürd xalqı bu adətlerini günümüzə qədər də davam

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəli ötən saylarımızda ERMƏNİ XƏLİFƏSİNİN BÜTÜN KEŞİŞLƏRİLƏ BARIŞ ÜÇÜN MƏSCİDƏ GƏLMƏSİ

Xəlifə belə ki, gördü ermənilərin arvad-uşağı ağlaşa-ağlaşa töküldülər onun qarısına, tez durub kilsə paltarını geyib böyük xaçı, kilsələrin böyük keşişləri hər biri bir İncili əlinə alıb, kilsə paltarları əyinlərində, keşişlərin əllərində qiymətli bayraq, neçə ruslar qabaqda papaqları ağacın başında, naçalnik onların dalında və ermənilərin nümayəndələri bunların dalınca musiqi çala-çala gəldilər meydana doldular. Xəlifə qabaqca, keşişlər əllərində xaç və İncil və bayraqlar bir parası ağlaya-ağlaya məscid həyətinə daxil oldular ki, bizi əfv edin, bağışlayın.

Həmin gün müsəlmanların əyan-əşrəfləri və böyük alimləri müəyyən bir işlə bağlı məscidə gəlmişdilər. Mən də (Mir Möhsün Nəvvab) bir vacib işlə əlaqədar oraya gəlmişdim. Məscidin həyətinə çatanda qonşuluqdakı qapı açıldı. Əvvəl ordan naçalnik çıxdı və mənə yaxınlaşıb əlimdən tutaraq «kizvinite» sözünü deyib daxil oldu. Onun arxasınca gələn erməni xəlifəsi də mənim əlimi sıxaraq «bağışlayın» deyib içəri daxil oldular. Bu zaman cənab Hacı Molla Hüseyn qazi təşrif gətirdi. Onların ardınca müsəlmanlar da məscidə daxil olub xəlifə və keşişlərlə görüşdülər. Bundan sonra xəlifə barışıq nitqinə başladı. Bir qədər sonra məsciddən çıxdılar. Cənab qazi və müsəlmanların əyanları da onlarla erməni meydanına tərəf yollandılar. Yenə qabaqda naçalnik və ruslar musiqi sadası altında erməni məhəlləsinə doğru hərəkət edirdilər.

Aman (sülh) bayraqlarından birini mən (Nəvvab) alıb iki ay məscidə saxladım. Sonra keşişlər gəlib həmin bayrağı geri istədilər. Cənab Nəcəfqu lu ağanın vasitəsilə həmin keşişlərdən bir qəbz almaqla bərabər, həm də bayraqla birlikdə məscidin qarşısında Əfrasiyabın şəklini çəkirdim. Bunu mən ermənilərin üstümüzə böhtan atmaması üçün əyani dəlil kimi çəkirdim.

Ermənilərin bu növ siyasətinə və hiyləsinə inanmaq, eləcə də sülh məramına bel bağlamaq olmazdı. Çünki neçə dəfə bu qərar ilə məsciddə, kilsədə və qazinin evində bütün keşişlər, xəlifənin özü və erməni əyanları toplaşaraq çoxlu nitqlər söyləmiş, xütbələr oxumuş və dostluqdan danışmışlar. Amma axırı yenə mənasız olub. Belə ki, onlar, yeni ermənilər öz fitnə-fəsadlarından əl çəkməyərək xalqın rahatlığını kəsib onları qırğına düşürmüşlər.

Üç gün bundan sonra cənab Şeyxülislam Şuşa şəhərinə təşrif gətirdi. Şəhər əhalisi onu böyük ehtiramla qarşıladı. Şeyxülislamı üç yüz atlı, hörmətli şəxslər, alimlər, erməni keşişləri və xəlifəsi, eləcə də erməni böyükləri faytonlarda, otuz nəfər atlı kazaklar sursatları ilə birlikdə müşayiət edirdilər. Onlar şəhərə daxil olaraq

cənab qazinin evində qərar tutdular.

Elə ki, sabah oldu, yenə alimlər, seyidlər, əyan-əşrəflər, ermənilərin

Mir Möhsün Nəvvab

xəlifəsi, keşişləri və əyanları cənab Şeyxülislamın hüzuruna gələrək xoş gəldin etdilər. Bundan sonra Şeyxülislam buyurdu ki, ey erməni və müsəlman camaatı! Bir para başqa vilayətlərdə fitnə-fəsad işləri vəba xəstəliyi kimi yayılarkən məclislərdə və yığıncaqlarda mərifət əhli Şuşa qalasının erməni və müsəlman əhlinin məhraban dolanmağını misal gətirərək iğtişaş salanları məzəmmət edirdilər. Onlar Avropanın Paris şəhərində olan xoş davranışı Qafqaz şəhərləri içərisində Şuşa əhalisinin məhraban münasibətləri ilə müqayisə edirdilər. Mənə məlumdur ki, siz iki tayfa, yeni erməni və müsəlmanlar keçmiş zamanlarda qardaş kimi dolanmısınız. Hətta Məlik Şahnəzərin qızı Hurizad xanımı mərhum İbrahim xan özünə halal övrət edib, qohum olublar. İndi sizdən sual edirəm: bu fitnə-fəsada nə bais olur?

Aranızda din-məzhəb davası, namus məsələsi yoxdur. Bəs nə üçün bir neçə şeytan cildinə girmiş insanların fitnə-fəsadına uyaraq bu qədər qanların tökülməsinə, malların tələf olub, mülklərin dağılmasına və yanmasına bais olursunuz? Qiyamət günü Allah-təalanın qarşısında bu bəd əməlləriniz üçün cavab verəcəyinizi unudursunuz? O, tezliklə zalım ilə məzlum arasında ədalətlə divan edəndir. Tövbə edib Allah yoluna qayıdın. Bir də belə fitnə-fəsadlar törətməyin. Fitnə-fəsad törətməyə çalışan bir para adamların sözüne qulaq asmayın. Onlar öz cahillikləri ilə sizin rahatlığınızı əlinizdən alıb, öz fitnələri ilə sizi qırğına verirlər. Bununla bir məqsədə və ali mərtəbəyə nail olmaq qeyri-mümkündür.

Xülasə, o biri gün səhər tezdən cənabi-Şeyxülislam məscidə təşrif

gətirdi. Yenə də erməni və müsəlmanlar məscidin ətrafına toplaşdılar. Şeyx həzrətləri burda da çıxış edərək onların bütün fitnə-fəsadlara son qoymalarını və məhraban dolanmalarını nəsihət etdi. Hərbi qubernator da camaata elan etdi ki, sizin aranızda gedən vuruşlara son qoymaq və hər iki tayfa arasında (erməni və müsəlman) sülhü bərqərar etmək üçün dövlət məni buraya qubernator təyin etmişdir. Hər hansı bir fitnə-fəsadda mən məzlumun tərəfində olub zalımı tənbeh edəcəyəm. Buna mənim səlahiyyətim var.

Burdakı çıxışlardan sonra onların hamısı erməni kilsəsinin yanına gəldilər. Burda da erməni xəlifəsi və qubernator çıxış edib, hamını fitnə-fəsadlardan əl çəkib əmin-amanlığı təmin etməyə çağırırdılar.

Din xadimləri və qubernator bu iki tayfa arasında sülh yaratmağa çalışdılar vaxt xəbər gəldi ki Vəng tərəfdə ermənilər toplaşib müsəlman köçərilərinin yolunu kəsiblər. Belə ki, min nəfərəcən əlsiz-ayaqsız övrət-uşaq, qoca kişilər və onların heyvanları yığılıb o tərəfdə meşədə qalıblar.

Bu xəbər şəhərə çatan kimi, dərhal Ağdama və Bağlar əhlinə müxtəlif kağızlar yazıb göndərdilər. Dərhal altı yüzə qədər silahlı atlılar cəm oldular və üz qoydular Vəng tərəfə. Ermənilərin səngərlərinə bir güllə atımlıq məsafədə düşüb dəstələr təşkil etdilər. Ermənilər xəbərdar olan kimi qorxuya düşdülər və bir neçə erməni onları hüzuruna göndərdilər ki, müsəlmanların

oradan keçərək öz oymaqlarına tərəf yollandılar.

Həmin günün sabahı xəbər gətirdilər ki, erməni tayfası Əsgəran səngərlərinə girərək yolla gəlib-gedəni qəflətən güllə ilə vurub öldürür, yaxud yaralayır dılar. Həmin saat, yeni xəbər gələn kimi qubernatorun əmri ilə bir dəstə kazak Abbas bəy Talib bəy oğlunu götürüb Əsgərana tərəf yollandılar. Kazaklar Abbas bəy Talib bəy oğlu ilə bərabər, erməniləri həmin səngərlərdən çıxarıb dağıtdılar. Ermənilər isə Əsgəran səngərlərindən çıxarıldıqdan sonra onlar Xanabad kəndinə hücum edirlər. Onlar kənddə Həsənağa Süleyman xan oğlunun mülkünü, böyük və gözəl imarətlərini darmadağın edərək, mal-dövlətini talan etmişlər.

Bundan sonra ermənilər Badara kəndinə hücum çəkirlər. Onlar həkim Mirzə Allahqulu oğlunun evini hər tərəfdən mühasirəyə alaraq od vururlar. Bu zaman Mirzə Allahqulu oğlu öz övladları Cahangir bəy və Kərim bəylə bu əhvalatdan xəbərsiz içəridə işlə məşğul idilər. Ermənilərin bir qismi isə içəri doluşaraq Mirzə Allahqulu oğlunu və övladlarını, eləcə də nökrələrini övrət-uşaqları ilə birlikdə qətlə yetirib mal-dövlətlərini talan etdilər.

ŞUŞA ŞƏHƏRİNİN ƏTRAFINDAKI KƏNDLƏRDƏ BAŞ VERƏN ƏHVALATLAR

Ermənilərin yuxarıda deyilən vəhşiliklərindən xəbər tutan kürdlər dərhal silahlanaraq bir neçə yüz atlı ilə üz qoydular Minkənd, Xinzirək və başqa kəndlərin üstünə. Onlar bu kəndləri darmadağın etdilər. Ermənilərdən bir qismi öldü, bir qismi qaçıb canını qurtardı, başqa bir qismi isə tufənglərini atıb təslim oldular.

O günün sabahısı mənim (Mir Möhsün Nəvvabın) yanıma bir cavan kürd oğlanı gəlib xəbər verdi ki, biz müsəlmanlar cəm olub birdən yüz evdən ibarət olan Hərrad kəndinin üstünə hücum çəkdik. Bizim hücumun qarşısında tab gətirməyən ermənilər ələcsiz qalib tufəng və patrondaşlarını atdılar və acizənə şəkildə təslim oldular. Oğlan dedi ki, indi Qaladərəsinin üstünə hücum çəkmək məqsədi ilə hazırlıq görürük. Həmin oğlan bacardığı qədər boş gilizlər alıb apardı və dedi ki, orada yaxşı patron qayıran var. Verəcəyəm bu gilizləri doldursun, çünki lazım olacaq.

Həmin günlər cənab Şeyxülislam buyurdu ki, erməni tayfasından bir neçə mötəbər adam onun hüzuruna gəlsinlər. Həmin gün müsəlmanlar da oraya toplaşmışdı. Onlar gəldikdən sonra Şeyxülislam buyurdu ki, inşallah, sabah mən getməliyəm. Yenə də hər iki tayfaya nəsihət edirəm ki, burada əmin-amamlığı pozmayaraq, əvvəlki kimi yenə də bir-birinə ehtiram ilə yanaşaraq qardaş kimi dolanasınız.

Ardı var

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

gəlişlərinin səbəbini öyrənsinlər. Atlılar həmin ermənilərə bildirdilər ki, gəlmişik köçərilərin yollarını kəsənlərə layiqli cəza verək ki, bundan sonra bir də belə iş görməsinlər.

Ermənilər dedilər ki, biz onların yolunu kəsməmişik. Ola bilsin ki, köç tayfası bizim ermənilərlə dava ediblər və bunun nəticəsində bir-iki adam ölübdür. Xülasə, atlılar köçərilərin yolunu açdılar, onlar sərbəst gəlib

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun kürd peşmərgələri Azərbaycanda

1946-cı ilin dekabrında İranda Mehabad respublikası süqut edir. İranın baş nazir Qəvame-Səltənə ilə Mehabadın lideri Qazi Məhəmməd arasında avqustda Tehrandə bağlanmış razılışma pozulur və şah qoşunları həm Təbrizi, həm də Mehabadı ələ keçirir. 1947-ci ilin 30 martında Qazi Məhəmməd, qardaşı Sədr Qazi və Mehabad respublikasının müdafiə naziri Seyf Qazi dar ağacından asılır.

Şah qoşunlarına qarşı müqaviməti yalnız respublikanın Baş komandanı, general Mustafa Bərzani davam etdirir. 44 yaşlı Bərzani sonunda qüvvələr nisbətinin bərabər olmadığını və məğlubiyyətin qaçılmazlığını anlayaraq İrani tərk etmək və SSRİ-yə keçmək qərarına gəlir. 1947-ci ilin iyununda o, silahlı dəstəsi ilə Naxçıvanla sərhədi keçərək Azərbaycan ərazisinə, Culfaya daxil olur. Beləliklə, Bərzaninin və tərəfdarlarının 12 il davam edən SSRİ dövrü başlayır. Həmin dövrün bir neçə ili Azərbaycan SSR-də keçir.

* * *

SSRİ ərazisində dəfələrlə Bərzani ilə ünsiyyətdə olmuş əfsanəvi Sovet əks-kəşfiyyatçısı Pavel Sudoplatov (1907-1996) özünün 1990-cı illərdə işıq üzünə gələn "Xüsusi əməliyyatlar" adlı memuarlarında xatırlayır: "Bərzani SSRİ-yə gəlməzdən bir müddət əvvəl İrandakı kürd üsyançıların rəhbərləri şahın qurduğu tələyə düşürlər: onlar danışıqlar üçün Tehrana çağırılır, burada həbs edilir və edam olunurlar. Yalnız Bərzani həmin qismətdən qaça

Qonşuların qeyri-adi hərbi fəallığının səbəbləri Moskva üçün sirr deyildi. Vasili Ryasnoyün həmin məruzəsində deyirdi: "Əldə olunmuş bilgilərə görə, İran Kürdüstanında, Uşnu rayonunda (Urmiyə gölündən cənub-qərbə) 1947-ci ilin martından başlayaraq İran hökumət qoşunları ilə İraqdakı bərzan tayfasının tərk silah olmaqdan imtina etmiş üzvləri arasında hərbi əməliyyatlar başlayıb. Kürd bərzan tayfası 1945-ci ildə İraqdan köçərək İranda məskunlaşmış".

Beləliklə, əvvəl İraqda, sonra isə İranda məğlubiyyətə düşər olmuş molla Mustafa Bərzani kor dalana sıxışdırıldığını yaxşı anlayaraq yeganə qurtuluş yolunu Azərbaycan ərazisinə keçməkdə görürdü. Onun hərbi birləşmələri Maku yaxınlığında şah qoşunlarını məğlub edərək SSRİ sərhədinə doğru hərəkət edirdilər.

Pavel Sudoplatov memuarlarında sərhəddə toplaşmış Bərzani tərəfdarlarının sayı barədə yazır: "Sərhədi keçən Bərzani tərəfdarlarının sayı 2 minə yaxın döyüşçüdən ibarət idi, elə bir o qədər də onların ailə üzvləri vardı". Ancaq digər Sovet əks-kəşfiyyatçısı - Vadim Udilov isə özünün "SSRİ-də terror aktları və təxribatlar" kitabında onların sayının 500 nəfər olduğunu yazır.

İyunun 15-də İran təyyarələrinin bombardmanı altında Araz çayı boyu sərhədə ilk kürd dəstəsi yaxınlaşır. Dəstədən 2 nəfər Sovet sahilinə keçərək Mustafa Bərzaninin Staline

keçməsinə göstəriş verir. Bu vaxt kürdlər silahlarının bir hissəsini İran tərəfdəki qamışlıqlarda gizlədərək sərhədi keçirlər. İyunun 19-da SSRİ Daxili işlər nazirliyi əməliyyatın

nəticələrinə dair Staline məlumat göndərir: "İyunun 18-i axşama qədər Molla Mustafa Bərzaninin başçılığı altında kürd dəstəsi Sovet ərazisinə keçib. Onların ümumi sayı 499 nəfərdir. Kürdlərdən götürülüb:

303 tüfəng, 5 avtomat, 55 tapança, 54 qumbara, 13 binokl, 13 min patron. Saxlanılmış kürdlər Naxçıvan şəhərinə aparılıb və burada sərhədçilərin mühafizəsi altındadırlar".

İran sərhəd komissarı tezliklə Sovet həmkarına müraciət yollayaraq Bərzani və tərəfdarlarının təhvil verilməsini təklif edir. Müraciətdə deyirdi: "Dostluq münasibətlərimizin pozulmaması naminə xahiş edirik ki, 400 əclafı geri qaytarasız". Ancaq Sovet tərəfi bu xahişə məhəl qoymur. Bununla da, Bərzaninin və onun kürdlərinin əvvəlcə çox qısa müddət çəkəcəyi fərz edilən, ancaq 12 ilə qədər davam edən "Sovet dövrü" başlayır.

* * *

Bir müddət Culfada saxlandıqdan sonra, kürdlər Abşerond yerləşdirilirlər. Bərzani isə qısa müddət Şuşada qalır, sonra isə Bakıya köçürülür. Onun Sovet rəhbərliyinə "sosializm uğrunda mübarizəyə hazır olduğuna" dair söylədiyi nitqlər isə istər Miocəfər Bağirovda, istərsə də Moskvadan gələn emissarlarda xəlif ironiya doğurur. Sovet tərəfində əsas təəccüb yaradan cəhətlərdən biri kürdlərdə çox güclü inkişaf etmiş tayfa-nəsil münasibətləri idi. Onlar Bərzanini az qala ilahiləşdirirdilər və bu cür geridə qalmış ictimai münasibətlərlə sosializm quruculuğuna dair vədlər qətiyyətlə bir-birinə uyuşmurdu.

Odur ki, Sovet rəhbərliyi bu arxaiik münasibətləri heç olmasa yumşaltmaq, kürdlərin cəmiyyətə assimilyasiyasına nail olmaq üçün hətta kürdləri Bərzanidən bacardıqca təcrid də edirdi. Üstəlik, kürdlərin arasında kommunist təbliğatı aparmaq, yaxud oraya öz adamlarını salmaq cəhdləri də uğur gətirmirdi - kürdlər yadlar üçün qapalı idilər. Bununla bağlı, Pavel

Sudoplatov bir epizodu da xatırlayır - artıq Daşkənddə olanda onların Bərzaninin əhatəsinə informator yerləşdirmək cəhdləri həmin şəxsin izsiz-tozsuz yoxa çıxması ilə nəticələnir.

* * *

1947-ci ilin payızında Sudoplatov Bərzani ilə görüşüb danışmaq üçün nazir Abakumov tərəfindən Bakıya göndərilir. O, memuarlarında bu barədə yazır:

"Mən Bərzaniyə TASS-ın (Sovet İttifaqı Teleqraf Agentliyi) baş direktorunun muavini və Sovet hökumətinin nümayəndəsi kimi təqdim olundum. Əyatımda ilk dəfə idi ki, əsl feodal ilə rastlaşdım. Bununla belə, Bərzani məndə fərasətli siyasətçi və təcrübəli hərbi rəhbər təsiri yaratdı. O dedi ki, son yüz ildə kürdlər farslara, iraqılara, türklərə və ingilislərə qarşı 80 dəfə üsyan qaldırıb və onların 60-ından çoxunda kömək üçün Rusiyaya müraciət edərək adətən yardım alıblar. Cavab olaraq mən elan etdim ki, Sovet tərəfi Bərzaninin və onun zabitlərinin bizim hərbi məktəb və akademiyaımızda xüsusi təlim keçməsinə razıdır. Həm də ona bildirdim ki, kürdlərin Azərbaycandan Orta Asiyaya köçürülməsi müvəqqəti xarakter daşıyır və onların Kürdüstanı qayıtmaqları üçün şərait yetişənə qədər davam edəcək..."

Sudoplatov xatirələrində daha bir maraqlı məqama toxunur: "Abakumov mənə Bərzani ilə söhbətlərin nəticələrini, habelə Stalinin kürdlərin hərbi tədris müəssisələrimizdə təhsil almalarına razılıq verdiyini Mirəcəfər Bağirovla bölüşməyi qadağan etmişdi. Məsələ ondadır ki, Bağirov Bərzanidən və onun adamlarından İran Azərbaycanında vəziyyəti destabilizasiya etmək üçün yararlanmaq niyyətindəydi. Ancaq Moskvada fərz edirdilər ki, Bərzani İranda yox, məhz İraqda daha lazımlı ola bilər - oradakı ingilispərəst rejimi devirmək üçün..."

* * *

1947-ci ilin oktyabrında Bərzani Azərbaycan kommunistlərinin rəhbəri Bağirova öz məktub-memorandumunu yollayır. O, Bağirovdan aşağıdakı məsələlərə münasibət bildirməsini xahiş edir:

"1. Tərəfdarlarım ilə görüşməyə icazə verilməsi.

2. Onların təhsili üçün şəraitin yaradılması.

3. Aylıq bülletenin çapının təşkil edilməsi.

4. BMT-yə kürdlərə münasibətdə yeridilən ədalətsiz siyasətlə bağlı şikayətin göndərilməsi.

5. Stalinlə görüşün təşkil olunması".

Noyabrın 15-də o, Bağirova daha bir məktub yollayır. Bərzani məktubunda Bağirovu "Şərqi xalqlarının rəhbəri" adlandırır. "Biz taleyimizi Sovet dövləti ilə bağlamağı vacib saydıq, çünki, bu hakimiyyət azadlığın dayağı və xalqların ümididir", - Bərzani yazır. Həmin məktubunda o, "çox məşəqətli, incidilmiş və təhqir olunmuş vəziyyətə düşən azadlıq hərəkatı döyüşçülərinə diqqət ayırmasını" xahiş edir.

(Ardı var)

Məmməd Süleymanov

bilir. Şah onu danışıqlara dəvət edəndə, Bərzani cavab verir ki, yalnız bir halda Tehrana gələ bilər - əgər şah özünün ailəsini girov kimi Bərzaninin mənzil-qəragahına göndərsə. Şahla ilkin danışıqlar davam edən müddətdə isə o, qüvvələrinin böyük hissəsini İranın şimal rayonlarına, SSRİ ilə sərhədin yaxınlığına yerləşdirir".

1947-ci ilin iyununda SSRİ Daxili işlər nazirinin müavini Vasili Ryasnoy Staline məruzə edir: "Bu ilin 15 iyununda Naxçıvan 41-ci sərhəd dəstəsinin hərbi müşahidəsinə görə, Sovet-İran sərhədindən cənub-qərbində İran təyyarələri peyda olaraq Ağgöl gölündən (İran) cənuba doğru uçuşlar keçirib. Onlar bizim ərazilərimizə 200 metrə qədər məsafədə daxil olublar. Elə həmin dövrdə bir neçə bomba partlayışı da qeydə alınıb".

məktubunu sərhəd komissarına təqdim edir. Ancaq Moskvadan cavab gecikir. 16 iyunda səhər tezdən İran sərhədində öz şəxsi mühafizəçilərinin əhatəsində Bərzani də peyda olur və dəstəsinin SSRİ-yə üzüb keçməsinə icazə üçün danışıqlar aparmaq istəyir. Ancaq sərhədçilərə yalnız bir tapşırıq verilmişdi: diskussiyaya girməmək, sərhədi pozan kürdləri isə saxlamaq və tərk silah etmək.

İyunun 17-də kürdlərin vəziyyəti daha da çarəsizləşir və Araz çayı ilə əvvəlcə yaralılar və taqətdən düşən bir qrup silahlı keçərək Naxçıvan ərazisinə daxil olur. Bu 160 nəfərdən 40 odlu silah götürülür. Çayın o biri sahilindən müşahidə aparan Bərzani öz tərəfdarlarının sərhədçilər tərəfindən atəşə tutulmadığını gördükdə, iyunun 18-də dəstəsinin qalan üzvlərinin də çayı

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Məhəmməd Əmin Zəki də əsərinin (117, 174) birinci cildində həmin hadisəni yuxarıda adlarını çəkdiyimiz tədqiqatçılar kimi göstərmişdir. Lakin o, «Tarix əl-Kürd və Kürdüstan» adlı əsərinin ikinci cildi kimi qeyd etdiyi «Tarixəddüvəl və imarət əl-Kürdiyyə fi-əl-əhdəl-islami» adlı əsərini yazarkən əvvəlki səhvini təkrar etməmiş və mənbələr əsasında düzgün vermişdir.

Biz həmin hadisədən bəhs edərkən qeyd etdik ki, F. Metsopski, Xondəmir və Bidlisinin (41, 27; 64, 568; 76, 376) əsərləri göstərildiyi kimi, Əmir Şəmsəddin deyil, Qara Yusif Qaraqoyunlu öz qızını ona əvəz verərək, ondan yardım almışdır. Beləliklə, mənbələrə istinadən demək olar ki, V.F.Minorski, R.Yasəmi və Əmin Zəkinin əsərlərində həmin hadisə təhrif olunmuş tərzdə izah edilmişdir.

Əmir Şəmsəddin öldükdən sonra oğlu Əmir Şərəf hökmdar olur (1425-1428). Lakin o, ləyaqətsiz və bacarıqsız bir şəxs idi. «Şərəfnamə» də qeyd edildiyi kimi, o, gecələr hamam tulanbarında, gündüzlər isə dəmir qafəsə oturub deyərmiş ki, erkək kəkliyin yeri buradır (76, 381). Bidlisi yazır: «O, ömrünü heçə çıxartmış və tarixdə qeyd ediləsi bir iş görməmişdir (76, 381).

Əmir Şərəf öldüyü zaman oğlu Şəmsəddin hələ uşaq idi. Bidlisi qeyd edir ki, «Əmirliyi onun (Şəmsəddinin) anası Şahım xatun idarə edirdi» (76, 382).

Fric Şahım xatunu, Şah xatun kimi qeyd edir (97, 337). Məhəmməd Əmin Zəki isə düzgün olmayaraq, onu Şəmsəddinin qadını Şah xatun deyərək göstərmişdir (117, 238).

Hər iki müəllif «Şərəfnamə»yə istinad etdiklərini göstərirlər. Halbuki «Şərəfnamə»nin istər Peterburq və istərsə də Qahirə nəşrlərində Şəmsəddinin anası Şahım xatun yazmışdır (76, 382).

Buna görə də biz həm Fricin, həm də Məhəmməd Əmin Zəkinin qadının adı və Şəmsəddinin arvadı olması haqqındakı fikirlərini əsasən düzgün hesab etmirik.

Nəhayət, Şahım xatun Bidlis əmirliyini yaxşı idarə edə bilmədiyindən Ruzəki tayfası ondan narazı qaldı. Beləliklə də 1430-cu ildə həmin əmirlik Ruzəki zadəganları arasında bölündü. Əxlat nahiyəsini Mir Məhəmməd ağa Nəsirəddin, Mum nahiyəsini isə Əbdürrəhman ağa Kvalisi ələ keçirdilər. 1432-ci ildə Şahım xatun öldü. Bidlis vilayətində bir zaman hərə-mərcilik davam etdi. Lakin Əmir Şəmsəddin yaşa doldu və əmirlik vəzifəsini öz ixtiyarına götürdü (1432-1436). O, az vaxt ərzində bir çox müvəffəqiyyətlər qazandı. «Şərəfnamə» dəki məlumata görə Əmir Şəmsəddin bir sıra müvəffəqiyyətlər qazandığı üçün «sarsılmaz Əmir Şəmsəddin» ləqəbi almışdı (76, 386-387). O, Bidlisdə bir neçə ictimai müəssisələr tikdirmişdir.

Əmir Şəmsəddindən sonra Bidlis hökmdarı oğlu Əmir İbrahim (1436-1438) olmuşdur. Onun dövrü həm az olmuş, həm də sakitliklə keçmişdir. Əmir İbrahim öldükdən sonra oğlu Hacı Məhəmməd onu əvəz etmişdir (1438-1462). Əmir Hacı Məhəmməd ağıllı və siyasətçi bir hökmdar olmuşdur. O, öz əmirliyini idarə etmək işində hətta qonşu dövlətlərin hörmət və nüfuzundan da istifadə edirdi. Əmir Hacı Məhəmməd Bidlisdəki bir çox ictimai binaların banisidir.

Əmir Hacı Məhəmməd ölümündən sonra oğlu İbrahimin Bidlis hökmdarı olmasını vəsiyyət etmişdi. Əmir İbrahimin əmirlik dövrü (1462-1471) sakit keçməmişdi, 1453-cü ildə Diyarbəkir və Ermənistanda hökmdarlıq edən Həsən bəy Bayənduri (Uzun Həsən) 1468-ci ildə Qaraqoyunluları məğlub edərək bir sıra Kürd əmirliklərini də öz itaəti altına aldı. Uzun Həsən xüsusilə Qaraqoyunlu Qara Yusif ilə qohumluq və dostluq ittifaqı yaradan Bidlis əmirliyinə qarşı düşmən münasibət bəslədi.

Əbubəkr Tehrani yazır ki, 1468-1469-cu illərdə Kürdüstanın bir çox şəhər və qalaları Uzun Həsən tərəfindən alındı. 5 min atlı Bidlis vilayətini mühasirə etməyə göndərildi (44, 543). Bidlisi göstərir ki, Uzun Həsən Bidlis qalasını işğal etmək üçün Bijənoğlu Süleyman bəyi məmur təyin etdi. O, qalanı üç il mühasirədə saxladı (76, 388; 103, 414). Mühasirə uzun zaman davam etdiyi üçün qala müdafiəçilərinin vəziyyəti çətinləşmiş və müxtəlif xəstəliklər nəticəsində çoxlu adam məhv olmuşdur. «Şərəfnamə»də deyildiyinə görə qala müdafiəçilərindən yalnız 7 nəfəri Əmir İbrahim ilə birlikdə diri qalmışdır (76, 389; 103, 414).

Mənbələrdəki məlumatdan görünür ki, Ağqoyunlu ordusu Bidlis vuruşmasında şiddətli müqavimətə rast gəlmişdir. Əbubəkr Tehrani yazır: «1471-ci ildə Sahibqran (Uzun Həsən)... Süleyman bəy Purnak (Bijənoğlu) və

Bayandur bəyin başçılığı ilə Bidlis üzərinə yenidən iki min nəfərlik qoşun göndərdi (44, 559). Bidlisdə yaşayan müxtəlif kürd tayfalarının Ağqoyunlulara qarşı inadlı vuruşmalarını Süleyman bəyin məddahı şair Mahmudoglu nəzmə çəkərək yazır:

«Şaha! Ol Bidlisin Kürdü müti olmaz Süleymana;
Əzəldən qalma adətdir, çalışırlar ocaq⁴⁵ üstə» (76, 389).

Uzun sürən müharibə Bidlis əmirliyini hər cəhətdən zəif saldı və buna görə də Əmir İbrahim sülh təklif etdi. Bidlisi qeyd edir ki, sülh təklifinə razılıq əlaməti olaraq Həsən bəy öz üzüyünü göndərdi (76, 389). Lakin Əbubəkr Tehrani yazır ki, Bidlisin böyük əmirləri mühasirəyə alındıqları zaman Bidlis Əmiri İbrahim bəy öz anası ilə müavinini xahiş etmək üçün Uzun Həsənin yanına göndərdi, Sahibqran onu əfv etdi və ordunu geri çəkərək Muşu mühasirəyə aldı (44, 54).

Bizə görə, hər iki müəllif Bidlis vuruşması haqqındakı məlumatı düzgün qeyd etmişlər. Lakin burada olan bu az fərq əsasən «Şərəfnamə» müəllifinin milli təəssübkarlığından irəli gəlmişdir.

Nəhayət, hər iki tərəf sülhə razılıq verdi və Əmir İbrahim Təbrizdə Uzun Həsənin yanına getdi. «Şərəfnamə» dəki məlumata görə Əmir İbrahim ilə birlikdə Ruzəki tayfasının adlı-sanlı şəxslərindən 12 nəfəri də Azərbaycana gəlmişdi (76, 390).

Uzun Həsən Əmir İbrahimi Qum nahiyəsinə göndərərək, zahirən ona münasib bir vəzifə vermişdi. Lakin əslində əmir girov saxlanılmışdı, çünki Bidlis qalası alındıqdan sonra da Bidlis əmirliyində Ağqoyunlulara qarşı Kürdlərin mübarizəsi davam edirdi. Hətta Bidlis Kürdlərindən bir dəstəsi Muş əmiri Həsənəli bəyə kömək etmək məqsədilə Muş nahiyəsinə doğru hərəkət etmişdilər. Əbubəkr Tehrani yazır ki: «Bu xəbəri eşidən Sahibqran Sofi Xəlil Bektaşını göndərərək onların hamısını əsir aldırdı... və gözlərini çıxartdırdı» (44, 463).

Beləliklə, 1471-ci ildən 1498-ci ilədək Bidlis vilayəti Ağqoyunlu hökumətinin ixtiyarında qaldı. Həmin dövrdə Ruzəki tayfası Ağqoyunlu hökumətinə qarşı dəfələrlə üsyan qaldırırsa da, lakin sonda məğlub oldu (76, 390).

1477-ci ildə Uzun Həsən öldü. Bununla əlaqədar Ağqoyunlu hökuməti zəifləməyə başladı. Bu vəziyyətdən istifadə edən Bidlis Kürdləri Ağqoyunlulara tabe olmaq istəmədilər. Bidlisi yazır ki, Həsən bəyin oğlu Yaqub bəy Qum şəhərində Əmir İbrahimi edam etdirdi (76, 390). Yaqub bəy belə hesab edirdi ki, Əmir İbrahimi edam etdirməklə Bidlis Kürdlərini susdurma biləcəkdir. Lakin belə olmadı və mübarizə daha da şiddətləndi.

Əmir İbrahim edam olunarkən Həsənəli, Hüseyənli və Şahməhəmməd adlı üç oğlu var idi. Həsənəli ilə Hüseyənli dövrün siyasi ziddiyyətlərindən istifadə edərək, öz irsi əmirliklərinə sahib olmaq fikrinə düşdülər. Onlar 1495-ci ildə Kürdüstana gələrək əvvəl Bidlis əmirliyinə yaxın olan Heqari əmirliyində dayanıb əlverişli vaxt gözlədilər. Lakin bu zaman Heqari əmirliyində yaşayan assorilərin üsyanı onların planını pozdu. Bidlisi yazır ki: «Heqari əmiri İzdədişirlə üsyançılar arasındakı vuruşma zamanı Həsənəli ilə Hüseyənli öldürüldü (76, 392). Bundan sonra Əmir İbrahimin üçüncü oğlu Şahməhəmməd Qum şəhərindən Bidlis vilayətinə gəldi. O, Ruzəki tayfasının yardımı ilə Bidlis qalasını tutaraq öz irsi əmirlik hüququnu əldə etdi (1498-1500). Şahməhəmməd bir qədər özünü möhkəmləndirdikdən sonra əmisi oğlu Şərəf bəyi Bəxti tayfasına xas olan Orux vilayətindən gətirib Muş rayonunda öz nümayəndəsi təyin etdi. Lakin Şahməhəmmədin hökuməti uzun sürmədi və 1500-cü ildə öldü və İbrahim adlı kiçik bir oğlu qaldı. Buna görə də Bidlis əmirliyinin idarə olunması Ruzəki zadəganlarından Əbdürrəhman ağa Kvalisinin ixtiyarına keçdi. Lakin bu vəziyyətdən narazı qalan Ruzəki zadəganlarından Şeyx Əmir Bidlisi Əbdürrəhman ağa əleyhinə olaraq Muş əmiri Şərəf bəyi Bidlis vilayətinə gətirmək qərarına gəldi. Bidlisi göstərir ki, araqarışdıranların fitnəkarlıqları nəticəsində əmioğlanları arasındakı dostluq düşmənçiliyə çevrildi (76, 400-401).

Əbdürrəhman ağa Şərəf bəy əleyhinə tədbirlər gördü. O, Şərəfbəyi Muş rayonundan Bidlisə gətirmək və sonra onun gözlərini çıxarmaq haqqında Əmir İbrahimi razılaşdı. Lakin bu tədbiri Şərəf bəy bilib Bidlisə gəlməkdən imtina etdi. «Şərəfnamə»dəki məlumata əsasən Əmir İbrahim, eyni məzmununda bir neçə dəfə məktub yazdısa da, Şərəf bəy bu dəvətləri rədd etdi (76, 401). Bunu bəhanə edən Əmir İbrahim Muş nahiyəsinə qoşun göndər-

mək qərarına gəldi. Şərəf bəy bu hadisədən də xəbərdar oldu və yaxın adamları ilə birlikdə Muş qalasını möhkəmləndirdi və müharibəyə hazırlaşdı. Baş verən vuruşmada Şərəf bəy qalib gəldi. Çünki Ruzəki tayfasının əksəriyyəti onu müdafiə edirdi. Bidlisi yazır ki, müharibə zamanı Ruzəki tayfası Əmir İbrahimdən ayrılaraq Şərəf bəyin tərəfinə keçdi (76, 403). Vəziyyəti belə görə Əmir İbrahim və Əbdürrəhman ağa sülh təklifini irəli sürdülər. Hər iki tərəf sülhə razılıq verdi. Sülhün şərtlərinə əsasən Bidlis əmirliyi ilə Əxlat Şərəf bəyə, Muş əmirliyi ilə Xnos Əmir İbrahimi verildi. Bu sülhdən sonra Əmir İbrahim Bidlis qalasında dərhal böyük bir qonaqlıq təşkil etdi və bununla da hər iki əmioğlanları arasında barışıq oldu. Lakin bu barışıq və sülh o qədər də uzun sürmədi. Bidlisi yazır ki, qonaqlıq gecəsi Şeyx Əmir Bilbasi bir neçə nəfərlə birlikdə Əmir İbrahimin yataq otağına daxil olub onu həbs etdi. Beləliklə də Şərəf bəy bütün ölkənin hökmdarı oldu (76, 405).

Əmir Şərəf 1501-ci ildən 1533-cü ilədək müəyyən fasilələrlə Bidlis əmirliyini idarə etmişdir. Onun hökumət dövrü Bidlis əmirliyinin siyasi tarixində ən ağır və çətin dövrlərdən biridir. Çünki həmin dövrdə Kürdüstan, Osmanlı-İran ziddiyyətinin əsas mərkəzinə təşkil edirdi.

1507-ci ildə I Şah İsmayıl Səfəvi Diyarbəkiri əyalətdən qayıdarkən Əmir Şərəf onun görüşünə getmiş və Səfəvilər dövlətinə tabe olduğunu bildirmişdir. Bidlisi qeyd edir ki, «Şah İsmayıl Səfəvi Əxlat qalasına çatdıqda Əmir Şərəf onu qarşıladı və təntənəli bir ziyarət təşkil etdi. O, şaha böyük hədiyyələr verdi və şah isə onu mükafatlandırdı, Bidlis əmiri olmasını bir daha təsdiq etdi» (76, 409-410).

Əmir Şərəf həmin ildə ikinci dəfə Şah İsmayılın Xoyda qışlaq saldıqı zaman digər Kürd əmirləri ilə birlikdə görüşünə getmişdir. Diyarbəkiri valisi Xan Məhəmməd Ustaclu Kürd əmirlərindən şaha şikayətləndiyi üçün şah, Kürd əmirlərini həbs etmək üçün hər birini bir qızılbaş əmirinə, o cümlədən Əmir Şərəfi də Əmir xan Mosulluya tapşırırdı. Sonra Şah İsmayıl Səfəvi, Çapan Sultan Ustaculu Bidlis əmirliyini, Rumlu Divan sultanı Heqari əmirliyini, Qoruqçubaşı Yeqin bəy Təkəlonu isə Cəzirə əmirliklərini işğal etməyə məmur etdi. Bidlisi göstərir ki, Ruzəki tayfası 6 ay Bidlis qalasını müdafiə etdi, lakin Əmir Şərəfin gəlməsindən ümitsiz qaldıqları üçün qala Çapan sultana təslim edildi (76, 407).

Bidlis qalası təslim olduqdan sonra 1507-ci ildə Çapan sultan Qurd bəy Şərəflunu Bidlis əmiri təyin edib, özü isə Təbrizə qayıtdı.

Həmin il Səfəvilər sarayında baş verən hadisələr və xüsusilə Özbək Şeybani xanın Xorasan nahiyəsinə hücum etməsi Şah İsmayılı çox düşündürdü. Bununla əlaqədar olaraq, o, Kürd əmirlərini azad etmək fikrinə düşür və onların birindən başçılarının Əmir Şərəf ilə Məlik Xəlil⁴⁶ olduğunu öyrənir. «Şərəfnamə»də verilən məlumata görə Şah İsmayıl həmin iki nəfərdən başqa qalan əmirləri azad etmişdi (76, 412).

(Ardı gələn sayımızda)

Kürd tarihi, coğrafyası, dili ve kültürü

Kürt dili ve kültürü kuvvetle muhtemeldir ki – birçok arkeolog bu görüşü paylaşmaktadır – Zagros -Toros eteklerinde neolitik devrimi ilk başlatan dil ve kültür olarak zamanla tüm Hint-Avrupa kökenli dil ve kültürlerin temelini teşkil etmiştir.

Bu kadar kadim bir halk ve köklü bir kültüre sahip olan bir millet neden hala 21. yüzyılda devlet değildir sorusunu kendine sormadan edemiyor insan.

İnsanlığın Afrika'da doğduğu, dünyaya yayılma merkezinin ise Toros-Zagros kavisi olduğu söylenmektedir. Mezopotamya'ya varış yüz binler öncesine dayanıyor.

Kürt dili ve kültürü kuvvetle muhtemeldir ki – birçok arkeolog bu görüşü paylaşmaktadır – Zagros -Toros eteklerinde neolitik devrimi ilk başlatan dil ve kültür olarak zamanla tüm Hint-Avrupa kökenli dil ve kültürlerin temelini teşkil etmiştir.

Kendi oluşumunu ise MÖ önce 15.000-10.000 yıllarına götürebiliriz. 4. Buzul döneminden çıkışla MÖ 20.000-15.000 ile birlikte alanın en otokton, yerli kültürü ve olarak şekillenmesi kuvvetle muhtemeldir. Kürt etnisitesi MÖ 6000'lerde iyice ayırt edilmektedir. Uygarlığın doğuşuna yol açan Zagros-Toros sisteminin birleştiği kavisi yani "verimli hilalin merkezi" üretkenliği bu sefer uygarlık merkezi Mezopotamya dışına taşırmada gösterecektir. Ardarda gelişen Sümer, Babil ve Asur dönemlerinde uygarlık merkezi hep Dicle ve Fırat arasıdır.

Kürdistan teriminin temelinde "KUR" kelimesi yatmakta olup Sümer kökenlidir. Sümercede "KUR" Dağ demektir "Tİ" eki aidiyeti ifade eder böylelikle "KURTI" kelimesi ortaya çıkmaktadır yani dağılırlar, dağılı halk anlamına gelmektedir. Bunun tarihini MÖ 3000 lere kadar geriye götürebiliriz.

Kürtler tarih sahnesine ilk defa Hurriler adıyla MÖ. 3000-2000 yılları arasında tarih sahnesine çıktıklarını görmekteyiz. Sümerler orman ve madenleri, Hurri boyları ise uygarlık nedeniyle binlerce yıl karşılıklı saldırıma korunma mücadelesine gitmişlerdir. Kürtlerin etnik olarak Hurrilere dayandığı tezi etimolojik, etnolojik, arkeolojik ve antropolojik verilerle kanıtlanmıştır.

Özellikle de etnik olarak modern insanların otantik akrabaları arasındaki bağlantıyı kanıtlayan etimolojik alandaki veriler, Hurrice ile Kürtçe arasındaki dilsel aynılığı açıklığa kavuşturmuştur. Kürtlerin etnik olarak Hurrilere dayandığı gerçeği, sadece etimolojik alanla, yani dil bilimi ile sınırlı kalmıyor. Örneğin etnoğrafik olarak da Hurrilerin o dönemde yaşadıkları coğrafyanın sınırları içerisinde bugün Kürtler yaşamakta olup, Hurrilere ait maddi kültür olarak ta benzer özellikleri farklılaşarak da olsa hala bağrında taşımaktadır.

Yine etnolojik olarak tarihsel süreç içerisinde Hurrilerin sırasıyla nasıl Gutilere, Mitaniilere, Urartulara, Kassitlere, Medlere ve modern Kürtlere dönüştükleri ve günümüze kadar geldiklerini de dilsel, kültürel ve coğrafik olarak gözlemlemek gayet mümkündür. Peki Hurriler ne zaman tarih sahnesine çıkmışlardır?

Hurrilerin ortaya çıkışı

Proto-Kürt Hurriler, neolitik devrimin çekirdek bölgesinin, yani Verimli Hilal, yukarı Mezopotamya ve coğrafik olarak büyük oranda bu iki coğrafik alanı içine alan Kürdistan bölgesinde yaklaşık olarak M.Ö. 5-6 bin yıl-

larında ortaya çıkmışlardır. Bu tarihlerde halen neolitik kültür özlü topluluklar baştır. Şu ana kadar bunun aksi yönde değiştirecek, başka bir coğrafyada ve bu tarihlerden önce neolitik devrim izlerine rastlanılmamıştır.

Özellikle Tell Halaf kültür katmanı neolitik devrimi zirvesini yansıtırken, ortaya çıktığı coğrafyanın Kürdistan olması (bugünkü Şırnak'a bağlı Habur yakınlarında) bütün arkeolog ve antropologların gözünü Kürdistan üzerine çevirmiştir. O döneme ait bazı yerleşim alanlarında halen arkeolojik kazı çalışmaları devam ediyor. Bunların en zengin verili (kanıtı bol olan) olanı Tell Halaf kültür alanıdır. Tell Halaf kültürü ilk köy mimarisi, zengin ve gelişkin teknik

araç-gereç, ilk toplumsal düzen, çanak-çömlek ve ekonomik toplumun ortaya çıktığı bir kültürel kimlikten dolayı, dünyada ilk olma unvanına sahiptir.

Kültürel yapı ve dil

Hurriler özellikle de Tell Halaf kültürünün gerçekleşmesinde belirleyici rol oynamışlardır. Ayrıca Tell Halaf kültürü, Hurrilerin yerleşik oldukları coğrafik merkezde ortaya çıkmıştır. Zaten Hurrilerin ortaya çıktığı M.Ö. 5000 yıllarında Kürdistan'ın tümünde yerleşik tek halktı. Yani Tell Halaf kültürünün gerçekleşmesi Hurriler'den bağımsız düşünülemez. Kaldı ki Hurriler yeryüzünde ilk dilsel ve kültürel olarak belirginleşen birkaç topluluktan biridir. Dolayısıyla Tell Halaf kültürünün ortaya çıktığı tarihlerde, Hurriler belirginleşmiş ve Tell Halaf kültürünün ortaya çıktığı merkezde ve çevrelerinde yerleşik bir topluluktur. Hurrilere ait belgelere M.Ö. 5000 yılında, Tell Halaf kültürünün çıkış merkezinde ve çevrelerinde rastlanırken, bu tarihlerde başka topluluğa ait belgelere daha rastlanılmamıştır. Örneğin en eski topluluklar olarak kabul edilen, Elam, Sümer ve Semitik gruplara ait belge ve bulgulara ancak M.Ö. 4000-3000'lerde rastlanılmamıştır.

Hurriler neolitik kültür özlü topluluk olup, belirginleşme tarihleri M.Ö 6000-5000 yıllarına denk geliyor. "Yapılan araştırmalarla Hurrilere ait oldukları anlaşılan ve MÖ. 5000 ile 4000 yılları arasında ait taş ve kemiklerden yapılmış aletler Gorgiyen'in kuzey batısında bir mağarada bulunurlar. Yine, Hurrilere ait Babab Derviş ve Meyana tepede bulunan çeşitli eserler MÖ.4000 yıllarına aittir. Malatya çevresinde yaşamakta olan Hurri halkının MÖ. 5000 ile 3000 yılları arasında yaşadıkları, Aslantepe'de yapılan kazılar neticesi bulunan taşlarda yapılmış aletlerden anlaşılmıştır. Yine bu bölgedeki Hurri halkının MÖ. 3000 ile 2000 yılları arasında maden devrine geçtikleri bu

döneme ait yapılmış bronz eşyaların bulunmasıyla açıklık kazanmıştır. MÖ. 3000 yıllarında Hurrilere ait bulunan renkli seramiklerden MÖ. 3700 ile 3500 yılları arasında yapıldıkları anlaşılmıştır. Bulunan bu seramiklerle Tell Halaf ta bulunanlar aynı özellikleri taşımaktadır.

Temel toplumsal form olarak Aşiretçilik

Aşiretleşme sürecini yakından izlemek için Hurrilere bakmakta yarar vardır. Çünkü bu süreç en iyi Hurriler şahsında yaşanmıştır. Otokton bir halk olması bundandır. Aşiret yaşantısından önce kabile yaşantısı hakimdir. Kabile yaşantısı da; neolitik devrimle beraber insanların tarım ve hay-

geçip halklaşmaya doğru ilk adımını attıktan sonra aşiretsel yaşam tarzından, düzeninden diğer halklar gibi öyle kolay kurtulup başka toplumsal düzenlere geçiş yapmamışlardır. Bu bağlamda Kürt halkı gerçek anlamda sosyal, siyasal ve ekonomik olarak çözümlenmek isteniyorsa mutlaka aşiret olgusu anlaşılmalı ve doğru çözümlenmelidir. Halen Kürt halkının toplumsal yapılanmasında aşiretçilik siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerde belirleyici rol oynamaya devam ediyor. "Aslında tarih boyunca aşiretçilik Kürtlerde iki yönde rol oynamıştır. Birincisi, Kürt toplumunun, uygarlık sahnesinden çekilişini önlemiş, günümüze taşımıştır. İkincisi, toplumun özgür gelişimi yönünde ayak bağı olmuş, birlik ve beraberliğe yol vermemiştir. Bu nedenle Kürt büyük Kürt ironisi aşiret olgusudur. Hep Kürtlerin neden devletleşmediği tartışıldı. Bunun çok fazla nedeni vardır. Ama Kürtlerin neden tarih sahnesinden çekilmediğinin tek nedeni örgütlenme biçimleri olan aşiretçiliktir.

Yoksa başka türlü yok olmaları, tarih sahnesinden çekilmeleri kaçınılmazdı. Eğer Kürtlere yönelik yapılan onca katliam ve asimilasyonist politikalara rağmen Kürtler halen ulusal özelliklerinden uzaklaşıp yok olmamışlarsa bunun tek geçerli sebebi alıntıda da belirtildiği gibi aşiret yapılanmasının güçlü olmasındandır. Kaldı ki aşiret bağlılığı, birliği, dayanışma ve yardımlaşması çok güçlüdür.

İdari yapı

Hurrilerin görülmesi gereken bir diğer yönü bir devlet yapılanması olmayıp, toplumsal bir öze sahip olmasıdır. "Toplumsal örgütlenmenin belirgin modeli olan kabile-aşiretçilik devletleşmeyi önceleyen bir aşama değildir. Bu tip örgütlenmelerin en yüksek modeli aşiret konfederasyonlaşmasıdır.

Bunun sebebi doğal toplum özlü olmalarındandır. Ve örgütlenme ilişkileri kan bağına dayalıdır. Siyasal bir örgütlenme modeline pek gidilmez. Konfederasyonlaşmaya gitmeleri de ancak zorunlu koşullar ortaya çıktığında tercih edilir. Örneğin aşiret özlü topluluklarına farklı merkezi uygarlık güçlerinin saldırı düzenleyerek, bu yönlü ilk emperyalist yayılcı devletlerin çevre topluluklara hakimiyeti altına almak isteyip; aşiret düzeninde yaşayan toplulukların ekonomik, sosyal ve siyasal yaşantılarına en önemlisi de özgürlükleri için tehdit olmaya başlayınca, merkezi yapılanmaya gitmek zorunda kalmışlardır. Bunun üst yönetim organizasyonu ise aşiretler arası konfederasyonlaşmadır. Böylelikle aşiretler güç birliği yapıp erimekten, yok olmaktan kurtulmuşlardır. Konfederasyonlaşma süreci MÖ. 2500 yıllarında merkezi uygarlığın temsilcisi olan Akad hanedanlığıyla beraber başlamıştır. Bu süreç, merkezi uygarlık güçleri ile çevre toplulukları arasında çelişkilerin başladığı bir dönemdir. Ve bu aynı zamanda köleciliğin de kurumsallaşmaya başladığı tarihi süreçlerdir. Bu süreçte kölecilik Akad devleti proto-Kürt Hurrilerin yaşadıkları Kürdistan'a saldırılar düzenleyip, buralarda yaşayan toplulukları hâkimiyet altına almak isteyince, Hurrili aşiretler Guti adıyla M.Ö 2300 yıllarında, bir aşiretler konfederasyonu kurarak Akadlara

karşı kendilerini korumaya başlamış, yaklaşık MÖ. 2250'de de Akadları yenerek yerine yüz yıl süren bir devlet kurmuşlardır. Fakat bundan önceki süreçlerde Hurriler devletleşmeye çok fazla ihtiyaç duymamışlardır. Proto-Kürtler, MÖ. 6000'lerden MÖ. 2500 yılları arasında Kürdistan'ın tümünde komünal özlü topluluklar olarak yaşamışlardır. Komşu topluluklar tarafından kendilerine yönelik herhangi bir saldırı gerçekleşmediği gibi kendileri de başka topluluklara karşı saldırıya geçmemişlerdir.

Hurriler ve merkezi uygarlık

Ayrıca Hurrilerde, o tarihlerde devlet ve sınıfsallığa dayalı hiyerarşi gelişmediği için baskı ve zor aygıtı da pek gelişmemiştir. Eşitlikçi, özgür yaşama dayalı, komünalite tarzı esas olanıdır. Kürdistan'ın tümünde toplumsal yaşam böyle olduğu için devletleşme durumu yaşanmamıştır. Daha doğrusu bunun oluşabilme koşulları yok. Buna rağmen Hurriler ekonomik, sosyal ve siyasal olarak kendilerine yeten bir konumdaydılar. Örneğin tarım ve hayvancılık toplumun geçim kaynağıydı. Kürdistan'da neden devletleşmenin gerçekleşmediğine değinmişken, Hurriler ile Sümer arasındaki ilişkileri de çözümlenmek yararlı olacaktır. Çünkü Hurriler'in merkezi bir yapıya kavuşmaması yani devletleşmemesinin bir diğer sebebi de merkezi ihtiyaçlarını Sümerler üzerinden karşılamalarıdır. "Hurriler'in, Sümer uygarlığıyla komşulukları ve neolitikliği sahibi olmaları nedeni ile çok yakın akrabaları mevcuttur. Dil yapılarında ve bir çok kelime de ortaklık söz konusudur. Bunun çok erken dönemde, daha sonra Sümerler kuruluş aşamasındayken geliştiği de kabul gören bir görüştür. Bir anlamda Sümer şehir alanları ile Hurri tarımsal alanları doğal bir ittifak durumu yaşamaktadır. Tanrıça İnanna mitolojisinde de Gilgamiş destanında da bu gerçeğin izlerine güçlü bir biçimde rastlanmaktadır. Yani Hurrilerin merkezi uygarlığı bir nevi Sümerdir. Aynı bir merkez kurma ihtiyacını güçlü bir biçimde duymamaktadır. Çünkü yanı başında bu ihtiyacını gören merkez dururken, yeni bir tane kurmanın gereği yoktur. Günümüze kadar bu anlayışın izlerini güçlü bir biçimde yaşamaktayız. Oynanan rol yanı başında merkezileşmiş siyasi güçlerin, eyaleti, otonomisi, federesi olma biçimindedir. Bugün bu alanda yaşanan bu gerçekliğin daha tarihin başlangıç yıllarında bir temele dayandığı anlaşılacak durumdadır.

Dolayısıyla bu tarihlerde Kürdistan'da yaşayan proto Kürtlerde yönetsel anlamda merkezi bir yapıya sahip olmaktan çok köylülük ve köysel yerleşmişlik daha fazla ön planda olmuştur. Genel olarak günümüzde Kürtlerin köy yaşam biçimi de kaynağını bu tarihlerden almaktadır. Kürtler de yaşanan bir çok gerçeklik kaynağını o dönemdeki protoKürtlerden ve bir bütün neolitik özlü topluluklardan almaktadır. Hurri uygarlığının izleri günümüze kadar gelmiştir. Bu izlerin örneklerine maddi kültürde, dinde, mitolojide rastlıyoruz. Hurri öğeleri Kürdistan'ın yer ve aşiret adlarında bile izlenebilmektedir Kürt aşiretlerinin yaklaşık üçte ikisinin adları Hurri dilinden gelmektedir.

Fecri Dost - Aryen Haber

Omêd Xoşnaw: Di salekê de 1530 proje li Hewlêrê hatine cîbicîkirin

Parêzgarê Hewlêrê eşkere kir, sala borî bi bihayê 202 milyar û 500 milyon dînar 1530

proje li Hewlêrê hatine cîbicîkirin.

Parêzgarê Hewlêrê Omêd Xoşnaw îro di kongreyê rojnamevanî de ragihand, di sala 2023an de 1530 proyeyên xizmetguzariyê li Hewlêrê, bi 202 milyar û 500 milyon dînar hatin cîbicîkirin.

Diyar kir jî: "Ev di sektorên av û kanalîzasyon, rêyên navxweyî, rê, av û avdanî, kêmkirina bandora lehî û hişkesaliyê, sektora perwerdeyê, zêdekirina keskahiyê, tenduristî, proyeyên elektrîkê, proyeyên werzîş û ciwanan û çandiniyê de ne."

Herwiha got: "Me plana niha ya geşepêdanê amade kiriye. Îro em li gel Encûmena Wezîran civîniyan, li gor hejmara proyeyên ku hatine diyarkirin, 130 milyar dînar ji bo proyeyên parêzgeha Hewlêrê hat terxankirin."

Da zanîn jî: "Tevî ku ji bûdceya giştî ya Iraqê zulm li Herêma Kurdistanê tê kirin û hikûmeta Iraqê ji budceya geşepêdana parêzgeha ti bûdceyê ji bo parêzgehên Herêma Kurdistanê dabîn nake. Lê di Kabîneya Nehem de bi zêdekirina dahatan, kêmkirina xerciyên û çak-saziyan, di çarçoveya nêrîn û rewangeha Serokwezîr de, proyeyên geşepêdanê ji bûdceya hikûmeta Herêma Kurdistanê ji sala 2021an ve dest pê kirin."

Hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê hatin paşxistin

Komîsyona Hilbijartinên Iraqê ragihand ku hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê di roja ku hatiye diyarkirin de nayên lidarxistin.

Komîsyona Hilbijartinan a Iraqê daxuyaniyek belav kir û ragihand ku hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê di 25ê Sibata 2024ê de nayên kirin.

Berdevkê Komîsyona Serbixwe ya Hilbijartinan Îmad Cemîl diyar kir ku ji ber biryara Dadgeha Federal a paşxistina kursiyên pêkhatayan, komîsyon nikare hilbijartinên parlamentoyê pêk bîne.

Cemîl got: "Ji ber ku Dadgeha Federal rûniştina kursiyên kotayan taloqî 21ê Çileyê kir, komîsyon nikare amadekariyên hilbijartinê bike."

Berdevkê Komîsyonê Cemîl ragihand ku, "Bi awayekî fermî Serokatiya Herêma Kurdistanê hatiye agahdarkirin û ji bo diyarkirina dîrokek din a hilbijartinên parlamentoyê, daxwaza lihevkerinê hatiye kirin."

Serok Barzanî pêşwazî li Serokê Desteya Heşda Şeibî Falih Feyaz kir

Serok Mesûd Barzanî, îro 4ê Çileyay 2024an, li Pîrmamê pêşwazî li Serokê Desteya Heşda Şeibî Falih Feyaz kir.

Hate ragihandin ku di hevdîtîna de, danûstandin li ser rewşa siyasî ya Iraqê û herêmê û gefên ewlehiyê hatiye kirin. Hate diyarkirin ku her du aliyên dîtin û nêrîna xwe li ser rewşa siyasî ya Iraqê û deverê û gefên ewlehiyê bi hev guhertin û êrîşên li ser Pêşmergeyan li Pîrmamê şermezar kirin. Her hevdîtîna de, her du aliyên danûstandin li ser pêwendiyên Hikûmeta Herêma

Kurdistanê û Hikûmeta Federalî û Federalî kirin ku beriya niha bicihanîna bernameyên Hikûmeta lihevkerin li ser çêbûye.

Kerkuk...Gelo leşker ji Taxa Newrozê vekişyan?

Leşkerên Iraqê ev du roj in li Taxa Newrozê ya Kerkûkê bi cih bûne û hewldanên ji bo derketina wan bê encam mane.

Du roj in ku leşkerên Iraqê tevî wesayîtan leşkerî û çekên giran li Taxa Newrozê ya Kerkûkê bi cih bûne û tevgera wan a li taxê berde-wam dike.

"Tax bûye leşkergeh"

Mam Fexredîn 20 sal in li vê taxê dijî, sisê caran xaniyê xwe nûjen kiriyê û niha jê tê xwestin ku ji vê derê bar bike.

Mam Fexredîn ji Rûdawê re got, "Tax bûye leşkergeh û hewl didin me ji taxê derxin."

Fexredîn Eliyê ku şênîyekî Taxa Newrozê ye wiha behsa rewşê kir:

"Leşker venekîşiyane, wan hinek xanî dagir kirine. Wesayîtan zirxpoş tî û diçin, tax bûye wekî leşkergehê."

Hejmar li hemû xaniyan dane da ku sibe gazî me bikin û ji me re bêjin, 'Hûn çima ketine wan xaniyan?'"

"Em ji malên xwe dernakevin"

Xelkê Taxa Newrozê ji ber van zextên leşkerî kom bû û nerazîbûna xwe nîşan da. Şênîyên taxê dibêjin, "Em ji malên xwe dernakevin û dev ji taxa xwe bernadin."

"Dixwazin xelkê bi darê zorê

naçarî koçê bikin"

Ehmed Sitarê ku li Taxa Newrozê dijî got, "Piştî 16ê Çiriya Pêşîn ev ne cara ewil e ku bi ser me de digirin, wan gelekî hewl da ku bi rêyên qanûnî li dijî me derkevin lê ji destê wan nehat."

Ji ber wê jî niha dixwazin xelkê bi darê zorê naçarî koçê bikin. Em ji wan re dibêjin, xelkê vê derê terk nake û ji vê derê naçe."

Çi bûbû?

Artêşa Iraqê piştî bûyerên 16ê Çiriya Pêşîn zext û zorê li Kurdên Taxa Newrozê dike ku malên xwe bar bikin lê vê carê asta zextên wan gelekî zêde bûye.

Artêşa Iraqê îdia dike ku ev tax milkê Wezareta Parastinê ya Iraqê ye lê şênîyên taxê dibêjin "Mijar tiştêkî din e."

Li Taxa Newrozê 122 xanî hene ku 172 malbatên Kurd li wan dijîn.

Şênîyên taxê dibêjin ji hatina van leşkeran nîgeran in çimkî beriya hatina van leşkeran jî Iraqê xwestiye wan koçber bike lê ji aliyê qanûnî ve nekariye.

Alîkarê Serokê Parlamentoya Iraqê Şaxewan Ebdula doh gotibû, "Serokwezîrê Iraqê ferman da ku leşker ji Taxa Newrozê ya Kerkûkê vekişin."

Amerîka sê gavan ji bo kêmkirina serdestiya grûpên çekdar li Iraqê diavêje

Peymangeha Rojhilata Navîn ragihand, Amerîka sê gavan ji bo kêmkirina serdestiya grûpên ku Îran piştigiriya wan dike li Iraqê, diavêje.

Peymangeha Rojhilata Navîn di raportekê de got: "Beşek mezin ji stratejiya Îranê ew e, hejmûna xwe ya aborî û leşkerî li Iraqê xurt bike, bi taybetî bi vekirina rêyê bejayî ber bi Sûriyê ve, ji bo têkbirina hevalbendên Amerîka û hevkarên wê yê li herêmê."

Di raporê de bang li Amerîkayê hatiye kirin ku "bi her awayî bi rûbirûyî hejmûna Îranê bibe, ev jî di demekê de ku Iraq û Îran têkiliyên aborî yê girîng hene, ji wan jî Iraq duyemîn mezintirîn hawerdekarê kelûpelên Îranê ye û gelekî piştî xwe bi gaza xwezayî û elektrîka Îranê girê daye."

Gelek aliyên siyasî yê Iraqê pêwendiyên wan bi Îranê re hene, bi taybetî milîsên Iraqî di bin navê Heşda Şeibî de jî tîna fînansekirin, ji wan jî Asayib Ehluleq û Hizbullah ku êrîşên metirsîdar li dijî hêzên Amerîka û hêzên Hevpeymaniya

Navdewletî pêk tînin.

Di dawîya raporê de hatiye gotin: "Îran stratejiyê yekgirtî li Rojhilata Navîn dişopîne û girîng e ku Amerîka stratejiyê taybet ji bo rûbirûbûna vê pirsê amade bike û bi cih bîne."

Ev di demekê de ye, ligel şer û pevçûnên di navbera Îsraîl û Hemasê de li Kerta Xezzeyê, êrîşên grûpên çekdar li ser baregehên

Amerîkayê li Itaq û Sûriyê zêde bûne. Di bersivê de jî, Amerîka hejmare binkeyên grûpên çekdar kirine armanc, di pêşhata herî dawî de jî, roja 4ê Çileyay 2024an, Amerîkayê navenda Lîwaya 12 ya Teverga El-Nuceba ya ser bi Heşda Şeibî ve li Bexdayê kire armanc û di encamê de 3 serkirdeyên Heşda Şeibî hatin kuştin û hejmareke din jî birîndar bûn.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî sersaxiyê ji gel û hikûmeta Japonê re dixwaze

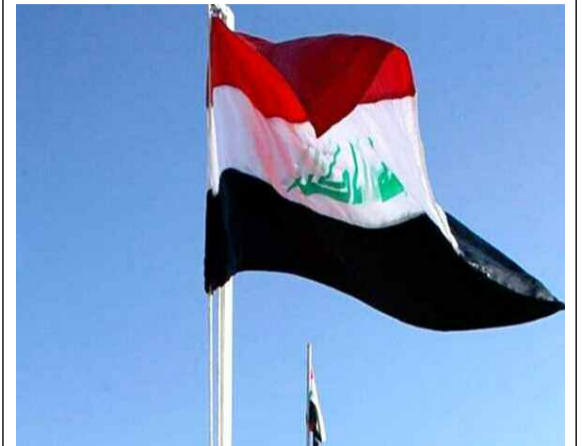
Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî di peyamekê de, sersaxî ji malbatên qurbanîyên erdheja Japonê re xwast.

Serokwezîrê Mesrûr Barzanî ji ber erdheja Japonê, îro peyameke sersaxiyê li tora civakî "X" belav kir û tê de ragihand, "Ez ji ber karesata qurbanîyên erdheja duhî li Japonê, gelek xemgîn im. Sersaxiyê ji gel û hikûmeta Japonê re dixwazim."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di berdewamiya peyama xwe de got: "Japon dost û hevkarêke bihêz a Herêma Kurdistanê bûye. Em di vê dema dijwar de bi Japonê re hevsoz in." Li bajarê Ishiwaka yê Japonê saet di 10.10'an de li gorî dema Hewlêrê erdhejek bi hêza 7.6 li ser pîvera Rîchterê rû da, di erdhejê de jî, 74 kesan canê xwe jidest dan.

Li Kerkûkê ji derveyî ala Iraqê hemû alên din hatin qedexekirin

Li dibistanên Kerkûkê ji derveyî ala Iraqê hemû alên din hatin qedexekirin.

Di hîlbijartinên Kerkûkê de Kurdan winda kir. Ji ber nakokî û berberiya navxweyî, Kurd bi yek lîsteyê neketin hîlbijartinê û Kerkûk radestî Ereban kirin. Parçebûn û nakokiyên partîtiyê hişt ku Kerkûk cara duyemîn ji Ereban re bê pêşkêşkirin û evê yekê dûrîşma "Kerkûk dilê Kurdistanê" têk bir. Heger Kurd bi yek lîsteyê û bi hest û hişmendiyek netewî ketibûna hîlbijartinê, hem wê karîbûna walîyê Kurd hîlbijartinê, hem jî ala Kurdistanê li ser bircên Kerkûkê daçikandina. Lê mixabin Kerkûk radestî Ereb, Tirk û Farisan kirin û fersendek din ji destên xwe revandin.

Midûriyeta Giştî ya Perwerdeya Kerkûkê ragihand ku ji derveyî ala Iraqê bikaranîna alên din hatiye qedexekirin.

Rêveberiya Giştî ya Perwerdeya Kerkûkê têkildarî biryarê nameyek fermî ji rêveberan re şand.

Di nameya fermî de hatiye gotin ku "rakirina her ala ne-Iraqî li ser dibistanên Kerkûkê binpêkirinek tê hesabandin û binpêkirin wê bibe sedema çalakiya dadweriyê".

Name ji hemû saziyên îdarî yê ji perwerdeyê berpirsyar hatiye şandin û tê de hatiye gotin ku "li dibistanan ji bilî ala Iraqê hildana alek din qedexe ye".

Bajarên Wan, Çewlik û Bedlîs di bin berfê de man

Bakûrê Kurdistanê bi taybetî bajarên Wanê, Bedlîs û Çewlik di bin berfê de man. Li her sê bajarên rêyên jîngehan an ku navçe û gundan ji ber berfê hatin girtin.

Wan: Li Wanê rêyên 492 jîngehan ji ber berfê hatin girtin. Ji ber berfê û bahozê rêyên 221 gund û 271 mezrayan niha girtine. Ji 22yê meha borî heya niha ji ber talûka aşîtan nikarin li ser rêya Wan-Miksê xebatê bikin.

Çewlik: Li Çewlikê an ku Bîngolê rêyên 173 gundan ji ber berfê hatine girtin lê rêveberiya bajêr karîbiye heya niha rêyên 105 jîngehan ji berfê vekin. Ji bo vekirina rêyên 68 gundan xebat dewam dikin.

Bedlîs (Bilîs): Li bajarê Bedlîsê ji ber berfê rêyên 68 gundan ji bo çûnûhatê hatin girtin. 2 roje ku li ser hev barîna berfa Bedlîsê nesekiniye.

Li her sê bajarên Kurdistanê ji bo rêyan vekin, rêveberiyên bajêr bi parêzgeh û şaredariyan ve xebatên xwe dewam dikin.

Li Parîsê bi deh hezaran kes gihîştin Qada Repûbliqueyê

Bi deh hezaran Kurdistanî û dostên wan li dijî komkujiyên Parîsê ji Gare du Nordê dest bi meşê kirin û gihîştin Qada Repûbliqueyê.

Kurdistanî û dostên wan bi pêşengiya TJK-E'yê ji bo Sakîne Cansiz (Sara), Fîdan Dogan (Rojbîn), Leyla Şaylemez (Ronahî), Emîne Kara (Evîn Goyî), Mîr Perwer û Abdurrahman Kizil ên di encama du komkujiyên dewleta Tirk de şehîd bûn, li paytexta Fransa Parîsê ji bo hesabpîrsîn û banga edaletê kom bûn û meşiyar.

Kurdistanî û dostên wan ji bo protestokirin û ronîkirina komkujiyên ku ji aliyê dewleta Fransayê ve bi hinceta "sira dewletê" tê veşartin, meş lidar xistin û daxwaza edaletê hate dubarekirin.

SENATORAN BERTEK NÎŞANÎ 'SIRA DEWLETÊ' DAN

Hin senatorên Fransî jî beşdarî meşê bûn û bi pankarta ku li ser nivîsa "Divê Hikûmeta Fransayê sirên dewletê ji holê rake" heyî,

meşiyar. Her wiha senatorên Partiya Komunîst a Fransayê bertekên xwe nîşanî dewleta Fransayê dan.

Hunermend di merasîmeke cuda de meşiyar.

Hunermendên Kurd ên endamên TEV-ÇANDê bi pankarta ku li ser nivîsa "Ji bo şehîdên me edalet heyî, meşiyar.

Jin jî li pişt pankarta ku li ser nivîsa "Li dijî tarîtiyê Jin Jiyan

Azadî" heyî û bi dirûşmên "Jin Jiyan Azadî" meşiyar.

Girseya ku ji Gare du Nordê heya Qada Repûbliqueyê meşiya, pankartên ku azadiya Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan daxwaz dikin jî hilgirtin.

Mîting bi marşa Ey Reqîb û rêzgirtina ji bo şehîdan destpê kir.

Mîting a niha bi axaftinan berdewam dike.

PWK û HAK-PAR li ser pîrsa hîlbijartinên şaredariyan dicivin

Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) û Partiya Maf û Azadîyan (HAK-PAR) di hîlbijartinên şaredariyan de, tekeziyê li ser girîngîya hemahengîya di navbera hêzên milî û demokratîk de dikin/

Li gorî daxuyaniyêke Buroya Ragihandinê ya PWKê, şandeyêke PWKê ku ji Serokê Giştî yê PWKê Mustafa Ozçelik û endametiya PWKê Kasim Ergun, Mehmet Gul, Orhan Kaya û Nûnerê Stenbolê yê

PWKê Cengîz Gungor îro 06.01.2024an li Stenbolê seredana HAK-PARê kirin.

Serokê Giştî yê HAK-PARê Duzgun Kaplan û rêvebirin partiyê pêşewazî li şanda PWKê kirin û di civînê de, li ser hîlbijartinên şaredariyan ku biryar e di Adara 2024an de bîn kirin, gûftûgo kirin.

Di civînê de, şandeya PWKê behsa sîyaseta PWKê ya di derbarê hîlbijartinên şaredariyan de

kir. Herdu aliyên kî girîngîya hemahengîya di navbera hêzên milî û demokratîk de anîn zimên û di derbarê hîlbijartinên şaredariyan yê 2024an de, bîr û rayên xwe pêşkêşî hev kirin.

Li gorî daxuyaniyê, hevdîtina şandeyên PWK û HAK-PARê di atmosfereke dostane û berhemdar de derbas bû.

Ev yek piştî wê tê, Meclîsa PWKê roja 3ê wê mehê derbarê hîlbijartinên şaredariyan de destpêşxeriyekê pêşkêş kiribû û gotibû: "Werin di hîlbijartinên herêmî yê Adara 2024an de, em namzetên xwe yê hevbeş bi hev re tespît bikin û bajarên xwe bi hev re îdare bikin."

Meclîsa PWKê di wê daxuyaniya xwe de hotibû jî: "Em dikarin li Bakurê Kurdistanê, li hemû parêzgeh, qeza û beldeyan namzedên serokê şaradaran û namzedên meclîsên şaradaran, bi beşdarîya partiyên siyasî, rêxistinên meslekî, sendîqa, dezgehên sîvil yê civakî û kesayetiyên di nava civatê de xwedî rûmet û bi bandor in re, li her bajar û qeza û beldeyan civînan amade bikin."

Li Mûşê stajê nadin xwendekarên beşa Kurdî

Li Mûşê xwendekarên beşa Kurdî yên pola 4an ku divê staj û formasyona xwe wergirin, rûbirûyî astengiyan dibin.

Saziya Perwerdeyê ya Mûşê, bi hinceta ku li wê parêzgehê mamosteyekî Kurdî jî tune, mafê staj û formasyonê yên xwendekarên Beşa Kurdî ya Zanîngeha Alparslanê ya Mûşê yên pola 4an asteng dike.

Xwendekarên Beşa Kurdî ya Zanîngeha Alparslanê yên pola 4an anîn ziman ku divê wekî her beşeke din xwendekarên beşa Kurdî jî sala dawî ya perwerdeyê biçin dibistanekê û li gel mamosteyan staj û formasyona mamostetiyê wergirin û gotin: "Lê belê Saziya Perwerdeyê ya Mûşê bi hinceta ku li Mûşê mamosteyê Kurdî nîne destûrê nade em staj û formasyona xwe temam bikin. Dema em staj û formasyona xwe temam nekin em nikarin bibin mamoste yan jî divê em biçin li zanîngeheke din perwerdeya formasyonê wergirin. Salên pêştir xwendekarên beşa Kurdî, li gel mamosteyên beşên din staj û formasyona xwe temam dikirin lê îsal ev hat astengkirin."

Serokê Beşa Kurdî ya Zanîngeha Alparslan a Mûşê Şexmûs Orkîn jî derbarê mijarê de got: "Îsal pirsgirêka xwendekarên me ya wergirtina staj û formasyonê heye. Salên pêştir xwendekarên me li gel mamosteyên beşên din staj û formasyona xwe dikirin. Ji bo çareserkirina pirsgirêkê em hewl didin û hevdiîtinên me li gel Saziya Perwerdeyê ya Mûşê berdewam dikin."

Li Bakurê Kurdistanê, li zanîngehên Mêrdîn, Mûş, Çewlîg û Dêrsimê beşên Îsansa Kurdî û masterê hene. Li zanîngeha Wanê tenê mastera Kurdî û li zanîngehên Mêrdîn û Amedê doktoraya Kurdî jî heye.

Heta niha zêdeyî 2 hezar xwendekaran beşên Kurdî temam kirine lê tenê kêmtir ji 100 mamosteyî hatine tayînkirin. 50 ji wan mamosteyan meha Gulana 2023yan, beriya hilbijartinên 14ê Gulana hatibûn tayînkirin. 35 wan ji bo beşa Kurmancî û 15 jin wan jî ji bo beşa Kirmanckî/Zazakî hatibûn tayînkirin.

Hizbulaha Libnanê 62 mûşek avêtin Îsraîlê

Hizbulaha Libnanê ragihand ku wan ji bo tohildana kuştina yek ji serkirdeyên Hamasê Salih

El-Arûrî, îro danê sibehê bi mûşekan êrişî Îsraîlê kiriye. Kanala El-Mayedîna nêzikî Hizbulahê ragihand ku piştî kuştina serokê Lîwayên Qesamê Salih El-Arûrî, Hizbulahê wekî bersivê 62 mûşek avêtine baregeha kontrola esmanî ya Meronê ya Îsraîlê. Baregeha kontrola esmanî ya Meronê ya li ser Çiyayê Carmaqê yê li bakurê Filistinê ye. Sekreterê Giştî yê Hizbulahê Hesen Nesrullah roja sêşemê di daxuyaniyekê de gotibû, "Eger tola serkirdeyên Hamasê yên ku tên kuştin neyê hilanîn, dê Îsraîl bêhtir êrişî Libnanê bike."

Serokwezîrê Îraqê: Em ji bo vekişîna hêzên biyanî demekê diyar dikin

Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî got, "Em niha ji bo vekişîna hêzên biyanî ya ji Îraqê demekê diyar dikin."

Mihemed Şiya Sûdanî, li Bexdayê di merasîma salvegera çaremîn a kuştina Qasim Silemanî û alîkarê berê yê serokê Heşdî Şebiyê Ebû Mehdî Muhendîs de axivî.

Sûdanî anî zimên ku kuştina Qasim Silêmanî û Mehdî Muhendîs derbeyek li hemû peymanên Îraq û Amerîkayê daye û got:

"Ji bo parastina serweriya Îraqê em dê her tiştî bikin. Ji bo hêzên Hevpeymaniya Navneteweyî li Îraqê bimînin ti sedem nemaye.

Helwesta me ya ji bo derketina van hêzan neguhêriye û em vê helwesta xwe dubare dikin."

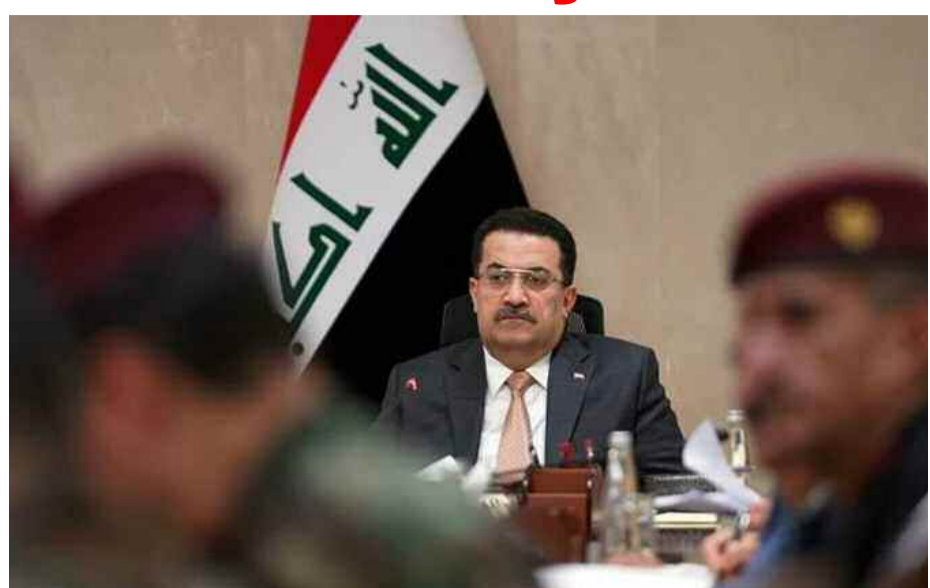
Doh saet 11:50î li Taxa Filistinê ya Bexdayê dengê teqîneke bihêz hat bihîstin.

Piştî Tevgera Nucebayê kuştina fermandarê xwe yê bi navê Ebû Teqwa Seîdî û alîkarê wî yê bi navê Ebû Îmtîhan ragihand.

Rayedarên Îraqê jî dabû zanî ku du kes hatine kuştin û heft kes hatine birîndarkirin.

"Ti kes nikare êrişî serweriya me bike"

Li aliyê din Sûdanî, kuştina du fermandarên Heşdî Şebiyê wekî

"bûyera herî xeternak" bi nav kir.

Sûdanî bi gotinên "Ti kes nikare serweriya me binpê bike" bal kişand ser girîngiya serweriya Îraqê û got:

"Êrişên dubare yên Hevpeymaniya Navneteweyî yên li ser baregehên Heşdî Şebiyê bûyerên herî xeternak in.

Heşdî Şebî beşeke fermî ya hêzên çekdar ên Îraqê ye.

Dema ewlehiya Îraqê ji aliyê hinek kes an grûpan ve hat binpêkirin ev rewş tenê Îraqê eleqedar dike.

Ti kes nikare êrişî serweriya me bike, em van êrişên ku hêzên me yên ewlehiyê dikin armanc şermezar dikin."

Piştî vê êrişê gelek aliyan xwest ku Amerîka ji Îraqê derkeve. Serokwezîrê Îraqê jî amaje bi bidawîanîna erkê Hevpeymaniya Navneteweyî ya li Dijî DAIŞê da û got:

"Em niha ji bo vekişîna hêzên biyanî ya ji Îraqê demekê diyar dikin."

"Bûne hêzên dijmin"

Serokê Tevgera Hiqûqa Şiyan Husên Muenis got, "Divê programa derketina hêzên biyanî yên bi navên cuda dest pê bike çimkî bûne hêzên dijmin.

Mebesta me bi awayekî eşkere Amerîka ye. Xeyn ji vê, divê hemû peymanên ku Bexdayê bi Washingtonê re îmze kirine werin hilweşandin."

Akyureklî: Dîmenên darizandina Şêx Seîd hene, kî peyda bike ez dê wan xelat bikim

Dîroknas Mahmut Akyureklî da zanî ku dîmenên darizandina Şêx Seîd hatine girtin û bandek heye ku dengê wî û weazên wî tê de hatine qeydkirin.

Mahmut Akyurekliyê ku li ser dîroka Kurdan gelek xebat kirine, li ser Şêx Seîd agahiyên nû dan.

Akyureklî ragihand ku darizandina Şêx Seîd bi kamerayan hatiye tomarkirin herwiha qeydên dengê wî hene.

Akyureklî bi rêya hesabê xwe yê Xê belgeyê li ser Şêx Seîd parve kir ku bi îmzeyê avakerê Komara Tirkiyeyê Mustafa Kemal Atatürk e.

Li gorî vê belgeyê, bandek heye ku Şêx Seîd tê de bi Kurdî axiviyê û tiştên "ziyandar" gotine.

Dîsa li gorî belgeyê, hatiye qedexekirin ku ku ew band bikeve nava Tirkiyeyê û biryara qedexeyê sala 1937an hatiye wergirtin.

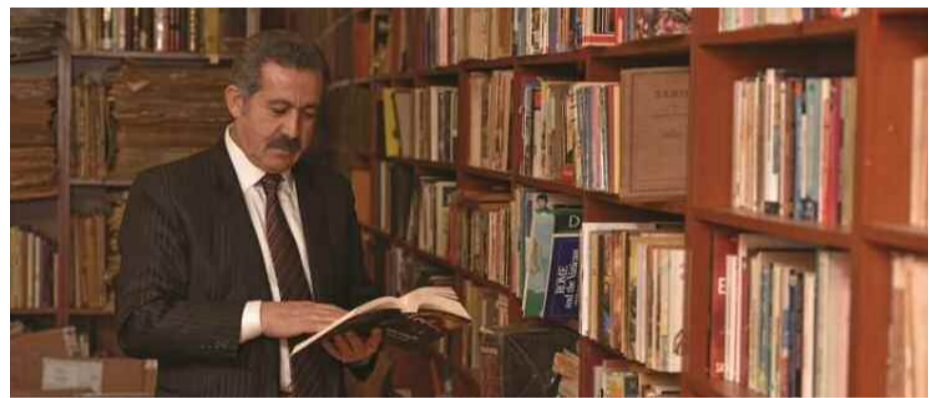
"Ez dê 100 hezar lîreyî bidim"

Mahmut Akyureklî di parvekirina xwe de xwe ragihandiyê, ew dê 100 hezar lîreyî bide wan kesên ku dîmenan peyda bikin û dê 20 hezar lîreyî jî bide kesên ku banda deng peyda bikin.

"Min sala 2013an ferq kir ku qeydên Şêx Seîd hene"

Mahmut Akyureklî li ser mijarê ji Tora Medyayî ya Rûdawê re axivî.

Akyureklî destnîşan kir, wî cara ewil sala 2013an di arşivên

dewletê de dîtiye ku qeydên deng û dîmenên Şêx Seîd hene û berdewam kir:

"Me sala 2015an belav kir ku di wan belgeyan de qeydên Şêx Seîd hene lê ji ber ku min wê demê torên civakî bi kar nedanîn ev mijar nehat rojevê.

Min xwest ez parve bikim, dema ez li male dixebitîm ez careke din rastî vê belgeyê hatim. Min xwest mijarê bînin rojevê û lêkolerên ciwan teşwîq bikim.

"Ez dizanim ev belge li kû derê ne"

Kê zêde ez dizanim ev belge li kû derê ne. Agahiyên min ne gelekî zelal in lê ez dizanim.

Jixwe diyar e bê bandên berê li kû derê ne. Bila li wan deran baş binêrin. Eger peyda bikin ez dê xelatê bidim wan.

"Ez nikarim bikevim wan deran, ev belge gelekî girîng in"

Ez nikarim bikevim wan deran,

rê nadin min. Beriya her kesî me Dadgehên Îstiqlalê yên Şerqê derxistin hole.

Belgeyên li ser Koçgiriye jî berê me peyda kirin. Van tiştan hinek aciz kirin. Li ser min hinek heciz hene, min naxin wan deran.

Hêvîdar im ku hinek van belgeyan peyda bikin çimkî gelekî girîng in."

Beriya niha Sabir Firatê neviyê Şêx Seîd jî ragihandibû ku qeydên dengê Şêx Seîd hene.

Li aliyê din, Dîroknas Nîmetullah Atal diyar kir ku wî cara ewil ev mijar di "Bitlisname"yê de aniye rojeve. Herwiha parlamenterê berê yê HDPyê Altan Tan 16ê Adara 2018an ev qeydên Şêx Seîd biribûn rojeva Parlamentoya Tirkiyeyê.

Tan, di pêşniyazpirsa xwe de çarenivîsa van belgeyan ji serokwezîrê wê demê yê Tirkiyeyê Bînalî Yıldırım pirsîbû.

Dayika Raman

Ez jinek Kurd im arîme,
Bi kittan im bi hebrîme,
Bi kittana xwe firîştîm,
Bi hibriya xwe gurcîme.

Ez im dengê Kurdistanim,
Şehrîban im Gulîstanim,
Ez awaza Eyşêşanim,
Ez fixana Meryem xanim.

Ez Arîna meydana me,
Sakîna li zindana me,
Leyla qasim melesa me,
Sîmbola berxwedanê me.

Ez sorgula Kurdistanim,
Kulîlka bax û bistanim,
Ez im deryak ji hestanim,
Hestê rist û helbestanim.

Keça Kurd im serbilindim,
Bi dana xwe gelek merdim,
Tucar doza xwe naberdim,
Heger dil û can bi serdim.

Ehmed Tahir HÊVÎ

Ji hêviya bê hêvî bûn,
Ji dayikê em sêwî bûn,
Em koçber û tim rêwî bûn,
Xewna me dît, neçû serî.

Hov û nezan ketin derî,
Zû şikandin baskê perî,
Bûye meydan ji bo gura,
Ji hev xistin destê bira.

Bi pîlan û fen û fira,
Dest bixwîn û pir zordarin,
Bê sinc û ol û xedarin,
Ne mirov in, ne hevkarin.

Ev dil dêşê j kul û derda,
Kurdo çima welat berda?
Li vê dinê jar û gEDA,
Tim dinal im, dil ma birîn.

Ez li ser şopa Cegerxwîn,
Gih hewar e û gih qêrîn,
Bila hêvî timî hebin,
Kurdo welat qet bernedin.

Zû rabin, jîr û zanebin,
Ev welatê bav û kala,
Xwedî sirûd, xwedî ala,
Berdin dijmin û neyara.

John Bolton: Berdewamiya êrîşan li ser otonomiya Herêma Kurdistanê dibe gef

Şêwirmendê pêştir ê Civata Ewlehiya Neteweyî ya Amerîkayê amajeyê dide, eger êrîşên komên çekdar berdewam bin, rewşa Îraqê dê zêdetir aloz bibe û dê li ser otonomiya Herêma Kurdistanê jî bibin gef.

Roja borî (Pêncşem, 4ê Çileyay 2024ê) Şêwirmendê pêştir ê Civata Ewlehiya Neteweyî ya Amerîkayê John Bolton taybet ji K24ê re ragehand, "Hemî aloziyên devera Rohhilata Navîn girêdayî "Ayetulahan" in û siyaseta Îranê heta demeka dirêj ron nebû, lê ji ber êrîşên Hemasê bo ser Israîlê li 7ê Cotmeha 2023ê, siyaseta Îranê li deverê bi temamî ron bûye, niha jî bizav her ji bo wê armancê li Îraq û Sûriyeyê û cihên din jî tîn kirin".

John Bolton amaje da wê yekê jî ku, "Hindek ji wan aloziyên li Rohhilata Navîn çê dibin ku Îran li pişt wan e girêdayî asayîbûna peywendiyên navbera Israîlê û welatên Erebbî ne".

Navbirî behsa wê yekê jî kir ku, "Îdareya Joe Biden amade nîne ji bo rawestandina êrîşên komên çekdar li ser bingehên serbazî yên Amerîkayê li Herêma Kurdistanê û Îraqê hay-

dariyê bide Ayetulahan".

Herwesa got, "Bersivên Amerîkayê ji bo komên çekdar rasterast ji bo bergirîkirin û parastina Pêşmergeyan nebûne".

Şêwirmendê pêştir ê Civata Ewlehiya Neteweyî ya Amerîkayê tekez jî kir ku bersivên Amerîkayê û Hevpeymanan bo komên çekdar û "Ayetulahan" lawaz bûn û heta niha helwesta Amerîkayê di astê pêdivî de nîne ku bikare rêyê li pîlan û armancên "Ayetulahan" bigire.

Bolton pêdivî jî zanî ku zêdetir givaştin li ser Hikûmeta Îraqê bê kirin û ji aliyê Amerîkayê û Hevpeymanan ve bê paldan û nabe paşeroj û çarenivîsa wî welatî bikeve destê komên çekdar ên girêdayî Îranê.

Şêwirmendê pêştir ê

Civata Ewlehiya Neteweyî ya Amerîkayê bal kişand ser wê yekê jî ku, eger rewş bi vî rengî berdewam be û komên çekdar neyên kontrolkirin, rewş bi

rengê giştî li Îraqê dê zêdetir aloz bibe û bi "melayên Îranê" jî nayê kontrolkirin û li ser Herêma Kurdistanê jî metirsî ye, ji ber ku ew devera Îranê li Îraqê kontrol kiriye dê berfirehtir bibe û dê li ser wê otonomiya li Herêma Kurdistanê jî heye bibe gef.

Şemiyê, 30ê Berçileyay 2023ê, seet 11:45 ê şevê, bi du dronên bombekirî êrîşî bingehê hêzên Pêşmergeyan li sinorê Pîrmam-Hewlêrê hat kirin. Hikûmeta Herêma Kurdistanê di ragehandinekê de got, "Çi zirarên canî ji wê êrîşê çê nebûne, tenê zirarên madî hene".

Rêvebera Nahiya Alqoşê: Bi saya Pêşmergeyan rûniştvanên herêma me bi aramî dijîn

Rêvebera Nahiya Alqoşê dibêje radigihîne, piraniya ciwanên wê navçeyê bêkar in û hikûmeta Îraqê ti planek bo karkirina wan nîne. Herwaha dibêje: "Welatiyên me ji ber kêmbûna xizmetguzariyê dinalin."

Rêvebera Nahiya Alqoşê Lara Yûsif ji K24ê re ragihand, welatiyên navçeyê û derdora wê ji kêmbûna xizmetguzariyan dinalin û divê ev pirsgrêk bi hevahengî ligel aliyên pêwendîdar were çareser kirin. Bi gotina Lara Yûsif: "Gihandina hemû xizmetguzariyan ji bo

Alqoşê ne karekî hêsan e û gelek dem divê. Pêwîst e budceyê zêdetir ji bo projeyên xizmetguzariyê yên li navçeyê were veqetandin da ku pirsgrêkên hemû welatiyan bîn çareser kirin."

Destnîşan kir jî: "Berê ji bo projeyên xizmetguzariyê li Alqoşê, bûdce dihate veqetandin, lê ji ber ku li navçeyê zêdetir 40 gund hene û 4 pêkhatiyên cuda lê dijîn, me nekarî xizmet bi rêk û pêk bigihînin her kesî."

Navçeya Alqoş ser bi parêzgeha Neynewayê ye û dikeve rojavayê Başûrê

Kurdistanê û di çarçoveya herêmên madeya 140 a destûra Îraqê de ye.

Rêvebera Nahiya Alqoşê diyar kir: "Rêjeya bêtariyê li Elqoşê bi awayekî berçav zêde bûye û ti planeke hikûmeta federal ji bo karkirina ciwanên herêmê û ciwanên din ên Îraqî nîne."

Di sala 2015an de, hêzên Pêşmerge, di bin çavdêriya rasterast a Serok Barzanî de, navçeya Alqoşê û derdora xwe ji çekdarên DAIŞê rizgar kirin. Ji wê demê ve ji aliyê Hêzên Pêşmerge ve tê parastin.

Lara Yûsif tekez kir jê: "Eger hêzên Pêşmerge li Alqoşê nebûna, rewşa ewlehiyê dê gelek xirab bûya. Ji ber wan niha em di nava aramiyê de dijîn. Em spasiya Hikûmeta Herêma Kurdistanê dikin ku gelê herêmê diparêze. Bi saya hêza Pêşmerge de, nahiya me yek ji cihên herî ewle yên li Îraqê ye."

Eskere Boyik Xîret-Tifaq

Evdên bi xîret tim serbilind in,
Malên bi tifaq kobariya gund in,
Gelê bi tifaq kana zêra ne,
Ciyê maqûl, mezin û xweşmêra ne,
Welatên tifaq weke şêra ne,
Qedrê wan bilind, ciyê wan giran e
Çerxa dinyayê deste wan da ne.
Evdên bê xîret tim ber deryan e,
Çavê wan birçî, destê meryan e,
Berûmetiya tel tim para wan e.
Êla bê tifaq ciyê diz-guran e,
Pezê bê xwedî û bê şivan e,
Wura gişk serok, mîr û axa ne,
Kes qedrê bavê xwe jî nizane,
Weletê wana timê wêran e
Pêgeha hespê dagerkiran e,
Tev girtîngêh e, hepse-zindan e
Xelk birçî, feqîr û bê guman e
Xwelya dinyayê li serê wan e.

Gotin ne ya min e
Rastiya pêşya ne...

Gohar Mamo ME ÇI KIRIYE?

Me çi kiriye, me çi kiriye?
Ev ar-zarên zarokên me
Qet ji serê min demayê,
Min dêşîne û mi dikuje.
Wan tîfala, zarokên me
Serê çiyayê Şengala me
Pêxas û birçî bi hêsiyan
Ji dayîka avê dixwestin-
Dayê em tîne, avê bide.
Dayka feqîr birîndar bû
Ji şûra xwînmijê dayîşa.
Ew bêşeref, bê namûsa
Xwîna dayîka dimêtan,
Acêvê dunê jî hê ser de
Weka dêlagura nav ketî.
Ala xwe reş dihejandin-
Alah agbar bû devê wan,
Ew usa diparastin îslam.
Jin û keçên me êzîdîyan
Bi destdirêjî xwîn mêtan,
Wek ajalên serî jêdikirin
Û ser şûrê xwe dihejand.
Ax me qe çî dît û çî nedît
Nav wan kambaxa guran.
Dost û cîran jî nav guran
Xwîna şengaliyan rijand.
Ax çî zor bû ew komkuji
Ji bo malbetên êzîdîyan,
Bo hemî kurd, Kurdistan.
Ez çî bêjim hey xwedêyo
Berî sed sala jî ev qedêr
Te anî serê kal, bavê min
Êzdiyê bakûrê Kurdistan.
Ez jî bûm para Xerîbistan.
Me çi kiriye, me çi kiriye?

Banga dezgehên civakî yên Kurdistan li Bexda: Milîşeyan dûr bikin

Komele û sendîkayên Herêma Kurdistanê li hev civîyan û bi mebesta milîşeyên deryasayî ji qada leşkerî dûr bixe bang li Hikûmeta navendî ya Iraqê kirin.

Dezgehên civakî yên sivil ên wek yekîti, komele û sendîka yên Herêma Kurdistanê daxwazê ji Hikûmeta Iraqê kirin ku milîşeyan ji qada leşkerî ya Iraqê dûr bixe û lêkolînên cidî li ser êrîşên dronî yên li dijî Herêma Kurdistanê bike. Dezgehên civakî yên sivil û sendîkayên pîşeyî yên Herêma Kurdistanê di bi daxuyanîyeke hevçivînî de, êrîşên dronî û guvaşên sîyasî yên li dijî Herêma Kurdistanê bi tundî şermezar kirin û banga bicihanîna berpirsyariyan li Hikûmeta Navendî ya Iraqê kirin.

Di daxuyanîyê de ev daxwaz hatin kirin. "Li gel dijwarbûna hevrikiyên herêmî û navneteweyî û rûdana şer û nearamîya Rojhilata Navîn, neyarên Herêma Kurdistanê bi rengên cuda cuda yên sîyasî û aborî û heta êrîşên dronî li ser frokexane û baregehên hêzên Pêşmerge yên welatê me dikin armanc. Armanca van êrîşan têkdana ewlehî û aramîya Herêma Kurdistanê ye. Em hemû bizavên bi vî armancê têne kirin şermezar dikin. Ji bo rêgirtina li van êrîşan û kontrolikirina wan, em hêvîdar in Hikûmeta Iraqê wan milîşeyan ji qada leşkerî ya Iraqê dûr bixe û lêkolînên cidî li ser wan rûdanan bike."

Yekîti û komeleyên civaka sivil û sendîkayên pîşeyî yên Herêma Kurdistanê, di dawîya daxuyanîyê de daxwazê ji Civaka Navneteweyî, balyozxane, konsulxane û hêzên Hevpeymanan jî kirin û wiha gotin: "Li dijî van êrîşên dijminane yên li dijî Herêma Kurdistanê têne kirin derbakevin û piştevanî û ji bo xwe ji van êrîşan biparêze, alîkariya Herêma Kurdistanê bikin."

Navenda Belgekirinê: Li Efrînê di destpêka 2024an de 21 welatî hatin revandin

Hate ragihandin ku di rojên destpêkê ya sala 2024an de, 21 welatîyên sivil li herêma Efrînê ya Rojavayê Kurdistanê hatine revandin.

Navenda Belgekirina Bînpêkirinan eşkere kiriye ku çekdaran bi ser malên welatiyan de girtiye, deriyên malan şikandine, dizî kirine û herwiha hejmarek welatîyên sivil jî revadine.

Li gorî daxuyaniya navenda belgekirinê, ew niha bi malbat û xizmên revandiyan re di nav têkiliyan de ne.

Navenda Belgekirina Bînpêkirinan, beriyan niha jî bilançoya tawanên di 2023yan de, li Efrînê hatine kirin parve kiribû ku li gorî wan amaran; çekdaran 461 welatî revadine, 24 zarok ji wan zarokên di bin 18 saliyê de bûne, 39 jin û 191 kesên nexweş hatine revandin ku rewşa tenduristiya 143 kesên jî nebaş e.

PWK: Werin em namzedên xwe bi hev re tesbît bikin, em bajarên xwe bi hev re îdare bikin!

Meclîsa Partiyê ya PWKyê: Werin em namzedên xwe bi hev re tesbît bikin, em bajarên xwe bi hev re îdare bikin!

Meclîsa Partiyê ya PWKyê (Partiya Welatparêzên Kurdistanê):

"Werin di hîlbijartinên herêmî yên Adara 2024an de, em namzetên xwe yên hevbeş bi hev re tesbît bikin. Werin em bajarên xwe bi hev re îdare bikin!

Di 31ê adara 2024an de wê li Bakurê Kurdistanê û Tirkîyeyê hîlbijartinên şaredarîyan pêk werin.

Ligel liberçavgirtina hemû tecrûbeyên heta niha yên di warê hîlbijartinên şaredarîyan de, divê em bi awayekî nû û nexşerêyek taybetî, xwe ji bo hîlbijartinan amade bikin.

Bi vî armancê, em dikarin li Bakurê Kurdistanê, li hemû parêzgeh, qeza û beldeyan namzedên serokê şaradaran û namzedên meclîsên şaredaran, bi beşdarîya partiyên sîyasî, rêxistinên meslekî, sendîqa, dezgehên sivil yên civakî û kesayetîyên di nava civatê de xwedî rûmet û bi bandor in re, li her bajar û qeza û beldeyan civînan amade bikin.

Li hinek wîlayetên Tirkîyeyê jî bi heman armanc û şeweyî, em dikarin platformên hevbeş pêk bînin; namzetên serokê şaredaran û encûmenan tesbît bikin an piştgirîya wan namzedên demokrat bikin.

Ji bo tesbîtkirina nexşerêyeke rasteqîn û berhemdar, divê em ji niha ve û bê ku em bi derengî bixin, li hemû bajar, qeza, beldeyên Bakurê Kurdistanê ku wê hîlbijartin lê çê bibin, civînan pêk bînin.

Bi vî armancê; weke gava pêşî em dikarin ji Diyarbekirê dest pê bikin. Di vî paralelê de, li gorî nexşerêya ku bê tesbît kirin ev dikare li hemû wîlayetên Bakurê Kurdistanê pêk were. Weke destpêk, bi banga "Platforma Piştgirî û Parastina Şaristanê ya Diyarbekirê" dikare civîneke berfêrih bê amadekirin.

Divê ji bo vî civînê, nûnerên partî, tevger û grûbên sîyasî yên li Diyarbekirê, endamên Platforma Piştgirî û Parastina Şaristanê ya Diyarbekirê, hemû dezgehên sivil û meslekî, yên civakî û girseyî yên derveyî Platforma Piştgirî û Parastina Şaristanê, komeleyên mehelî, sendîqa, kesayetên civakî yên xwedî bandor, nûnerên dezgeh û komeleyên jinan, serokên berê yên şaredarîyan, endamên encûmenên wîlayetan yên xwedî tecrûbe, perwerdekar, akademîsyen, pisporên birevebirina şaristanîyê, pisporên plan û hawirdora şaristanîyê, zanyarên dîrokî, zanyarên kultur û zimên, hiqûqnas, ekonomîst û sosyolog, bêne dawet kirin.

Di vî civîna pêşî de, em hewil bidin ku di warê awayê tesbîtkirina namzedên hevbeş de, hevbeşiyekê pêk bînin. Piştî wê, ji bo tesbîtkirina taybetmendiyên namzetan, çerçeweya sîyasî ya hevbeş û prensîpên birêvebirinê, em dikarin biryarê bidin ku piştî 7 rojan civîna duyem amade bikin.

Di civîna duyem de; divê em hewil bidin ku ji bo tesbîtkirina taybetmendiyên namzedan û prensîpên sîyasî û yên birêvebirina şaredarîyan de çerçeweyekê hevbeş pêk bînin.

Di civînên piştî wê de, divê bi hevbeşî namzetên berbijêrên serokên şaredarîyan, namzedên berbijêrên encûmenên wîlayet û qezayan bêne tesbît kirin. Namzedên ku ji nav namezedên berbijêran û bi awakî hevbeşî bêne hîlbijartin; wê li gorî rewşa etnîkî, olî, mezhebî, civakî û kulturî û bi awakî demokratîk, hevahengî û rêzêlgirtina maf û azadiya hemû beşên civatê; şaredarîyeke pirzimanî û rasteqînî bi rê ve bibin.

Divê şaredarî bi vî awayî, bi vî bîrûbawerîyê û li ser vî esasî bê birêvebirin:

Di şaredarîyên bajarên Bakurê Kurdistanê de, divê şaredarî nasnameya kurdî û zimanê kurdî bi awakî resmî qebûl bikin. Divê navê bajar, navçe û hemû cîh û warên bi kurdî, li gel navên bi tirkî bêne bikaranîn. Divê şaredarîyên me bi awakî çalak bixebitin ku, perwerdeya bi zimanê kurdî (kurmançî û kirdkî-zazakî), mafên azadiya ramanî, olî, bawerî, xwerêxistinî û xweifadekirinê di Qanûna Esasî de bê qebûl kirin û bi qanûnên pêwendîdar bê misoger kirin; cîhê mezêlê Şêx Seîd, Xalid Begê Cibrî, Seyîd Riza, Seîd Nûrsî û hemû kesayetên Kurd yên ku cîhê mezêlê wan ne dîyar in, ji aliyê Dewleta Tirkîyeyê ve bêne aşkere kirin. Ango di rêvebirîya şaredarîyên bajarên Kurdistanê de, divê pirzimanî, pirkulturî, pîrrengî, pirdengî, şeffaî, xweşbînî û hevahengîya civakî bibe rêzîknameya easî. Ev dikare bibe protokola me ya sîyasî ya hevbeş da ku em bikaribin bi îradeya hemû pêkhatayên Kurdistanê bingehê îdarekirina bajarên xwe ava bikin.

Divê namzetên hevbeş yên

serokatîya şaredarîyê ji kesên ji wî bajarî ku ji aliyê civatê ve naskirî, jê tê hez kirin, layiqî wê wezîfeyê, şaibe li ser tuneya û bi awakî şefaf bê tesbît kirin. Sîyaseta Dewleta Tirkîyeyê ya tayînkirina qeyûman û destdanîna ser îradeya xelkê bi tu awayî nayê qebûl kirin; qeyûm tune hesibandina îradeya gelê wî bajarî ye. Helbette ku, mafê her partiyê ye ku bikaribe bi serê xwe beşdarî hîlbijartinan bibê. Lê li gorî me, ya herî rast, pêkhatayên herî berfêrih yên wî bajarî bikaribin li ser bernameyê hevbeş namzedên xwe bi hev re tesbît bikin. Lê aşkereya ku, di tesbît kirina namzedên şaredarîyan de, divê tu kes namzedên ne ji wî bajarî ne û rêzê li pir zimanî, pirolî, pîrmezhebî, pîr kulturîya wî bajarî nagirin li ser kesî ferz nekin û divê rê vekin ku bi awayekî hevbeş, azad û demokratîk namzed bêne tesbît kirin.

Programa xebatê, prensîbên birevebirîyê ya namzedên hevbeş û kadirên birevebir jî li gorî wan taybetmendî û kirîterên li jor hatine diyar kirin û bi awakî hevbeş divê bêne tesbît kirin.

Piştî lihevhatin û mutabaqateke bi vî bîr û bawerîyê, namzedên hevbeş dikare bi hev re bê tesbît kirin. Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK) wê hûrgilîyên bîr û bawerî û pêşniyarên xwe yên di derbarê bername, prensîp û nexşerêya, di şerdên heyî de birêvebirina şaredarîyên Bakurê Kurdistanê de, di rojên pêş de, bi raya giştî re parve bike.

Em dikarin hîlbijartinên şaredarîyan yên 2024an bikin destpêka ava kirina bingehê "Şerdê Xweserîya Birêvebirîya Herêmî ya Ewropayê"; bi vî bîr û bawerîyê em dikarin sîyaseta xebatek hîlbijartinê ya berfêrih û hevbeş bimeşînin û divê em bimeşînin.

Em dibêjin, werin em bi vî bîr û bawerîyê û bi hev re, di hîlbijartinên şaredarîyan yên 2024an, helwestek hevbeş pêşve bibin!

Em bangî hemû dezgehên sivil, partî, tevger û grûbên sîyasî û kesayetên qebûlbar yên bajarên xwe dikin ku ji bo destpêkirina pêvajoyê weha em bi hev re gavê bavêjin!"

Şaxewan Abdula: Çi malbatên Kurd ji taxa Newrozê ya Kerkûkê nayên derxistin

Şaxewan Abdula dibêje ku bi Serokwezîrê û Fermandeyê Giştî yê Operasyonên Îraqê re axiftiye, ew hêza ku doh bi ser taxa Newrozê ya Kerkûkê de girtibû de xwe vebikêşe û çî malbatên Kurd dê neyên neçarkirin ku ji xaniyên xwe derbikevin.

Îro (Çarşem, 3ê Çileya 2024ê) Cîgirê Serokê Perlemana Îraqê Şaxewan Abdula di ragehandinekê de ragehand, "Çi mal-

batên Kurd li taxa Newrozê ya bajarê Kerkûkê dê neyên neçarkirin ku ji xaniyên xwe derbikevin û ew hêza artêşa Îraqê jî ya ku li wê taxê hatiye binexkirin dê xwe vebikêşe". Şaxewan Abdula amaje da, piştî ku doh (Sêşem, 2ê Çileya 2023ê) çend welatîyên taxa Newrozê ya bajarê Kerkûkê peywendî bi wî kir û jê re got, hêzeka artêşa Îraqê hatiye bi ser wan de girtiye û daxwaza

berdana xaniyên wan jê dike, bi Serokwezîrê Îraqê re axiftiye û bi spasî ve Serokwezîrê ferman li Wezareta Bergiriyê kir ku ew hêza artêşa Îraqê xwe vebikêşe û ew mijar bê rawestandî.

Li dû gotina Şaxewan Abdula, îro bi Fermandeyê Giştî yê Operasyonan re axiftiye û dê biyara Serokwezîrê Îraqê ji bo vekêşana wê hêza artêşê bê bicihanîn.

Doh (Sêşem, 2ê Çileya 2023ê) hêzeka artêşa Îraqê bi dehan hemerên serbazî bi ser taxa Newrozê ya bajarê Kerkûkê de girt ku piraniya xwecihên wê taxê Kurd in, ew tax dorpêç kir û daxwaz ji welatîyên Kurd kir ku yekser xaniyên xwe vala bikin û derbikevin.

Nêzî 120 malbatên Kurd li taxa Newrozê ya bajarê Kerkûkê hene. Wê hêza artêşa Îraqê, bi behaneya wê yekê ku xaniyên wê taxê li ser dema rijêma Sedam Hisênî ji efsêrên rijêmê re hatibûn çêkirin, gefên derxistinê li Kurdan kirin.

Ebdûlazîz Qasim: Tirkîye û siyaseta qirkirina Gelê kurd

Reaksiyonên navdewletî û herêmî û heta navxweyî jî bi awayekî rasteqîn li hember êrîş û tawan û komkujiyên Tirkîyê nayên standin, û bi vê yekê jî hemû aliyên ve ku rijandina xwîna gelê kurd li

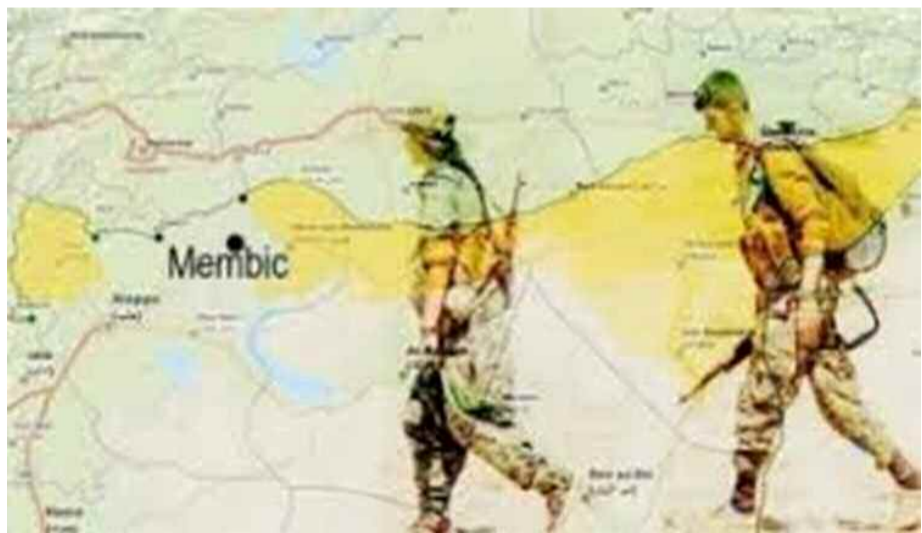
Wekî em dibînin ku tawan û komkujiyên mezin ji aliyê Tirkîyê li ser qada Sûriyê û bi taybetî li ser Rojavayê kurdistanê tene pêkanîn, bê hebûna ti reaksiyonên navdewletî bi taybetî ji aliyê

Tirkîyê hatiye helal kirin!

Hevdem ku ji aliyê Gelê kurd yê herçar aliyên Kurdistanê bakûr, başûr, rojhilat heta Kafqasiya, herwiha hata bigihe Revenda kurdî ya li dereveyî welat jî, ku hîç karvedan û reaksiyonek bo şermzarkirina neheqiya li ser gelê kurd yê Rojavayê Kurdistanê nayê dîtin!

Ku ev yek nîşana wê yekê ye, ku ew hestê neteweyî yê berê li hember bûyer û rûdanên kurdistanê dihat dîtin, ku îro li hember Rojavayê Kurdistanê nayê dîtin û hestê neteweyî gelek kêma û lawaz bûye?!

Helbet ku Tirkîyê dê berdewam be li ser heman êrîş û komkujiyên rojane bi taybetî ku hîç karvedanek navdewletî û herêmî û navxweyî nayê standin, hevdem ku Tirkîyê wkî rastiyeke dîrokî ku hebûna xwe li ser qirkirina gelê kurd û dagîrkirina kurdistanê ava dike, lewra îro divê gelê kurd li Rojavayê Kurdistanê bihête parastin û derbarê vê rewşa xirab de, dikarin bêjin ku bi taybetî ji Rêveberiya Xweser tê xwestin, ku rê bigire li hember pêkanîna armancên Tirkîyê û yekser divê hîncet û bihaneyan ji dest wê derxe ku pêdivî bi hindêk rêkarên pêwîst û bilez heye û yekem tişt pêdivî bi bihêzkirina çeperê navxweyî ji aliyê (siyasî, rêveberî, leşkerî, aborî,...) heye û herwiha ku bi awayekî rasteqîn xwedî li pirsê kurdî wekî pîrsek neteweyî derkeve, ji bo bihêzkirina hestê neteweyî li hundir û derveyî welat, ku bi vê yekê ku hemû aliyên siyasî û hizbî û medenî dê xwe bi berpirsyar bibînin li hemberî rewşa xirab ya Rojavayê Kurdistanê.

ser destê faşîzma Tirkîyê hatiye helal kirin!

Dibe ku demkî be jî, lê wisa dixuye ku rêya êrîşên bejayî li pêş Tirkîyê hatiye girtin, piştî dagîrkirina Efrîn, Cerablîs, Girê Spî û Serêkaniyê, ku niha dewleta Tirkîyê hewl dide bi rêya êrîşên esmanî û bombabarankirina jêrxana aborî û dezgehên xizmetgozariyê û sivilan heman siyaseta xwe ya dijberî gelê kurd li Rojavayê kurdistanê cêbicê bike, bi pêkanîna êrîşên bi firoke û droneyên, ku niha bi awayekî rojane û bi dijwarî heman êrîşên hovane li dijî Rojavayê Kurdistanê tene pêkanîn û bi taybetî li ser dezgehên xizmetgozariyê û kargehên neft û gazê û dezgehên sivil tene armanckirin, bi armanca koçberkirina gelê kurd û kavilkirina gund û bajarên kurdan.

Amerîkayê ve ya ku HSD wekî hevalbenda xwe di dijî terore de dibîne, herwiha ku bê hîç reaksiyonek ji aliyê rêjîma Sûriyê û hevalbenda wê Moskow ve hebe, ku niha Moskow jî bêddeng maye li hember zêdegaviyên Tirkîyê û çeteyên wê, hevdem ku heta ji aliyê HSD ve hîç rêşûn û rêkarên pêwîst yê siyasî û diplomat nayên standin li hember van destdirêjî û zêdegaviyên hovane, û herwiha ku gelek caran ev êrîşên hovane ji aliyê siyasî û hizbî yê kurdî ve jî nayên şermzar kirin, lewra dikarin bêjin: ku hîç reaksiyonên navdewletî û herêmî û heta navxweyî jî bi awayekî rasteqîn li hember êrîş û tawan û komkujiyên Tirkîyê nayên standin, û bi vê yekê jî hemû aliyên ve ku rijandina xwîna gelê kurd li ser destê faşîzma

Amerîka sê gavan ji bo kêmkirina serdestiya grûpên çekdar li Iraqê diavêje

Peymangeha Rojhilata Navîn ragihand, Amerîka sê gavan ji bo kêmkirina serdestiya grûpên ku Îran piştigiriyê wan dike li Iraqê, diavêje.

Peymangeha Rojhilata Navîn di raportekê de got: "Beşek mezin ji stratejiya Îranê ew e, hejmûna xwe ya aborî û leşkerî li Iraqê xurt bike, bi taybetî bi vekirina rêyeke bejayî ber bi Sûriyê ve, ji bo têkbirina hevalbendên Amerîka û hevkarên wê yê li herêmê."

Di raporê de bang li Amerîkayê hatiye kirin ku "bi her awayî bi rûbirûyî hejmûna Îranê bibe, ev jî di demekê de ku Iraq û Îran têkiliyên aborî yê girîng hene, ji wan jî Iraq duyemîn mezintirîn hawerdekarê kelûpelên Îranê ye û gelekî piştî xwe bi gaza xwezayî û elektrîka Îranê girê daye."

Gelek aliyên siyasî yê Iraqê pêwendiyên wan bi Îranê re hene, bi taybetî milîsên Iraqî di bin navê Heşda Şeibî de jî tene fînansekirin, ji wan jî Asayib Ehluleq û Hizbullah ku êrîşên metirsîdar li dijî hêzên Amerîka û hêzên Hevpeymanîya Navdewletî pêk tînin.

Di dawîya raporê de hatiye gotin: "Îran stratejiyeke yekgirtî li Rojhilata Navîn dişopîne û girîng e ku Amerîka stratejiyeke taybet ji bo rûbirûbûna vê pîrsê amade bike û bi cih bîne."

Ev di demekê de ye, ligel şer û pevçûnên di navbera Îsraîl û Hemasê de li Kerta Xezzeyê, êrîşên grûpên çekdar li ser baregehên Amerîkayê li Itaq û Sûriyeyê zêde bûne. Di bersivê de jî, Amerîka hejmare binkeyên grûpên çekdar kirine armanc, di pêşhata herî dawî de jî, roja 4ê Çileya 2024an, Amerîkayê navenda Lîwaya 12 ya Tevergera El-Nuceba ya ser bi Heşda Şeibî ve li Bexdayê kire armanc û di encamê de 3 serkirdeyên Heşda Şeibî hatin kuştin û hejmareke din jî birîndar bûn.

Li Efrînê teqîn: 3 kes birîndar bûn

Li navenda bajarê Efrînê yê Rojavayê Kurdistanê teqînek çêbû, 3 kes birîndar bûn.

Li gorî medyaya herêmî duh danê êvarê di

encama teqînekê li navenda bajarê Efrînê yê Rojavayê Kurdistanê de 3 welatîyên sivil birîndar bûn.

Çavkaniyên herêmî diyar kirin ku teqîn ji ber bombeyekê pêk hatiye.

Li gorî dîmenên hatine belavkirin, dengê çend ambulansan li cihê bûyerê tê bihîstin û hejmareke zêde ya welatîyan kom bûne ku zerera madî çêbûye.

Rêveberiya Xwecihî ya Efrînê heta niha derbarê ziyanan de ti agahî belav nekirine.

Di nêz de Selahattin dikin serokê Kurdan!!!

Projeya şerê 40-50 salan ya bi tên. Dema li xwe hay jî dibin ku êdî tu rêya şerê çekdarî qediya ye. Êdî bi tiştê bikin namîne. Pêla

rêya demokrasiya ku desthilata tirk dixwazin kurdan bikin Kemalîst, piştî Evdila birin Îmraliyê, destpêkirî ye. Kesê ku ji bona vê projeyê hazir û amade jî Selahattin e.

Ji roja Selahattin Demirtaş girtin, (li gor min ne girtin bû) armanc û hedefa dewletê ew bû ku wî di zîndanê de perwerde bike. Weke tade lê tê, rê kurdan bide ku kurdan jî bi yek carê li dor wî bicivîne. Ji ber ku êdî rol û erkê Evdila Ocalan kêma dibe, weke berê tesîra wî li ser gelê kurd û partiya wî nema ye.

Loma divê dewlet ji bona kurdan serokekî nû derxin ku di xizmeta wan de be. Hemî projeyên Selahattin ji roja hatiye girtin(!) li ser vî asafî hatiye hûnandin.

Selahattin bi xwe Kamîstêkî kurd e û tu caran daxwaza wî, hedef û armanca wî ji bona dewleteke kurdî tune bû ye û tune ye. Camêr ji bona xurtbûna komara tirkîyê bi dil û can kar dike û kirî ye.

Çawa ji bona Evdila hemî îmkânên dewletê hatin seferberkirin ku ew bibe serokê gelê kurd(!) û li ser destê wî hemî hêjayiyên kurdan tîk bibin. Niha jî eynî tiştî ji bona Selahattin dikin. Di demeke nêzde ew ê şîna Evdila bigire. Ew ê jî di warê demokratîk de, ruhiyeta kurdewarî ku bi kurdan re mabe, ji wan bigire û wê bixwazî wan jî bike Kemalîst.

Kurd dereng bi ser hêşê xwe de

tên. Dema li xwe hay jî dibin ku êdî tu tiştê bikin namîne. Pêla

Kemalîzmeke xurt li Kurdistanê bilind dibe. Heger kurd ji niha de vê nebînin û li hember wê nebin xwedî helwest, wê bi temamî wenda bikin ku êdî nema dikarin werin ser xwe.

Projeya şerê 40-50 salan ya bi rêya şerê çekdarî qediya ye. Êdî bi rêya demokrasiya ku desthilata tirk dixwazin kurdan bikin Kemalîst, piştî Evdila birin Îmraliyê, destpêkirî ye.

Kesê ku ji bona vê projeyê hazir û amade jî Selahattin e. Li ser navê ku ew di zîndanê de ye him wî perwerde dikin û him jî li ber çavên kurdan weke tadê û êşkencê pê dikin, rê didin ku Kurd jî xwedîtiyê lê bikin. Her weha bû ye. Lê hê jî kurd vê projeyê fêm nakin.

Heger Selahattin di dema xwe de xwestiba, Xendek pêk nedihatin. Heyşt hezar ciwanên me ne dihatin kuştin û koçberiyê mezîna dê destpêkiriba, Heger wî xwestibe dema 80 parlamen derxistin, bi wê hêz û qawetê dikaribe bi kêmanî zimanê kurdî li bakurê Kurdistanê û li tirkîyê bikira zimanê fermî. Lê ne xwest. Ji ber ku Kemalîst û dîndar nikarin li hev bikin. Lê çî bikim kurd vê fêm nakin. Ji ber ku di şerê 40 salan de mejî û bawerî bi kurdan re nehiştine. Ji bona Kurd nikarin bifikirin û rêya azadiya xwe bibîne. Hemî rê li hember wan hatiye girtin û li ser her rêyekê jî fezeq vekirine.

Ji bona kurd li hember wan feqan şiyar bibin û nekevinê, divê berê bi

awayekî aram û bê alî li ser pêvajoya destpêka şerê tunebûna kurdan baş rawestin.

Divê bikaribin bi hev re li gel hemî rêxistin, partî û dezgehên heyî li ser xeta neteweyî eniyêke Kurdîstanê damezrînin. Ji bona damezrandina wê jî divê partiyeke xurt û xwedî desthilat ya kurdan hebe ku hemîyan hembêz bike. Bi kom û komikan tu eniyên neteweyî jî nayên damezrandin.

Divê kurd êdî sistema berjewendiyên şexsî birûxînin. Ji ber ku ew sîstem niha bi hemî hêza xwe di nava kurdan de çî girtiye. Loma li bakurê Kurdistanê pêşveçûyîna nabe. Heta ku berjewendiyên şexsî li pêş bin, di warê neteweyî de zehmete ku mirov bi serkeve.

Xala herî girîng ku divê kurd ji nûde lê vegehin, dîroka xwe nas kirin e. Loma divê bê ku wext zêde derbas bibe, pêwîste hemî dam û hezgehên kurdan, partî û rêxistinên kurdan destbavêjin dîrokê, wê bixwînin. Bixwînin û fêr bibin bê di wê de, çî hatibûn serê kurdan.

Dem a wan dîroka xwe û ya gelê xwe xwendin, aha wê demê dikarin bi rehetî û li ser xeta neteweyî rêya çaresiyê jî bibînin. Lê heta dîroka xwe fêr nebin, dîtina rêya çareseriyê jî wê neyê dîtin.

Divê kurd vê baş fêm bikin ku êdî bi kevirin hilweşandina bînayên kevn. Tu avahiyê nû dê pêk neyê. Ji ber ku kurd tim wextê xwe li ser vê heba kirine û dikin, loma li xerc û kevirin nû ku bikaribin pê avahiyên mezîna û saxlem çê bikin, nagerin.

Dem a rewşa me kurdan ev be, do Evdila bû ku daxwaza wî ya ewil azadiya her çar perçên Kurdistanê bû. Ev xweş hatibû guhê kurdan. Lê îro daxwaza wî çî ye diyar e.

Helbet wê îro jî Selahattin be. Ji ber ku ew jî niha gotinên xweş li gorî dilê kurdan dibêje. Divê êdî kurd bi gotinan nexapin. Ji ber vê niha Selahattin pir xweş derdixin mazatê da ku kurdan li dor wî bicivîne. Ji bona sibê ew bibe serokê kurdan weke Kemalîstêkî Kurd.

Hemî proje û mesela Selahattin ev e. Êdî hûn dizanin...

2 jinên Kurd ên 45 sal berê ji aliyê rejîma Beas ve hatibûn revandin vegehiyan nav malbata xwe

Hate ragihandin ku du 2 keçên Duhokî ku di sala 1979an de ji aliyê rejîma berê ya Iraqê ve

hatibûn revandin û li Sûriyê hatibûn firotin, piştî 45 salan vegehiyan nav malbata xwe.

Birayê herdu jinên ku ji aliyê rejîma berê ya Iraqê ve hatibûn revandin, Mesûd Xalid Koçer, di civîneke rojnamevanî de got: "Di sala 1976an de bavê min Xalid Koçer Pêşmerge bû, rejîma Beasê her tim zext li wî dikir ku xwe radest bike û ji Pêşmergeyatîyê derkeve. Piştî rejîma Beasê dayik, bira û xizmên bavê min girtin û birin girtîgehê û tenê armanca wan ew bû ku bavê min xwe radest bike."

Koçer diyar kir: "Ev karesata ku bi serê me de hatiye, bi serê xizmên hemû Pêşmergeyên şoreşê Gulan û Îlonê de hatiye û ev karesat ji Enfalê ne kêmtir e."

Birayê herdu jinên Kurd destnîşan kir: "Di sala 1979an de du xwişkên min ji aliyê rejîma berê ya Iraqê ve hatin revandin û li Sûriyê hatin firotin. Dem a xwişkên min hatibûn revandin, yek 4 salî û ya din 6 salî bû."

Koçer da zanîn: "Piştî ku xwişkên min li Sûriyê hatin firotin, yek ji wan di sala 1999an de û ya din jî di sala 2011an de çûn Almaniyayê. Herdu xwişkên min zewicî ne û her du zavayên min jî kurdên ji Rojavayê Kurdistanê ne."

Birayê herdu xwişkan got: "Li Almaniyayê testa DNAyê nîşan da ku ew her du jî, xwişkên min in û em ji vê yekê agahdar bûn. Xweşbextane piştî 45 salan hatin cem malbata me."

Komîsyona Hilbijartinê ya Iraqê: Wê hilbijartina perlementoya Kurdistanê di 25ê Sibatê de nebe

Komseriya Bilind ya Hilbijartinê ya Iraqê ragihand ku wê hilbijartina perlementoya Kurdistanê negihê 25ê Sibata 2024an û biryara xwe bi

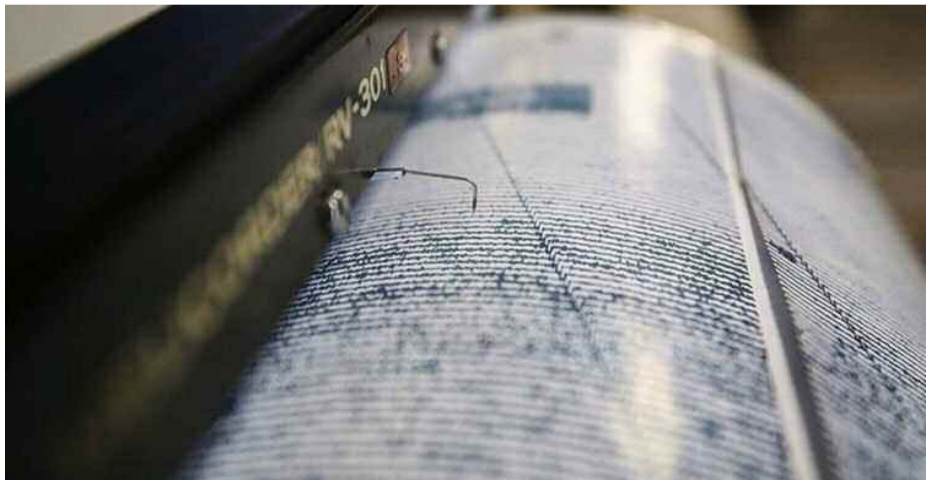
şeweyekî fermî gihand serokatiya Herêma Kurdistanê. Biryar bi sedema ku îtirazên qanûna hilbijartinê ya Parlementoya Kurdistanê li Dadgeha Federal ya Iraqê de tê dîtî û roja celsê dikeve piştî roja hilbijartinê an ku 25ê Sibatê de paşde bikeve.

Şewirmendê çapemeniyê yê komisyona hilbijartinê Îmad Cemîl ji bo Rûdawê ragihandiyê:

"Komîsyona nivîsa fermî ya ku wê hilbijartina Parlementoya Kurdistanê di 25ê Sibata 2024an de nebe, îro gihand Herêma Kurdistanê."

Parlementerê YNKê Ziyad Cabbar ji qanûna hilbijartinê re îtirazê kiribû û dosyayê biribû Dadgeha Federal ya Iraqê.

Çar pisporan li ser erdheja Colemêrgê hişyarî da

Çar pisporên erdhejê ragihandin ku ew derbarê egera erdhejê 7 pileya rîxterê û zêdetir ya li parêzgeha Colemêrgê ya Bakurê Kurdistanê hevnerî in û.

Pisporan hişyarî da ku divê li wê parêzgehê di warê avahîsaziyê de ji bo erdhejê amedakarî ben kirin.

Di demê de ku erdhejê 6ê Sibatê yê li parêzgeha Mereşê ya Bakurê Kurdistanê sala yekem li pey

xwe dihêle, zengilê metirsiyê vê carê ji bo parêzgeha Colemêrgê ya Bakurê Kurdistanê lê dide.

Çar pisporên erdhejê Prof. Dr. Ahmet Ovgun Ercan, Prof. Dr. Naci Gorur, Prof. Dr. Okan Tuysuz û Prof. Dr. Dogan Perinçek ku pêştir li ser çend erdhejan nerînen wan cûda bûn, cara yekem ragihandin ku ew derbarê egera erdhejê 7 pileya rîxterê û zêdetir a li Colemêrgê hevnerî in.

Wan pisporan ji bo wê erdhejê bangî aliyên pêwendîdar kir ku li Colemêrgê di warê avahîsaziyê de amadekariyên pêwîst bikin.

Prof. Dr. Ahmet Ovgun Ercan roja doh derbarê mijarê de li ser hesabê xwe yê medyaya civakî peyamek belav kir û got:

"Di serî de ez, 4 zanyarên erdê cara yekem li ser erdhejê zêdeyî 7 pileya rîxterê ya li Colemêrgê li hev kirin.

Zanyarê Fîzîka erdê Prof. Dr. Ahmet Ovgun Ercan û zanyarên erdê Prof. Dr. Naci Gorur, Prof. Dr. Okan Tuysuz û Prof. Dr. Dogan Perinçek. Divê karê serekî bo Colemêrg nûjenkirina bajêr be."

Li navçeya Geverê ya Colemêrgê 31ê Kanûna Pêşîna 2023yan û 1ê Paşîna 2024an 3 erdhejên bi hêzên 4.4, 3.5 û 4.5 pile çê bûbûn û di wan erdhejan de derdora 30 xaniyan zerer dîtibûn. Piştî wê erdhejê pispor berde-wam ji bo Colemêrgê hişyariya erdhejê 7 pile û zêdetir didin.

NADOYÊ XUDO MAXMÛDOV (01.01.1907-01.01.1990)

Nado Maxmûdov di nav rewşenbîrên Kurdê Ermenistanê da yê herî naskirî, xweyê nav û dengê bilind bû. Bawarkî, ji gênciya xwe heta çû rema Xwedê karên dewletêye here bilind û cawdarda dixebitî. Zilamekî gewdeyî, girî dest-pê bû, kurdekî bedewî orgînal bi seke-sifetê xwe. Dêmê wî rem bû bi ken, xerîbdost. Çiqas jî evdekî bî kursî û dereca xweva bilind bû, di nav serokên Komara Ermenistanêye mezin da rûdinişt, tev wan diçû-dihat, pîreka wî ermenî bû, lê jêra kurdîtya wî li ser asta ewlîn bû.

Nenihêrî mijûlbûna xwe, topbûn û civînên rewşenbîrên kurd, bûyarên kurdewarî da timê hazir dibû. Dema gilî di hate ser kurdîtyê ew hazir bû.

Ez xwendevan bûm. Di civînên beşa nivîskarên Kurd, êvaryên xwendevanan û odên rêdaksya rojnema RYA TEZE da

Ermenî. Xuya bû ku ew jî wê êvarê derketine seyranê, ji xwera digeryan. Paşê ez pê hesyam ku mala Nado jî li wê mehelê bû. Herd hevalên wî jî xebatçyên dewletê yên payabilind bûn.

Ez rabûm, sorbûyî, şermoke, nêzikî wan bûm, min silav da wan...

-Şerm neke birazî, tu Kurdî, pêşmerge hevalê te, li çayê Kurdistanê berê xwe dane dijminê me, ji bo azaya welatê min û te dijî dijmin şer dikin, minra bi kurmancî got û ez hevalên xwera kirme nas. Ez ecêvmayî mam, derheqa min da

bûm dinê, nehya Aparanê jî kiribû û bîranîneke xweş li nav yanzdeh gundên Kurden êzdî, yên herema Elegezê hiştibû.

Nadoyê Xudo Maxmûdov sala 1907 a gundê Nor-Qeranlıxê, nehya Martûnyê, Qeza Nor-Bayazêtê, malake feqîr ya Kurden musulman da hatibu dinê. Ew efrandinên xwe, îlahî kurteçîrokên „Dûajoyê biçûk“, „Salê buhurî“, „Syarê hespê boz“, „Çawa ez zarziman ketim“ „Dersdarê minî rem“ û hinekên din da, halê wî gundê Kurda û zarotya xweye dijwer radixe ber xwendevana. Ji bîr tîne, çawa bi çî tengasî û

her tişt zanibû û yeko-yeko wanra gilî kir, ez kême, ji kîjan nehyê, kîjan gundî hatime, kîjan meslekî xwendina bilind da dixûnim, helbestvanim...

zemetya çûye xwendinê. Bav zû dimire, zarotyê da mecbûr dibe darê rênçberyê hilde û berxvanti, şivanti û xulamtya dewletyên gund bike. Ewî serhatya xwe da nivîsiye, ku dema ew xulame mala axê gund bû, axa dersdar digre ku lawê wî hînî xwendinivîsarê bike. Nadoyê xulam jî heroj li ber dêrî rûdinê û guh dide dersdar. Nava demeke kin da lawkê xulam hînî alfabeya ermenî dibe. Dersdar hewaskarya Nado berbi xwendinê texmîn dike û wî mekteba gundda dide qebûlkirinê.

Salên zarotya wî salne pir dijwer û nerehet bûn. Pevçûnên navxuyî dijminatî dikirin navbera gelên wê herema Ermenistanêye dost: ermenya, kurda, azerya. Pake ew pîrosês pirr nakşîne. Zûtirekê ordya Bolşevîka tê û hukumdaryê hildide destê xwe. Bi demezirandinna qaydê Sovyetê ra her agerê

çend cara min ew dîtibû. Rast, ez jê vedikşyam. Bi xeysetê xweyî şermoke nêzikî wî nedibûm.

Ez hê xwendevanekî gênc bûm. nû ji gund hatibûm, ew cwamêrî emirda çend sala ji bavê min jî mezintir bû. Wezîrê dewletê bû. Min jê şerm dikir. Paşê jî ez xortekî gundî, ew evdekî bi deba bajarî...

Despêka payîzê bajarê Yêrêvanê pirr bedew e. Ez avayê xwendevana ya razanê da dimam. Berêvarê, carna tevî hevala, carna jî tene derdiketm nava bajêr. Avayê opêrayê nêzik bû. Li ber goleke biçûk çê kiribûn.

Golêra digotin „Karapî liç“ kurmancî „Gola Qubeqaza“. Êvara ew der pirr evd û xweş bû. Evarekê, ez jî rabûm, tenê çûme wur. Dora golê kursyê dar danibûn. Li ser kursîkî rûniştim. Di nav ava golêye zelal da qubeqazên çîl qerqaş weke berfê, teyê bigota ne ku li ser avêra avjenî dikirin, lê dişûlikîn. Kêfa min ji wanra dihat, ketibûme nav fikir-mitalê xweş, nişkêva min dengek bihîst:

-Birazî, birazî!

Min rex xwe nihêrî eva Nado Maxmûdov, tev du camêrên

bawarkî sî salî rîya kurdewaryê û edebiyetê ra em, di tev civaka meye rewşenbîrî, bi pismamî meşyan, heta sala 1990 î.

Evdekî xêrxwez bû. Ewî ne ku tenê ez, lê gêncê me tev hiz dikirin. Civakî bû. Ermenistanê da kêmbûn meriv ku ew nas nekirana. Gundê kurda yek bi yek gerya bû. Çend sala serokatya nehya ku ez lê hati-

dijîtya gelaye navxweyî tê vêsandin, her tişt dikeve rîya xwe. Vî gundî da jî dest bi guhertinên sosyal-kûltûrî dibin. Ew bi xwe jî dibe şervanekî guhertinên nû, derdikeve dijî edetên kevne zyandar. Ew yek kurteçîroka wîye „Edetên zyan-dar“ da rind tê xanê. Kurteçîrokê da bi hostafî, lê bi keser nîşan dide çawa xûşka

wîye hizkirî dibe qurbana wan edetan.

Pirsa xwendina zarokan û hildana nexwendîtya nava xelkên da dikevine rojavê. Xortê zîrekî jêhatî dibistana gund bi qîmetê baş diqedîne û dikeve nava kar-barên guhestinên sistêma nû. Ji xebata komso-molyê girtî digihîje katibê nehyê, wezîrtyê û parlamêntarê weletê Sovetê.

Sala 1926 a wî dişînine bajarê Lênînanakê (Gumuryê) xwendinê. Du sala mekteba partiyayê da hîn dibe. Piştî kutakirina mektebê wî kivş dikin wek katibê komîtêya nehya Hacîxelîlê (Aragasê) komsomola.

Sala 1929 a wî kivş dikin sedrê komşuxulkira nehyê. Salên 1930-32 an li bajarê Tilbîsê mekteba partyayê bi serketin xilaz dike û derbazî xebatên partya komûnîstyê yên cawdar dibe.

Fakûltêta dîrokê ya ûnîversîteta bajarê Yêrêvanêye dewletê xilaz dike.

Wextekî dirêj ew wek Katibe yekê yê partya Komûnîsta ya nehyê (komnehyê) Aparanê û Hoktêmbêryanê dixebite.

Welatê sovêtêda partya Komûnîstyê tenê hebû. Hukumdari, rêvabirin gişk destê wê partyêda bû. Her dera katibê partyayê ewlîn xweyî û xwedan bû.

Paşê dikeve nava hukumatê, tê kivşkirin wek wazîrê debê (Komûnal) yê Komara Ermenistanê, dewsgirtyê wazîrê Tiransportê yê ewkin û gelek-gelek karên komarêye bilind û cawdar dike. Bawarkî heta çû ber rema Xwedê jî dixebitî. Nado Maxmûdov çend cara hatye hilibjartin wek parlamêntarê parlamênta (meclîsa) komara Ermenistanê û Yekîtya Sovetê. Kê ku sistêma weletê Sovetêra pirî hindikî nas e, zane, ku ev

derecên gotî pirr bilind bûn û hindik digihîştine wan bilindaya.

Tevî wan karê xwe ew usa jî nivîskar û dîrokzanekî Kurdî hêja bû. Sala 1959 bi zimanê ermenî pirtûka wî ya „Gelê Kurd“ hate weşandin. Ev pirtûka giranbiha 260 pere û têda dîroka gelê me ji demên kevin girtî heta salên weşena pirtûkê hatye şirovekirin, analîzkirin. Rast bêjim ez û kordên Ermenistanê yê nivşên min bi vê pirtûka hewaskar dîroka gelê xwe ra bûne nas. Pirtûk lêkolîneke dîrokîye kûr û pirserecem e, ermenîke zelal û xweş, ji bo goveka xwendevanên fire hatye nivîsar. Pirtûk

bi heft para hatye demezirandin: Pêşdahatina kurdaye êtnîkî, erdnîgarî û aborya welatê kurdan, hesabê binelya, ziman, kûltûra, edebiyet, bawarî. Oçêrkek derheqa dîroka derbazbûyî da (Dema Xelîfên ereba, dema Selcûka, dema Eyûbya, bindestya dema monxolan, şerên tirk û farizan ji bo parevekirma weletê Kurdistanê).

Para şeşa derheqa şerkarya Kurda ya miletyê-azadaryê dane dijî zulma dagerkirên Kurdistanê (serhildana Êzdanşîr, serhildana Şêx Obêydûle, Şerkara kurdaye miletyê-azadaryê despêka sedsala 20 î. Herba cihanêye duda û Kurd). Serê Hefta derheqa Kurden weletê Sovetê dane. Raste meriv bi çevê îroyîn û zanyarya dîroknasya niha nikare hinek fikir, pêşdanînen xudanê vê pirtûkê ra qayil be, lê ev pirtûk di dema xwe da, bi rastî jî destanîneke zanyarya kurd-nasyê bû. Wê demê, di wî warî da seva xwendevanên kurd valayîk hebû û wê pirtûkê ew valayîk tije dikir.

Nivîskar: Eskere Boyik

Bolton: Divê em li dijî Îranê têkevin nav tevgerê

Şewirmendê berê yê Asayîşa Netewî ya Amerîkayê John Bolton got ku divê Amerîka bêyî wendakirina demê li dijî Îranê têkeve nav tevgerê û bêdeng nemîne.

Şewirmendê berê yê Asayîşa Netewî ya Amerîkayê John Bolton ji çapemeniyê re got ku "Amerîka nikare helwestek berteng li hember Îran a ku hêzên xwe yê wekalet li Iraq û Sûriyê bikar tîne da ku armancên serbazî yê Amerîkî li wir bixin, nîşan bide".

Bolton bi berdewamî got: "Du rê hene ji bo ku Îran vegere sindoqa xwe û tiştên li herêmê xer-

abtir nebe. Ya yekem: Ji wan lava bikin ku rewş zêde xirabtir nekin, ku di bingeha xwe de stratejiya Qesra Spî ye. Ya duyem: Êrîşkirina Îranê û terorîstên pê ve girêdayî ye".

Bolton anî zimên ku heger Îran û hevalbendên wê êşê nekşînin û neyên cezakirin, ewê kiryarên xwe yê terorîstî bidomînin û zêdetir êrîşî baregehên Amerîka û hevalbendên wê bikin.

Pirs pirin û ez dikarim van pirsan rêz bikim. Lê a zelal ewe ku di herêmê de Emerîka; sîyasetek statûkoparêz dimeşîne û ev jî her ku diçe cîh li hebûna Emerîka a herêmê û aktorîya wê a cîhanî teng dike. Rastîya "Emerîka xwedîhêze, bi qudrete" zeîf dike û mutefîkên wê dudilî dike.

Îraq, tenê gava yekem e. Îraq nebûye dewlet. Ji her serîyekî, dengê derdikeve û mîna van hêzên wekaletê lîstokek destê Îranê ye. Bê biryara Îranê, Îraq nikare biryaran jî bistîne. Ev jî ji kurdan re jî metirsîyek mezin derdixolê. Ji ber ku sîyaseta Herêma Kurdistanê bi rewşa Îraqê ve girêdayî ye, wê dixê bin metirsîyê.

Bi sedhezaran hêzên Îranê yê wekaletê hene û bi wan hêzên çekdar yê wekaletê cîh li Emerîka û sîyasetê wê, mutefîkên wê teng dike.

Li henber van hewlên Îranê, Emerîka çi dike?

Daye dû peyayên hêzên Îranê, yê wekaletê û bi vê jî bêtir cîh li xwe teng dike. Ji ber ku ev hêzên wekaletê bi êrîşên xwe re Emerîka dikîşîne van welatên ku lê hene. Serwerîya wan dewletan dixê bin bandorê. Ev jî dibe sebebên pirsgerikan ji Emerîka û van dewletan re. Hebûna Emerîka li van dewletan û meşrûyeta Emerîka derdikeve ber guftûgoyê. Ev jî bêtir serê Emerîka û mutefîkên wê diêşîne. Di vir de jî Emerîka fersenda

Di 119 Saliya Rojbûna Apo Osman Sebrî de Helbestek Cegerxwîn

Konê Reş

Bi helkeftina ku di roja 5.1.2024an de, 119 sal di ser rojbûna lehengê Kurd Apo Osman Sebrî re derbas dibe, bi min xweş e ku, ez wî bi van gotinan û vê helbesta ku seydayê Cegerxwîn di pesnê wî de gotiye, bibîr bînim.. Ew ne yê jibîrkirinê ye..

Gelo! Osman Sebrî kî

bû ta ku ez wî wek lehengekî ji lehengên gelê kurd dibînim? Ew navekî sereke û belû ye di nav tevgera rizgarîxwazî gelê Kurd de li Suriyê û di tevayî Kurdistanê de. Mirovekî Kurd bû û di tevayî Kurdistanê de wek; têkoşerekî, torevanekî û rewşenbîrekî hatiye naskirin. Ji mafê wî û zarokên me ye ku em wî bi bîr bînin, da ku nîfşên nû ji nêzîk ve wî nas bikin.

Vî lehengî bi tev şiyarên xwe bervedêrî di ber mafê gelê Kurdistanê de kiriye... Ji destpêka xortaniya xwe ve û ta rojên xwe yê dawî. Anku di 88 buharên xwe de, bi vîneke ku nayê tewandin li ber xwe daye û ranewestiya ye.. Ew jî li ser vê rêbazê, gelek caran ji rex dagirkerên Kurdistanê ve hatiye girtin û surgûnkirin û tev jiyana xwe di mişextî û zîvარიyan de derbas kiriye.

Herwiha wî li dor hezkirina Zimanê Kurdî wiha gotiye: (Ev ji bextê me yê reş e. Bav û kalên me gunehkariyeke mezin kirine ku bi zimanê xwe mijûl nebûne. Di welatê me de Ermenî hebûn, Sûryanî hebûn, hindik bûn, lê wan bi zimanê xwe dixwendin. Me diçû bi zimanê Tirkan û Ereban dixwend. Ev hemî

sûcê bav û kalên me ne, em hîn nekiribûn. Heye ku rehmetî Celadet nebiwa, dibû ku me bi xwe jî guh nedabiwa vî karê ha. Ji ber ku em ne xwediyê vê fikrê bûn, ev fikir ji wî derket, mala wî hezar carî ava..)

S e y d a y ê Cegerxwîn jî, ev helbesta xwarê bi navê (Ji Osman Sebrî Efundî Re) pesnê wî daye:

Bigorî bim ji bo te ey birayê min tu kanî
Ji dûrî ve te destê xwe di nîv destê min danî
Bi min û te du destên bê çep û rast ey birader
Belê herdu qewî jarin di yek laşê giranî
Me pirsî derdê Kurdmancan ji çerxa etlesa jor
Nezanî bo tevan derde belê lê me xizanî
Belê zêre belê zêre belê zêre belê zêre
Xwedanê wî cîhangêre bela ker bit dixanî
Ji bo me ne eqil fêde dikî ne xwendina pir
Ji bo me ço divêtin da ji tirsan bidne banî
Feke va ye mirim îro ji dinya ez hilat im
Bi gera xwe bi çerxa xwe te daxwaza me nanî
Cegerxwîn im mirim ez çûm ji bo we Sebrîyek ma
Erê himberî Kurde welê bê wehya esmanî.

Cegerxwîn

Armanca Îranê, derxistina hêzên Emerîka ji herêmê ye!

ku mutefîkên xwe rasteras biparêze jî ji holê têt rakirin.

Ji dêlva bi Hamas, Hizbullah, Grûbên Haşdî Şabî, DAÎŞ, El Qaîde û Hûsiyan re têkeve şer, divê dîrek rejîma Îranê hedef bigire. Wê ev

xeletîyê dike?

Ya nikare rû bi rûyî Îranê bibe, an bi mutefîkên xwe re li ser Îranê konsersûsek xurt nikare ava bike?

An jî ji guhertina statûkoya herêmê û avakiri-

Ev hêzên ku fermî ji butçeya Îraqê mûçeyan, ji Îranê jî çekan digirin, hejmara wan nêzî 40 hezarî ne. Beşek ji sîyaseta Îraq dibên „ev hêzên terorê û dervê yasa“ne, beşek jî dibêje, “ev

Bi vê pêlê re jî mutefîkên Emerîka çavtirsandî dibin. Divê li henber van tehlûka, Emerîka sîyasetek radîkal û çêker daxê qada Rohilata Naverast.

Ji Lîbîyayê, Qatarê, Yemenê Libnanê, Sûriyeyê, bigire heta Îraqê û Afganîstanê; îktîdarên van dewletan bêbandor bûne û îktîdar ketîye destê van hêzên terorê, yê bi ser Îran ve girêdayî û bi konsersûsek hevpar xîmetê ji dewleta îslamîst a Îranê re dikin. Ev rewş her ku diçe jî xurttir dibe. Ev bi dehan salane ji dêlva Emerîka pêşî li Îranê û armancên wê bigire, sîyaset ku bi payayên Îran re enerjîyê xerc bike dimeşîne. Ev sîyaset bûye sebebê pêlên koçberîyê û ev rewş jî cîh li Yekîtiya Ewrûpa teng dike.

Dibe sebebê bûyerên dramatîk yê mirovî. Bi dehhezaran koçber di rêyan de dimirin, di avande dixeniqin. Bi sedhezaran di rêyan de, bi zarok û jinan re di bin serma, tehdîda birçîbûnê û mirinê de derbederin. Ev jî bêtir cîh li sîyaseta çêker teng dike.

Eger Emerîka, dewletek ku ji asayîşa cîhanê berpîrsîyare, divê rolê xwe, mîna helwesta ku li henber dîktator û qatîlê Helebce Sadam danî, li henber Îran jî deyne û bihêle herêm ji metirsîya van hêzên û Îran rizgar bibe.

Îran dewletek terorê ye û qatîle. Divê pêşî lê bêt girtin.

hewl, nefesek kûr ji mutefîkên Emerîka re jî bîne holê.

Wê ev gava Emerîka piştta van hêzên çekdar yê wekaletê bişkîne. Wê ev hêz, bingeha lojîstîkê û biçekbûnê wenda bikin. Ev jî bingeha belavbûnê wê ji wan re bîne. Di rewşek bê piştgirîya Îranê de, wê ev hêz, çavkanîyên pîpaganda û derfetên êrîşan wenda bikin. Destkevtinên mezin di vir de ne. Lê Emerîka, ji dêlva kanîyên xwedîkirina terorê zûha bike, bi dû yeko yeko pêlên avê ketîye.

Ev jî xwînê dide Îranê. Gelo çima Emerîka vê

na dewletên nû ditirse, ku bêtir serê Emerîka biêşîne?

Yan jî ev rexşa metirsîdar li hesabê Emerîka têt?

Pirs pirin û ez dikarim van pirsan rêz bikim. Lê a zelal ewe ku di herêmê de Emerîka; sîyasetek statûkoparêz dimeşîne û ev jî her ku diçe cîh li hebûna Emerîka a herêmê û aktorîya wê a cîhanî teng dike. Rastîya "Emerîka xwedîhêze, bi qudrete" zeîf dike û mutefîkên wê dudilî dike.

Li Îraqê û li Sûriyê, hêzên Haşdî Şabî ku bi ser Hurbûllah ve girêdayîne, êrîşan tînin ser bingehên Emerîka.

hêzên Îraqê ne û divê hêzên bîyanî ji welatê me derkevin"

Lê rîşên van hêzan berdewamin. Ev rew car caran li başûrê Kurdistanê û roavayê Kurdistanê, kurdan jî dike hedef. Yek ji van êrîşan, li başûrê Kurdistanê hat ser bingehêk pêşmergên Kurdistanê.

Emerîka van grûban dem dem bombe dike û dike hedef ji xwe re. Lê ev metod bêtir xwînê dide van hêzan. Ji ber ku forma "emerîka hêzek dagirkare û divê ji welatê me derkeve", dengê dij Emerîka xurt dike û ev jî piştgirîyek girseyî li dij Emerîka dihene.

Tirkiye û siyaseta qirkirina Gelê kurd

Ebdûlazîz Qasim

Dibe ku demkî be jî, lê wisa dixuye ku rêya êrişên bejayî li pêş Tirkiyê hatiye girtin, piştî dagîrkirina Efrîn, Cerablîs, Girê Spî û Serêkaniyê, ku niha dewleta Tirkiyê hewl dide bi rêya êrişên esmanî û bombebarankirina jêrxana aborî û dezgehên xizmetgozariyê û sivilan heman siyaseta xwe ya dijberî gelê kurd li Rojavayê Kurdistanê cêbicê bike, bi pêkanîna êrişên bi firoke û droneyên, ku niha bi awayekî rojane û bi dijwarî heman êrişên hovane li dijî Rojavayê Kurdistanê têne pêkanîn û bi taybetî li ser dezgehên xizmetgozariyê û kargehên neft û gazê û dezgehên sivil têne armanckirin, bi armanca koçberkirina gelê kurd û kavilkirina gund û bajarên kurdan.

Wekî em dibînin ku tawan û

komkujiyên mezin ji aliyê Tirkiyê li ser qada Sûriyê û bi taybetî li ser Rojavayê Kurdistanê têne pêkanîn, bê hebûna ti reaksiyonên navdewletî bi taybetî ji aliyê Amerîkayê ve ya ku HSD wekî hevalbenda xwe di dijî terorê de dibîne, herwiha ku bê hîç reaksiyonek ji aliyê rêjîma Sûriyê û hevalbenda wê Moskow ve hebe, ku niha Moskow jî bêddeng maye li hember zêdegaviyên Tirkiyê û çeteyên wê, hevdem ku heta ji aliyê HSD ve hîç rêşûn û rêkarên pêwîst yê siyasî û diplomat nayên standin li hember van destdirêjî û zêdegaviyên hovane, û herwiha ku gelek caran ev êrişên hovane ji aliyên siyasî û hizbî yê kurdî ve jî nayên şermezar kirin, lewra dikarin bêjin: ku hîç reaksiyonên navdewletî û herêmî û heta navxweyî jî bi awayekî rasteqîn li hember êriş û tawan û komkujiyên Tirkiyê nayên standin, û bi vê yekê ji hemû aliyan ve ku rijandina xwîna gelê kurd li ser destê faşîzma Tirkiyê hatiye helal kirin!

Hevdem ku ji aliyê Gelê kurd yê herçar aliyên Kurdistanê bakûr, başûr, rojhilat heta Kafqasiya, herwiha hata bigihe Revenda kurdî ya li dereveyî welat jî, ku hîç karvedan û reaksiyonek bo şermzarkirina neheqîya li ser gelê kurd yê Rojavayê Kurdistanê nayê dîtin!

Ku ev yek nîşana wê yekê ye, ku ew hestê neteweyî yê berê li hember bûyer û rûdanên Kurdistanê dihat dîtin, ku îro li hember Rojavayê Kurdistanê nayê dîtin û hestê neteweyî gelek kêr û lawaz bûye?!

Helbet ku Tirkiyê dê berdeham be li ser heman êriş û komkujiyên rojane bi taybetî ku hîç karvedanek navdewletî û herêmî û navxweyî nayê standin, hevdem ku Tirkiyê wkî rastiyeke dîrokî ku hebûna xwe li ser qirkirina gelê kurd û dagîrkirina Kurdistanê ava dike, lewra îro divê gelê kurd li Rojavayê Kurdistanê bihête parastin û derbarê vê rewşa xirab de, dikarin bêjin ku bi taybetî ji Rêveberiya Xweser tê xwestin, ku rê bigire li hember pêkanîna armancên Tirkiyê û yekser divê hîncet û bihaneyan ji dest wê derxe ku pêdivî bi hindêk rêkarên pêwîst û bilez heye û yekem tişt pêdivî bi bihêzkirina çeperê navxweyî ji aliyê (siyasî, rêveberî, leşkerî, aborî,...) heye û herwiha ku bi awayekî rasteqîn xwedî li pîrsa kurdî wekî pîrsek neteweyî derkeve, ji bo bihêzkirina hestê neteweyî li hundir û derveyî welat, ku bi vê yekê ku hemû aliyên siyasî û hizbî û medenî dê xwe bi berpirsyar bibînin li hemberî rewşa xirab ya Rojavayê Kurdistanê.

Hikûmet 40 milyar dînanan ji bo nehêlana lehiyan li Hewlêrê xerc dike

Ji bo nehêlana lehiyan, Hikûmeta Herêma Kurdistanê 40 milyar dînanan ji bo rêyên lûleyî û sindoqî li parêzgeha Hewlêrê xerc kirine. Ji pêxemetî kêmkirin û nehêlana metirsiyên lehiyan li bajarê Hewlêrê û derdorên wê, kabîneya nehê ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê nêzî 40 milyar dînanan ji

bo çêkirina rêyên lûleyî û sindoqî xerc kirine.

Parêzgerê Hewlêrê Umêd Xoşnaw ji Fêrmangeha Medya û Zanyaran re ragehand, "Ji bo nehêlana lehiyan, hejmareka pondan û avrêjên lûleyî û sindoqî hatine çêkirin, vê yekê jî metirsiyên lehiyan li bajarê Hewlêrê kêm kirine". Ji bilî çêkirina rêyên nû yê avê, rêyên kevin jî berdeham tîna pakijkirin û hemî bi hev re tîna girêdan.

Umêd Xoşnaw herwesa got, "Hejmareka rêyan hatine konkirîtkirin ku li nêzî bajarên in, lê li derdorên bajarên divê li ser axê bin da ku ji bo ava binerd jî mifa hebe".

Ev di demekeê de ye ku doh (Çarşem, 3ê Çileya 2024ê) Parêzgerê Hewlêrê di ragehandinekê de eşkere kir, bi biryara Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê û pêxemetî parastina bajarê Hewlêrê û derdorên wê ji bandorên lehiyan, bi gojimê du milyar û 100 milyon dînanan, sê pirojeyên sîstratejî gehîştine qonaxa bicihanîne.

Wekî ku di wê ragehandinê de hatiye diyarkirin, ew piroje ev in; konkirîtkirina rêya xwezayî li Girdcotyarê, konkirîtkirina rêya xwezayî ya kornîşî li nêzî bajarê Zîlanê û çêkirina pîreka heştderî li gundê Tendûreyê yê girêdayî nahyeya Şemamikê.

Dadgeha Îranê cezayê îdama 4 Kurdên siyasî tesdîq kir

Cezayê 4 girtiyên Kurdên siyasî ji terefê dadgeha 9em de ku dadgeha herî bilinde hat tesdîqkirin. 4 girtiyên Kurd yê bi navên Muhsîn Mazlûm (27)

xelkê Mahabadê ye, Muhammed (Hicir) Faramarzi (28) xelkê Dehganliyê ye, Wefa Azarbar (26) ji xelkê Bûkanê ye û Pejman Fatehi (28) Kamîrayaniye.

Ewîlî cezayê wan ji aliyê dadger Îman Afsharî de hat dayîn ku cezayê îdamê da her çar xortan. Cezayê îdamê ji terefê serokê dadgeha 9em ya Teheranê dadger Qasim Mazinani de hat tesdîq kirin.

Li gor ragihandina malbatên wan, heya niha malbat nizanin zarokên wan li ku derê ne û parêzerên wan ti pêwîstî bi wan re nedanîne.

Hengaw radigihîne ku her 4 xort her west bi îdamê re rû bi rû ne. Di dezgeyên ewlehiyê de tîna girtin û her cûre îşkence bi wan têkîrin.

Medya dewletê ya Îranê di Tebaxa 2022an de di derbarê van 4 xortan de xeberekî belav kiriye û gotiye ku her 4 xort endamên Komela Kurdistanê Îranê ne û dema xwestine di sanayiya bajarê Îsfahanê de teqîne bikin bi çekên xwe ve hatine girtin.

Paşî li ser gotinên medya Îranê, Komele daxwuyaniyekî daye ku Komara Îslamî rast nabêje û gotinên wan tenê ji bo hinek din mirovên çalakvan tepeser bikin van gotinan dibêje.

Pentagon: Me êrişî fermandarê Heşdî Şebiyê kir

Wezareta Parastinê ya Amerîkayê (Pentagon) ragihand ku wan li Bexdayê êrişî Heşdî Şebiyê kiriye.

Doh saet 11:50î li Taxa Filistinê ya Bexdayê dengê teqîneke bihêz hat bihîstin.

Piştî Tevgera Nucebayê kuştina fermandarê xwe yê bi navê Ebû Teqwa Seîdî û alîkarê wî yê bi navê Ebû Îmtîhan ragihand.

Rayedarên Îraqê jî dabû zanîna ku du kes hatine kuştin û heft kes hatine birîndarkirin.

"Mafê me yê xweparastinê heye"

Berdevkê Wezareta Parastinê ya Amerîkayê (Pentagon) Patrick S. Ryder amaje pê kir ku ev êriş ji aliyê hêzên wan ve hatiye kirin û got:

"Ebû Teqwa bi awayekî çalak beşdarî êrişên li hêzên me dibû.

Me jî tim gotiye mafê me yê xweparastinê heye û em dê hêzên

xwe biparêzin."

Berdevkê Pentagonê li ser pêwendiyên Amerîkayê yê bi Îraqê re ji Rêveberî Ofîsa Rûdawê

hêja ye."

"Berpîrsiyariya Hikûmeta Îraqê heye"

Li aliyê din, Berdevkê Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê Matthew Miller di civîna çape-meniye de ji Berpîrsê Ofîsa Rûdawê ya Washingtonê Diyar Kurde re gotibû:

"Berpîrsiyariya Hikûmeta Îraqê heye ku li hemberî wan grûpên êrişî Amerîkayê dikin gavan biavêje."

"Em dudilî nabin"

Matthew Miller, pîrsa Diyar Kurde ya bi şiklê "Heke Îraqê nekarî van grûpan rawestîne hûn dê çi bikin?" bi vî awayî bersivand: "Çi bûbû?"

Piştî ku 7ê Çiriya Pêşîna 2023yan şerê Hamas û Îsraîlê dest pê kir li Îraq, Herêma Kurdistanê, Sûriyê û Rojavayê Kurdistanê grûpên çekdar herî kêr 100 carî êrişî hêzên Amerîkayê kiriye.

Grûpa çekdar a ku xwe wekî "Berxwedana Îslamî ya Îraqê" bi nav dike piraniya van êrişan dixestûyê xwe.

Li gorî Wezareta Parastinê ya Amerîkayê (Pentagon), li Îraq û Sûriyeyê di navbera 17.10.2023 û 09.12.2023yan de 78 caran bi dron û mûşekan êrişî hêzên wan hatiye kirin.

37 ji van êrişan li Sûriyeyê û 41 ji wan jî li Îraqê pêk hatine û di van êrişan de herî kêr 60 leşkerên Amerîkayê birîndar bûne.

Demên dawiyê êrişên ku li Hewlêrê hêzên Amerîkayê dikin hedef zêde bûne.

ya Washingtonê Diyar Kurde re got:

"Îraq hevbeşekî me yê binirx e, em bi hêzên ewlehiyê yê Îraqê re ji nêzîkî ve dixebitin.

Salên dûvdîrê di biwarên perwerde, şewirmendî û têkoşîna li dijî terorê de pêwendiya me bi hêzên ewlehiyên yê Îraqê re hebûye.

Herwiha em dê vê pêwendiya xwe ya nêzîk bidomînin."

"Îraq hevkarîya me dike" Patrick S. Ryder diyar kir ku Îraq ji bo têkoşîna bi hinek grûpan re hevkarîya wan dike û pê de çû:

"Em dizanin ku hêzên ewlehiyê yê Îraqê di hinek mijarên wekî destnîşankirina cihên wan grûpên bi ser Îranê ve ku êrişî hêzên me dikin hevkarîya xwe didomînin.

Li gorî me ev hevkarî gelekî

Bajarê Amûdê, Şewata Sînemayê, Mihemedê Seîd Axa û Mirina Ûsivkê Çelebî

Despêk hejmar 511-da

Konê Reş

Şewata Sînemaya Amûdê:

Wek ku min gotiye, Amûdê wek peytextekê bû ji kurdên Sûriyê re. Du sînema li Amûdê

hebûn, yek havînî bû bi navê Fuad û ya din a ku şewitî navê wê Şehrezad bû. Avaniya wê ji kelpîça, ax, beşt, mircaq û pûş bû, kursiyên rûniştvanan text bûn. Sînema bi du deriyên bû. Bi tenê ji 200 temaşevanî re terxankirî bû.

Di serê meha 11an de, ji bo alîkariya şoreşa Cezairê, bi fermana mudîrê navçeya Amûdê Mustefa Şaaban, mamosteyên hersê dibistanên seretayî li Amûdê (Elmutenebî, Emar Bin Yasir û Elxezalî), hatin agahdar kirin ku bilêstîna çûna sînema Şehrezad, filmê (Reşkê Nivê Şevê), bifroşin şagirtan. Temenê zarokên wan dibistanan di navbera 12-14 salî de bûn. Wek ku min got, tenê çihê 200 neferî di sînemaya Şehrezadê de hebû, belê hejmarê şagirtên hersê dibistanan yê ku çûn sînemayê di ser 500 neferî re hebûn.

Dibêjin piştî nîvsaetê ji despêka filmê Reşkê Nivê Şevê, agir bi hundirê sînemayê ketiye. Bi veketina agir re, ji tirsan re hec li zarokan ketiye.. bûye hawar çirîna wan.. wî li wî yê ku xwe ji nav dojeha agirê sînemê rizgar bike.. her yekî xwestiye xwe bi deriyê Bakur an Başûr ve bigihîne ku ji sînemayê derkeve.. pêl hev kirina.. lê mixabin derfeta derketinê bi dest gelek neketiye û di encam de gelek ji wan hatine şewitandin, birajîtin, fetisandin û di bin hêt û dîwarên wê de hatine kuştin.. Ew derfeta ku gelek zarok karibin xwe ji nav rîvîna agirê mirinê rizgar bikin nebû. Agirkuj li Amûdê nebûn. Ta ku agirkuj ji Qamişlo di hawara Amûdê de hatine, sînema serûbinî hev bibû, bibû qirik û di encamê de 283 zarok di sînemayê de hatin birajîtin û fetisandin. Ji ber girîngî û dîroka Amûdê di warê kurdariyê de, ez dîr nabînim ku şewata Sînemaya Amûdê bi plana rêjîma Şamê û serkêşiya Abdulhemîd Serac be, yê ku zîlamê Cemal Abdulnasir yê yekemîn bû li Sûriyê.

Piştî şewata sînemayê, da ku hikumet hinekî xelkên Amûdê razî bike, mudîrê navçeya wê Mustefa Şaaban guhert, yekî din bi

Alxezalî de û di pey re çûn serdana gorên zarokan. Li ser gorên wan xelkên Amûdê silogên dijî Cemal Abdulbasir gotin û daxwaza beyankirina navê berpirsên ku şewata sînemê şewitandine bêje.. Di encam de gelek kes hatin girtin.. Di sala 1961ê de jî, xelkên Amûdê yeksaliya şewatê di Mizgefta Mezin de vejanandin û silogên dijî rîjîmê û bijî biratiya Kurd Erebin gotin.. di encamê wê de jî, hin kes hatin girtin û bersiv dan..

Hêja ye gotinê ku roja îro bi dehan ji wan zarokên ku ji agirê sînemayê filitîne bûne Bijîjk, Endezyar, Parêzer û mamoste.. Gelo ku ew sînema nehatiba şewitandin wê çendî bijîjk, endezyar, perêzer û mamosteyên din hebana?

Erê ezbenî! Ji wê salê ve, hêjî ew jinên Amûdî, şewata zarokên xwe di sînemaya de jibîr nekîrin. Ji wê salê ve, hêjî her êvara pêncşemê, jinên Amûdê berê xwe didin ser girê Şermola û goristana Amûdê. Ji wê salê ve, hêjî bêhna kizirandina temên her 283 şewitiyên sînemayê di ser asmanê Amûdê re tê bêhinkirin. Ji wê salê ve, hêjî xelkên Cizîrê çîroka şewata sînemaya Amûdê û lehengiya Mihemedê Seîd Axayê Deqorî di civakan de ji hev re dibêjin.

Mihemedê Seîd Axayê Deqorî

Roja şewata sînemayê di şeva 13/11/1960î de, Mihemedê Seîd Axa (1928-1960), li çayxaneyê Amûdê rûniştî bû, jê re gotin agir bi sînemayê ketiye. Hingî ji çihê xwe

ku ew demirê hesinî yê ku bestên sînemayê li ser dihatin danîn, bi ser de hatiye xwarê û wî jî canê xwe, tevî canê wan 283 zarokên kurdan kiriye û bi wan re çûye bihiştê rengîn! Roja îro navê Mihemedê Seîd Axa bûye sembola mêraniyê di nav kurdên Sûriyê de.

Mirov nikare li dor bûyera sînemaya Amûdê raweste bêyî ku navê lehengê wê **Mihemedê Seîd Axa** neyne ziman. Ew di sala 1928an de li Amûdê ji dayka xwe re çêbûye, biçûkaniya xwe li Amûdê wek ya tev zarokên

3-Anîna Ereban û ji encamên wê kurd bê xak û zevî man û avakirina 44 gundên ereban bû di nav xaka Kurdan de. Û wiha gelek xalên din hene.

Mirina Ûsivkê Çelebî

Piştî şewata sînemaya Amûdê, di roja 7/5/1962an de, Ûsivkê Çelebî dengbêjê gelêrî yê ku aheng bi gotin, deng û sazên tîlên tembûra xwe xweş dikirin, bi rengê nepen di ahengek xwemalî de li Qamişlo, ji nişkekê ve canê xwe ji dest dide! Û di dawiya şevê de,

wê derbas kiriye. Çîroka evîndariya wî bi ciwanêke Kurd re, bûye perçak ji folklorê kurdî.. Di

termê wî davêjin ber deriyê mala wî. Rêjîm ji gotinên stranên wî aciz dibû, didît ku wek ku yek şerê wê dike. Gotinên wî dijî siyaseta wê tene gotin, ne li awayê siyaseta wê ne. Çend carekî ew digirtin, bersiv didan, lê her ew ji baweriya xwe nedihat xwarê û stranên xwe digotin. Strana wî jî bi xurtî û hezkirin di nav gel de belav dibûn. Stranên wî di govend û dîlanên kurdan de dihatin gotin. Rêjîm jî gelekî ji gotinên vê strana wî (**Zeîm Silo**), aciz bû.

Fermo çend firdik ji gotinên strana Zeîm Silo:

Çûm Şamê wa bi dar e, Zeîm Silo
Hatim Şamê bi dar e, Zeîm Silo
Va Radya bar e bar e, Zeîm Silo
Va cerîda kir îlan e, Zeîm Silo
Mizgîna min li Felaha, Zeîm Silo
Wê erdê bikin par e, Zeîm Silo

Çûm Şamê wa bi dar e, Zeîm Silo
Ti li va Axa û Mixtara, Zeîm Silo
Rahiştin qutên dara, Zeîm Silo
Berdan feqîr û jaran, Zeîm Silo
Feqîra bazdan bajara, Zeîm Silo
Ji ber zulma mixtara, Zeîm Silo
Êsir revyan bajara, Zeîm Silo

Çûm Şamê wa bi tîne, Zeîm Silo
Ez hatim Şamê bi tîne, Zeîm Silo
Her kes zane ti xayîne, Zeîm Silo
Ma dijminê me kî ne, Zeîm Silo
Em tevde fidawî ne, Zeîm Silo
Tereso, bertîlxuro, Zeîm Silo
Wey tîfî li zeyimê wilo, Zeîm Silo

Di dawiya vê xepartina min de li dor şewata sînemaya Amûdê dikarim wilo bibêjin; nivîsandin ne henek û tinaz in. Ne yariyê ku mirov sebra xwe pê bîne û çax û deme xwe pê re derbas bike.. Nivîsandin berpirsariyê ye.. Nivîsandin name ye.. Nivîsandin ji îro û sibe re ye.. Nexasinam ku nivîsandin li dor wek van bûyerên veşartokî bin, ku di welatê min î birîndar de rûdabin û nû tene nivîsandin..

Ez bi wiha nivîsandin re rehet dibim û xwe pê rehet dikim!. Ji ber ku ji îro û sibe re ye.. Wê di pey min re, xweş dîdevan be ji dîroka miletê min re û wê baş nişan be ji ked, xebat û westandina min re..

Bela kes bawer neke ez di guhê Ga de me! An goga gerdûnê li ser qiloçê Ga ye..! Ew heyam derbas bûye, rehma Xwedê lê be.. Roja îro silav li sifra hazir e. Tu çî tovî di xakê de bireşînî, tê berê wî tovî hilînî. Birayara qenc û neqencan di destê civakê de ye. Bav û kalên me ji mêj ve gotine: Qenckiro bi xwe kiro, xerabkîro bi xwe kiro. De werin, em xizmeta civaka xwe bikin, da ku civaka me jî, pesnê ked û xebata qecan bide.

Qamişlo 22/11/2022

çem bû û berê xwe da sînemaya malwêran. Dibêjin ku polîsan nedihîşt kes nêzîkî deriyên sînemayê bibe. Ta ku Mihemedê Seîd Axa di hawara sînemayê de hatiye, çend sîle li polîsê

sala rojbûna wî de 1928, sînor bi rengê fermî di navbera **Serxetê û Binxetê** de hatiye danîn û fransîyan Cizîr bi tevayî dagirkirine. Di sala 1937an de, ji ber serhildana bavê wî Seîd Axa, Amûdê bi firokeyên Fransîyan hatiye şewitandin û bavê wî ji Amûdê reviyaye, xwe li çiyayê Şingalê girtiye. Ji wê hingê ve ji Amûdê re tê gotin **Amûda Şewitî an Amûda Bavê Mihemed**. Hêja ye bêjim ku du stran li ser Mihemedê Seîd Axa hatine gotin, yek li dor evîdariya wî ji Zerga re û ya din li dor lehengiya wî di rizgarkirina zarokên sînemayê de.

Rewşa Kurdan Piştî Şewata Sînemayê Amûdê û hilgirtina Otomobîla Dr. Nûredîn Zaza

Piştî şewata sînemayê di roja 13/11/1960î de, Dr. Nûredîn Zaza yê ku yek ji namzetên Partiya Demokratî Kurdî bû ji bo parlamentoya Sûriyê. Berî hilbijartinan, digel çend hevalên xwe, di roja 28/12/1961ê hat bajarê Amûdê ji bo propagende ji xwe re bike, di wê hatinê de xelkên Amûdê bi heyecan pêşwaziya wî kirin û rahiştin wî û otomobîla wî û pê re meşiyen. Di sala 1962an de nijadperestê Erebin Mihemed Teleb Hilal ku serokê emniyeta parêzgeha Cizîrê bû, wî di eynê salê de pirtûkek bi navê (Xwedinek di parêzgeha Cizîrê de, di warê yasayî, civakî û siyasî de), nivîsand û belav kir. Di vê pirtûka xwe de 12 bend ji bo bişaftin, erebkirin û nemana kurdan di Sûriyê de, hejmartin.

Ji encamên vê pirtûka wî;

1-Serjîmara Awarte: di roja 5/10/1962an de li parêzgeha Cizîrê hat kirin û di encamê de 120 hezar kesên kurd, ji nasnameya Sûriyê hatin bidûr xistin.

2-Zinara Erebin ku Kurdan ji ber sînorê Tirkiyê ve bi 12-15 kilometroyan bidûr xînin.

navê Remezan Ubêd Alnasir li şûn wî danî. Sed mixabin ku evê dawî ji yê berê xerabtir zul û zordarî dijî xelkên Amûdê meşand.. û da ku dilê dê û bavê zarokên şewitandî xweş bike, ji bo her zarokê şewitî 600 lîreyên Sûriyê dane wan, lê gelek malbatan ew pereyên dewletê red û qebûl nekirin.

Di 40 rojîya şewata sînemayê de/ 1960, xelkên Amûdê û gundên derdorê, bi girs û hûr ve çûn bîranîna şewata sînemayê di dibistana

devê derî xistine û bi zor derbasî hundirê sînemayê bûye. Êrîşî nav rîvîna agirê sînemayê kiriye û her carê du zarok di bin çengê xwe de derxistine. Dibêjin hinan jê re gotiye, va kurê te Fehed ji sînemayê derketiye, tiştêk pê nehatiye. Wî li wan vegeandiye û gotiye: **Tev wek Fehed in. Tev zarokên min in.**

Hêjayê gotinê ye ku Fehed kurê wî yê tekane ye. Di encamê de wî 11 zarok ji nav rîvîna agirê dojeha sînemayê rizgar kirine. Ta

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çîye? Ev **a**ve.
Bu nədir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

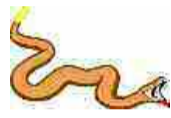
diran

Ev çîye? Ev dir**a**ne.
Bu nədir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çîye? Ev **a**gire.
Bu nədir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çîye? Ev **m**are.
Bu nədir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çîye? Ev **b**izine.
Bu nədir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çîye? Ev **b**alone.
Bu nədir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çîye? Ev **b**acane.
Bu nədir? Bu pomidorur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çîye? Ev otomob**i**le.
Bu nədir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taC

Ev çîye? Ev ta**C**e.
Bu nədir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

Canî

Ev çîye? Ev **C**anîe.
Bu nədir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcik

Ev çîye# Ev **C**ûcike.
Bu nədir? Bu cücüdür.
Что это? Это цыплёнок.
What is it? It is a chicken.

finCan

Ev çîye# Ev fin**C**ane.
Bu nədir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup

Çç

çav

Ev çîye? Ev **ç**ave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çîye? Ev **ç**êleke.
Bu nədir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

defter

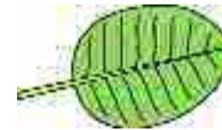
Ev çîye? Ev **d**eftere.
Bu nədir? Bu dəftərdir.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çîye? Ev **d**are.
Bu nədir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

Ee

belg

Ev çîye? Ev **b**elge.
Bu nədir? Bu yarpaqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çîye? Ev **e**loke.
Bu nədir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

çaynîk

Ev çîye? Ev **ç**aynîke.
Bu nədir? Bu çaynikdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çîye? Ev **ç**akûçe.
Bu nədir? Bu çəkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

dest

Ev çîye? Ev **d**este.
Bu nədir? Bu əldir.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çîye? Ev **d**ile.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

ker

Ev çîye? Ev **k**ere.
Bu nədir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çîye? Ev **z**ebeşe.
Bu nədir? Bu qarğızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

êleg

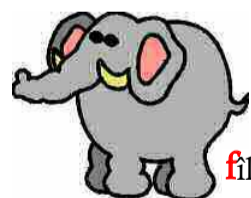
Ev çîye? Ev **ê**lege.
Bu nədir? Bu jiletir.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çîye? Ev **h**êke.
Bu nədir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

Ff

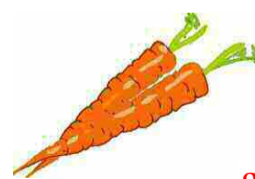
fil

Ev çîye? Ev **f**ile.
Bu nədir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elefant.

firok

Ev çîye? Ev **f**iroke.
Bu nədir? Bu təyyarədir.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çîye? Ev **g**izêre.
Bu nədir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь
What is it? It is a carot.

gêzi

Ev çîye? Ev **g**êziye.
Bu nədir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çîye? Ev **p**êye.
Bu nədir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

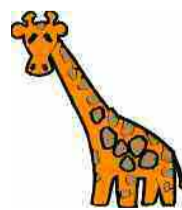
kêr

Ev çîye? Ev **k**êre.
Bu nədir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çîye? Ev **f**înde.
Bu nədir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çîye? Ev zera**f**e.
Bu nədir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çîye? Ev **g**oreye.
Bu nədir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

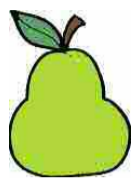

guh

Ev çîye? Ev **g**uhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это уха..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

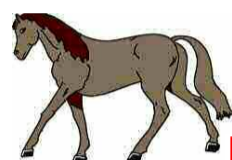
hirmê

hirç

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

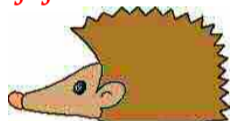
hêştir

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

Jj

jûjî

Ev çîye? Ev jûjiye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

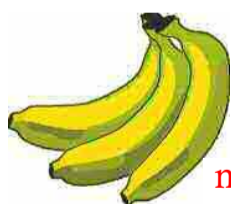

kevjal

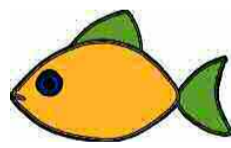
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nêdir? Bu xəçəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Mm

mûz

masî

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

meymûn

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu samıdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Li

dil

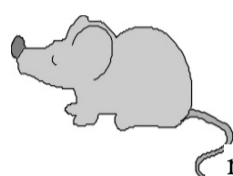
lepik

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

miş

Ev çîye? Ev linge.
Bu nêdir? Bu qəçdir.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

Îî

dîk

îsot

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

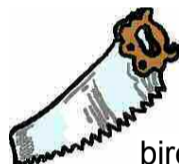

keştî

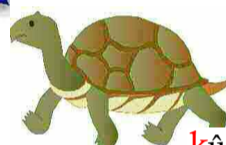
Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Kk

birek

kûsî

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

lîmor

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

rojname

kevjal

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nêdir? Bu xəçəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

kund

kevçî

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

Ev çîye? Ev kevçiye.
Bu nêdir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

kûlî.

Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Nn

nan

trên

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

reng

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

otobûs

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

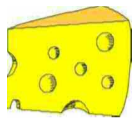
top

Ev çîye? Ev soLe.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

Ev çîye? Ev toPe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

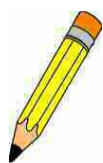
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

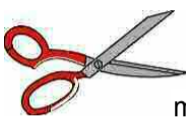

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qayçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

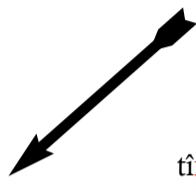
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîške.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tiîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

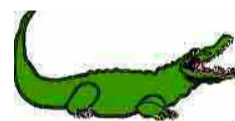
tûtî

Ev çiyey? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ildırımdır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

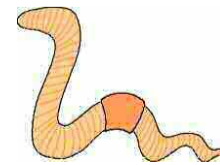
keVo

Ev çiyey? Ev keVoqe.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupîşk

Ev çiyey? Ev dupîške.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev biVire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is a glass.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

wêne

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

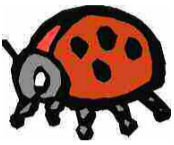

kew

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kəklikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

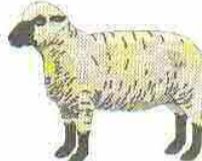
xanî

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendir.
Что это? Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

berx

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

heyve

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it? It is a cucumber.

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

1

yek

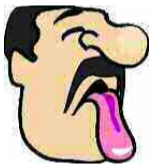

çiya

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

zengil

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zəngdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

derzi

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminik,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, fimon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewağ
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Xx	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Siyasi tutsaklar 41 gündür açlık grevinde

Sezaevlerinde "Abdullah Öcalan'a özgürlük, Kürt sorununa çözüm" talebiyle sürdürülen açlık grevi eylemi 41'inci güne girdi. PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın fiziki

özgürlüğünün sağlanması talebiyle Türkiye ve Kurdistan'da bulunan cezaevlerindeki siyasi tutsaklarca başlatılan açlık grevi 41'inci güne ulaştı. 25 yıldır İmralı F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nde tutulan Öcalan ve adada tutulan diğer 3 ismin aileleri ve avukatları ile görüşmelerine 34 aydır izin verilmiyor. İmralı'daki tecridin sonlandırılarak Öcalan'ın fiziki özgürlüğünün sağlanması amacıyla 10 Ekim 2023'te dünya genelinde 74 merkezde yapılan eş zamanlı açıklamalarla ulusları düzeyde "Abdullah Öcalan'a özgürlük, Kürt sorununa çözüm" kampanyası başlatılmıştı. Üçüncü ayında bulunan kampanya kapsamında cezaevlerindeki bulunan siyasi tutsaklarca 27 Kasım'da açlık grevi eylemi başlatıldı. Eylem, 15 Şubat 2024 tarihine kadar devam edecek.

Mesrur Barzani'den Japonya'ya başsağlığı mesajı

Başbakan Mesrur Barzani, Japonya depreminde yaşamını yitirenlerin ailelerine başsağlığı mesajı yayımladı.

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesrur Barzani, 3 Ocak 2024'te sosyal medya platformu X'ten yaptığı paylaşımda, "Pazartesi günü (1 Ocak 2024) Japonya'da meydana gelen deprem trajedisinden derin üzüntü duydum. Japonya halkı ve hükümetinin acısını paylaşıyorum." ifadelerini kullandı. Japonya'nın, Kürdistan Bölgesi'nin güçlü bir dostu ve ortağı olduğunu dile getiren Başbakan Barzani, "Bu zor dönemde Japonya'nın yanındayız." dedi.

Yeni yılın ilk gününde sabah saat 10.10 sularında (Erbil saati) merkezi Işikawa eyaleti olan 7,6 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmişti. Depremde 74 kişinin yaşamını yitirdiği belirtilmişti.

Erbil Uluslararası havaalanına İHA saldırısı!

Erbil Uluslararası havaalanına İnsansız Hava Aracı (İHA) ile saldırı düzenlediği bildirildi. Öğrenilen bilgilere göre, bomba yüklü İHA'larla Erbil Uluslararası

havaalanına saldırı düzenlendi.

Olaya yönelik konuşan İbrahim Ferman, "Saat 09:55 sularında Gezne bölgesinde drone sesi duyduk ve bütün çalışanlar olarak dışarı çıktık. Drone yakın uçuyordu ve onu görebiliyorduk" dedi. Diğer yandan Kürdistan Terörle Mücadele Birimi'nden yapılan açıklamada şu ifadeler yer verdi: "Saldırı bomba yüklü bir İHA ile gerçekleştirildi. Yasadan çıkmış milisler, Erbil Uluslararası Havaalanındaki IŞİD Karşılığı Uluslararası Koalisyonu güçlerinin konuşlu olduğu üsse saldırmayı hedefleyen dronlar düşürülerek imha edilmiştir."

Pentagon'a göre, Kürdistan Bölgesi, Rojava, Irak ve Suriye'deki Amerikan kuvvetleri, Gazze'de savaşın başladığı Ekim ayından bu yana 100'den fazla saldırıya maruz kaldı.

Metina, Gare, Hakurkê, Kandil ve Asos'a hava saldırısı

Türkiye Milli Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, Kürdistan Bölgesi sınırları içerisindeki bir çok yerin uçaklarca bombalandığı duyuruldu.

MSB'nin sosyal medya hesabından yapılan açıklamada Kürdistan Bölgesi sınırları içerisindeki Metina, Gare, Hakurkê, Kandil ve Asos bölgelerine saat 17.30'dan itibaren hava hareketi yapıldığı belirtildi.

Açıklamada PKK'ye ait 15 hedefin bombalandığı kaydedildi. Öte yandan Rûdaw ajansının bildirdiğine göre bugün akşama doğru Süleymaniye'nin Raperin (Ranya ilçesi) İdaresi'ne bağlı Jerawa nahiyesi sınırındaki Kandil Sıradağı'nın uzantısı olan Casusan Dağı ve Erbil'in Çoman ilçesine bağlı Dola Balayan bölgesi SİHA'ların hedefi oldu.

Ayrıca Süleymaniye'nin Mawat ilçesi kırsalı da 17.30 itibariyle savaş uçaklarınınca bombalandı.

Mawat Kaymakamı Kamran Hasan'ın saldırıya dair verdiği bilgiye göre Gelala köyü çevresi savaş uçaklarınınca bombalandı. Kaymakam Qeladize ve Gelale köyü arasında uzanan Asos Sıradağı'nın sık sık TSK'ya ait savaş uçaklarının hedefi olduğunu sözlerine ekledi.

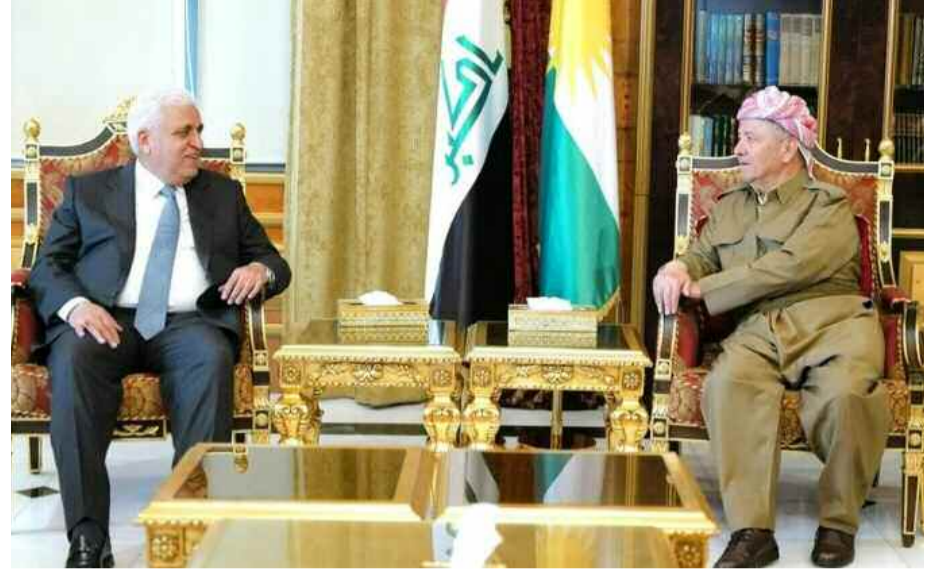
Başkan Barzani, Haşdi Şabi Heyeti Başkanı Feyyaz'ı kabul etti

Başkan Mesud Barzani ile Haşdi Şabi Heyeti Başkanı Falih Feyyaz, Irak ve bölgedeki güvenlik tehditlerini görüştü.

Başkan Barzani, 4 Ocak 2024 Perşembe günü Salahaddin'de Haşdi Şabi Heyeti Başkanı Falih Feyyaz'ı kabul etti.

Görüşmede Irak ve bölgedeki siyasi durum ile güvenlik tehditleri hakkında görüş alışverişinde bulunulurken, Pirmam'da Peşmerge güçlerine yönelik saldırı da kınandı.

Kürdistan Bölgesi Hükümeti ile federal hükümet arasındaki ilişkiler ve daha önce üzerinde mutabakata varılan federal hükümet programlarının uygulanması da ele alındı.

Demirtaş: 'Kürdistan bir hakikattir'

18'i tutuklu 81 HDP'linin yargılandığı Kobani davasına Ankara 22'nci Ağır Ceza Mahkemesinde devam ediliyor.

Halkların Demokratik Partisi (HDP) eski Eş Genel Başkanları ve Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyelerinin de aralarında bulunduğu 18'i tutuklu 108 kişi hakkında açılan Kobanê Davası, bugünkü duruşmasıyla devam ediyor.

Selahattin Demirtaş, SEGBİS'le bağlandığı duruşmada esasa karşı savunmasına sekizinci gününde devam etti.

Demirtaş'ın savunmasından öne çıkanlar şöyle:

Bahçeli bu davaya doğrudan müdahale ediyor

"...Erdoğan'ın yıllardır söylediklerini okuyorum. Ama Bahçeli'nin tweetlerini okumadım. Çünkü bu davaya doğrudan müdahale ediyorlar. Bahçeli benim üzerimden Kürtleri terörist ilan ediyor. Sorosçu Kavala, terörist Demirtaş. Atadedeler örgütüne üye hakim doğrudan Devlet Bahçeli tarafından atandı bu davaya. Devlet şu an MHP'dir. Artık devleti MHP yönetiyor. Sadece Yargıtay'a bakarak bunu görebiliriz. Bir daireyi tutup bütün herkese ayar veriyorlar. Birçok adliyede MHP'li mafyalar terör estiriyor.

Savcılar Kürdün K'sini küçük yazıyor

Nihal Atsız Kürtleri aşağılamak için Kürtler yazarken, 'k' harfini küçük yazdı. Diğer milletlerin isimlerini büyük yazdı. Bizim davalarımızda iddianameleri hazırlayan savcılar da böyle yapıyor. Kürtler yazarken 'K' harfini küçük yazıyorlar. Diğer milletleri yazarken baş harflerini büyük yazıyorlar. Kürtler biliyor, Türkler neden burada olduğumuzu bilmiyor

Bizim kim tarafından rehin alındığımızı Kürtler biliyor. Dersim'den, Maraş'tan, duvarlara yazılan imzalarından biliyor. Türklerle anlatılmalı. Sabırla anlatılmalı. İsrarla anlatılmalı. Türkler bilmiyor neden burada olduğumuzu. Bizim savunmaların temel amacı budur. Bu yüzden kumpas davasıdır diyoruz. Gerçeklik hiçbir zaman görüldüğü gibi değildir. İlk andakinden farklıdır. Doğru hafızayla bakmayı bilmektir. Bizim gördüğümüz bir kırmızı ile bir ırkçının gördüğü kırmızı bir değildir. Biz bu davayla hayatın anlamını kıymetini gelecek kitlelere anlatmaya gayret ediyoruz. Biz haklıyız. Haklılar elbette kazanır.

Heyet kumpasın farkındadır
Gerek rehine arkadaşlarımız

gerekse avukat arkadaşlarımız kumpasın değişik boyutlarını o kadar ortaya koydu ki, savcı önümüzde tek bir delil koyamadı. Hukuk literatüründe

budur. Türkiye'de Kürtleri yargılayanlar bunları bilmezler. O yüzden bunları anlatıyoruz. O yüzden bizi yargılama hakkınız yok. Tarihsel olarak da yok.

hiç bir değeri yok mu metnin. Türkiye'de bağımsız yargı olsaydı zaten bu kumpas davası olmazdı. Heyetiniz zaten başından beri ne olduğunu biliyor. Mahkeme heyeti kumpasın farkındadır. Yıllardır delil toplamaya çalışıyorsunuz ama bulamıyorsunuz. Tanıklar dinlediniz, onlar da birbirleriyle çelişkili ifade verdi. Bu iki cümlelik davaya kafa karışıklığı ve kaos yaratacak delil bulmaya çalıştılar. Baktılar bu tweet tek başına bir kanıt değil, Mehmet Metiner, 'Demirtaş'a Kandil talimat verdi' dedi. Bunun üzerinden örgüt talimatıyla 6-7 Ekim olayları oldu denildi.

Benim adım Selahattin Demirtaş Askerdeyken, benim yaşıtım olan komutan teskereden önce beni çağırdı. Normalde esas duruştan 10 saniye sonra rahata geçmemizi demesi gerekirdi. Demedi. 45 dakika boyunca esas duruşta beni tehdit etti. 'Bu senin için bir fırsattır. Ben faili meçhul dönemde Batman'da görev yaptım. Benim demek istediğimi anlarsın' dedi. 'Bana iyi bak. Benim adım Selahattin Demirtaş. Daha çok ismimi duyacaksınız' dedim. Türkiye'deki mantığı bana anlatıyor. Türkün gücünü aklınca bana gösterecek. Onun söylediklerini unuttum. Kendi ismimi de unutturmadım.

Türk aydınının trajedisi Türkiye'de ortalama bir demokratın Kürtlerle ileri seviye teması, 'Benim de Kürt arkadaşım var. Bizim bakkal Kürttür' şeklindedir. Hakimler Kürtlerin tarihini bilmiyor. Hala Kürdistan sürgünü yerdin. 'Seni Hakkari'ye sürerim' diyor. Bodrum'a sürerim diyeni duydun mu? Ama Kürdistan ötekidir. Sürgün yeridir. Türkiye aydınının en büyük trajedisi

Kürdistan bir hakikattir Kürdistan ana vatandır. Kürtler bunu gönlünden çıkarmaz. Söküp atamaz. Kürdistan bir hakikattir. Kamışlı var Sine var. Burası bizim ana vatanımızdır. Bizim hayallerimiz, aşkımız, sevgimiz, romanımızla ilgilidir. Bunları nereye koyacaksınız? Kürt ve Kürdistan gerçeği insanlığın inkarıdır. Kürt milletinin bir tarihi vardır. Bunu inkar edersek birbirimiz yüzüne bakamayız. Utanırız. Düşürülmüş aşağılanmış bir kişilik olarak görürüz. Bir Türk, Kürde bunu dayatıyor. Bu dava vesilesiyle bizi köleleştirmeye çalışanlara bunu yapamazsınız diyoruz. Bizim bir ülkemiz var. Milli marşımız var. İşkence gördüğü cezaevinde yazdı bunu. 'Ey Reqip' dedi. Irak'ta Kürdistan bölgesi var. Üç yerde Kürdistan var, bu tarafta bir çakıl taşı da mı kalmadı? Irak ve Suriye'de sınır çizerken bir tane otumuz da mı bu tarafta kalmadı? Bu tarihi çarpıtmayı nasıl kabul edebiliriz? Kürdistan'ın en büyük parçası bu tarafta kaldı. Neredeyse 200 yıldır Kürtler buna itiraz ediyor. Musa Anter bir şiir yazdı. 49'lar davası başladı. Coğrafyacılara gitsinler Silopi, Cizre Hakkari'den haritayı bize anlatsınlar Kürdistan nasıl öbür tarafta kaldı. Irak'ta Kürdistan, İran Anayasası'nda Kürdistan eyaleti var. Rojava var. Hangi coğrafyacı bu kadar mükemmel bir harita çizdi de Kürdistan'ın bir böceği bile bu tarafta kalmadı. Bir metre kaldıysa onu da savunuruz. Bir ağacı varsa onu da savunuruz. Kobanê sınırın hemen yanındır. Siz başka bir şey görüyor olabilirsiniz ama biz kardeşimizi o tarafta görüyoruz. Kardeşlerimiz orada öldürülürken biz burada davul zurna ile halay çekmemeyiz.

Сегодня Академику Надиру Каримовичу Надинову могло бы исполниться 92 года

24 августа 2021 года на 90-ом году жизни нас покинул Почётный Президент Ассоциации "Барбанг" курдов Республики Казахстан, Почётный президент Международной федерации курдских общин, ветеран Ассамблеи народа Казахстана, заслуженный деятель науки и образования Республики Казахстан, славный сын своего народа и страны академик НаDIR Каримович Надинов. Сегодня проходит день памяти академика на официальных интернет ресурсах Ассоциации "Барбанг" курдов РК.

НаDIR Каримович - первый вице-президент Национальной инженерной академии РК, академик Академии наук Казахской ССР, лауреат государственной премии и заслуженный деятель науки Казахской ССР, почётный нефтяник СССР, изобретатель СССР.

Область его научных интересов включает нефтехимию, нефтепереработку, альтернативную энергетику, нефтяная геология и многое другое.

НаDIR Каримович является автором свыше 1200 научных трудов и 8 научных открытий, 31 монографии, 10 учебных пособий; обладатель около 250 патентов и авторских свидетельств на изобретения. В числе наиболее известных — серии коллективных монографий: «Химическое равновесие и принципы его смещения» (1996), «Токоферолы и их использование в медицине и сельском хозяйстве» (1991), «Тенгиз — море нефти, море проблем» (2003), «Новые нефти Казахстана и их использование» (8 книг, 1979—1987), «Нефтебитуминозные породы» (5 книг, 1982—1988). Эта работа издана в виде монографии в Казахстане и Канаде (на англ. яз.); «Высоковязкие нефти и природные битумы» (5 книг, 2001), «Нефть и газ Казахстана» (монография в 2 т., 1996). Высоко оценены публицистические монографии учёного: «Мы, курды-казахстанцы» (2003, 556 с.) и «Разница во времени, или Исторические повороты: экзамен на порядочность» (2008, 692 с.)

Авторитетный организатор науки и системы высшего образования, НаDIR Каримович был наставником 12 докторов и более 50 кандидатов технических, химических, физико-математических, биологических, экономических, педагогических наук. Под его редакцией были изданы 43 сборника научных трудов и материалов конференций.

Получил международное признание как «Отец нефтяной науки Казахстана», создатель своих научных школ: физико-химической, катализаторов, нефтепереработчиков, нефтехимической.

Учёные звания:
1968 — доктор химических наук;
1970 — профессор;
с 1983 — академик АН Казахской ССР;
с 1990 — академик Международной академии экологической реконструкции;
с 1992 — академик Российской Академии естественных наук;
с 1995 — академик Академии профилактической медицины РК;
с 1996 — академик Международной инженерной академии (МИА, 1996), академик Национальной инженерной академии Республики Казахстан, почётный академик Академии наук Башкортостана.

Мог ли кто-нибудь тогда, 90 лет назад, предположить, что паренек из простой крестьянской курдской семьи с такой ошеломляющей быстротой и уверенностью вырастет в учёного с мировым именем?

Думается, вряд ли.
Тем более, что НаDIR Каримович Надинов (1932 г.), родившийся в

курдском селе Кикач, Нахичеванского района, Азербайджанской ССР, в 1937 году был вместе со своими родственниками и семьей депортирован в Джамбульскую область, Казахстана и до 1956 года находился на спецучете без права передвижения. И только после распада Советского Союза в соответствии с законом РК «О реабилитации жертв массовых политических репрессий» от 14 апреля 1993 года был признан жертвой политических репрессий и реабилитирован.

Итак, семья Надиновых, как и все курды, а также представители некоторых других репрессированных наций оказались в Казахстане не по собственному желанию: стали заложниками грубой политики советского руководства в 30-50 г. XX века. Подвергнутая жестокому геноциду на земле предков, часть курдов нашла себе пристанище в республиках бывшего Союза, в том числе и в Казахстане.

В 27 лет он — кандидат наук, в 35 — уже доктор, причем в такой области, как физическая химия сложных органических систем. Шаг за шагом он достигал новые вехи, становясь доктором химических наук, профессором, академиком НАН РК, лауреатом государственной премии, заслуженным деятелем науки КазССР, почётным инженером Казахстана Почётным нефтяником СССР, изобретателем СССР, лауреатом премии им. И.М.Губкина, обладателем почётного звания «Выдающийся инженер XX века», которое присуждает Совет президентов Международной инженерной Академии, объединяющей более 40 стран, в том числе США, Россию, Францию, Германию, Казахстан...

За большой вклад в развитие инженерного дела — он избран академиком Международной академии, Инженерной академии РК и ряда других международных академий, научных обществ, академическим профессором ряда университетов.

После окончания в 1953 году факультета естествознания Кызылординского пединститута он работает учителем химии в поселке Чулактау. Спустя три года поступает в аспирантуру Московского пединститута им.В.И.Ленина. Уже в эти годы молодой учитель и аспирант публикует в международных научных журналах свои первые исследования в области скорости и равновесия химических реакций и на их основе защищает кандидатскую диссертацию, выпускает свою первую книгу — учебное пособие «Химическое равновесие и принципы его смещения».

С 1959 по 1968 год работает уже зав.кафедрой химии Хабаровского пединститута и в 1967 году защищает докторскую диссертацию.

Возвратившись в Казахстан, НаDIR Каримович становится проректором по науке и зав.кафедрой технологии переработки нефти и газа Казахского химико-технологического института, ныне Южно-Казах-

станского университета им.М.О.Ауэзова.

Талант ученого соединяется в нем с даром умелого организатора науки и производства. Так, в 1975-1984 годах он руководит институтом химии нефти и природных солей АН КазССР (Гурьев) и является одновременно главным ученым секретарем Президиума и членом Президиума нашей академии.

С 1987 по 2000 год он начальник Казахстанского отделения Всесоюзного НИИ нефти им.А.П.Крылова, первый вице-президент, а потом первый вице-президент Инженерной академии, одновременно генеральный директор научно-инженерного центра «Нефть» и главным редактором журнала «Нефть и газ», основанного им в 1996 году.

НаDIR Надинов внес большой вклад в развитие химической науки сложных органических веществ и физической химии нефтяных систем. Он представлял науку Казах-

стана и СНГ на международных форумах ученых в Мексике, США, Канаде, Франции, Великобритании, ФРГ, Швеции, Швейцарии, Греции, Румынии, Польше и в других странах.

Как руководитель Казахстанской школы нефтяников был избран членом двух научных советов АН СССР — по нефтехимии и катализу.

За большой вклад в развитие нефтяной промышленности ему присваивается звание «Почётный нефтяник СССР», за принципиально новые исследования нефти полуострова Бузачи и внедрения технологии их трубопроводного транспорта — почётное звание лауреата Государственной премии, за разработку и внедрение технологии повышения нефтеотдачи — премия им.академика И.М.Губкина. В связи со 100-летним юбилеем казахстанской нефтедобычи его награждают орденом «Курмет».

Н.К.Надинов внес большой вклад в развитие образования. За активную работу по подготовке кадров в хабаровском пединституте он был удостоен почётного звания «Отличник народного просвещения РСФСР». За годы работы проректором по научной работе, зав.кафедрой химической технологии переработки нефти и газа он наладил подготовку специалистов высшей квалификации через чимкентскую и целевые аспирантуры ведущих вузов Москвы, Ленинграда, Новосибирска.

Эта его работа была отмечена медалью «За доблестный труд».

Н.К.Надинов — крупный организатор науки. Работая директором Института химии нефти и природных солей, он добился высоких показателей в проведении научных исследований, укреплении связи науки с производством, в подготовке научных кадров, спроектировал и построил уникальный инженерно-лабораторный комплекс института.

Будучи главным ученым секретарем Президиума и членом Президиума АН КазССР, курируя вопросы координации научно-исследовательских программ республики и подготовки высококвалифицированных ученых-специалистов, он также внес существенный вклад в развитие казахстанской науки. За этот труд он был удостоен высокой награды ССР — ордена Трудового Красного Знамени.

Н.К.Надинов — автор более 1000 научных статей, 30 монографий и более 300 изобретений и патентов. Под его руководством защищено более 15 докторских и 60 кандидатских диссертаций.

С именем Н.К.Надинова связано развитие нефтегазового комплекса в республике.

Он написал и издал несколько фундаментальных монографий в серии «Новые нефти Казахстана и их использование»: «Нефти полуострова Бузачи» (1979), «Нефти Мангышлака» (1981), «Технология повышения нефтеизвлечения» (1982), «Подсолевые нефти Прикаспийской впадины» (1983), «Техника и технология нефтепроводного транспорта» (1983), «Трубопроводный транспорт вязких нефтей» (1985), «Металлы в нефтях» (1985), «Использование вторичного углеводородного сырья» (1987).

Другая серия книг «Нефтебитуминозные породы» — это «Перспективы использования» (1983), «Проблемы и перспективы» (1985), «Техника и технология добычи и транспортировки» (1987) и «Достижения и перспективы» (1988).

Впервые в двухтомной его монографии «Нефть и газ Казахстана» комплексно охарактеризованы история и состояние нефтегазовой отрасли, дана характеристика нефтей и газов всех месторождений Казахстана.

Монография эта является теперь настольной книгой всех, кто имеет профессиональное отношение к проблемам нефтегазового комплекса нашей республики, а издание его фундаментального труда в пяти томах «Высоковязкие нефти и природные битумы» являются путевой энциклопедией в деле изучения и использования перспективного углеводородного сырья. Эти работы служат и будут служить научно-информационной базой дальнейшего развития нефтегазовой промышленности страны.

Новой вехой в истории нефтяной отрасли Казахстана является выпуск научно-производственного журнала «Нефть и газ», учрежденного Министерством науки и высшего образования, Национальной академии наук и Инженерной академией РК под редакцией Н.К.Надинова, тогда президента Ассоциации «Барбанг» курдов РК, членом Высшего руководства национального конгресса Курдистана (Брюссель), членом общественного Совета по проведению 10-летия независимости страны.

Н.К.Надинов вместе со своей супругой Халимой Амо, кандидатом химических наук, вырастили трех сыновей: Бари — кандидат медицинских наук, нейрохирург, Ариф — кандидат химических наук, Дмитрий — кандидат социологических наук.

Н.К.Надинов наряду с орденами Трудового Красного знамени и «Курмет», награжден медалями «Астана», «100 лет нефтяной промышленности Казахстана», ВДНХ СССР, медалями имени аль-Фараби, Ч.Валиханова, Э.Циолковского, М.Ломоносова, МД.Менделеева, «10-летию независимости Казахстана» и многочисленными почётными грамотами.

Путь этот наглядно показывает, каким огромным нравственно-духовным потенциалом обладает курдский народ, превозмогающий различные исторические невзгоды в

своем неуклонном движении к новому светлому будущему вместе не только с Казахстаном, но и с исторической родиной.

С 1996 по 2003 годы НаDIR Каримович был Президентом Ассоциации "Барбанг" курдов Казахстана, в рамках деятельности которой и не только он внёс неоценимый многолетний вклад в развитие всемирной курдской диаспоры, включая укрепление общественного согласия, развитие и сохранение курдского языка и культуры, вопросов образования, возрождения и укрепления народных ценностей и традиций, организацию и проведение культурно-массовых мероприятий, а также развитие международных связей курдской диаспоры с исторической родиной.

Посещая и организуя научно-практические конференции и культурно-массовые мероприятия курдов Казахстана, способствовал также развитию дружбы казахского и курдского народов. Как публицист, имеет немало статей и материалов, связанных с казахстанской действительностью и вопросами развития курдского этноса Казахстана.

В 2022 году Ассоциация "БАР-БАНГ" курдов Казахстана провела международную конференцию, посвящённую юбилею 90-летия со дня рождения академика, а 25 февраля 2022 года в городе Атырау прошли XIV международные надиновские научные чтения, посвященные 90-летию основоположника нефтехимической научной школы страны, академика национальной академии наук РК Надира Надинова. Кроме того, институту химической инженерии и экологии на базе местного университета нефти и газа было присвоено имя Надира Надинова, где также открылась памятная доска.

24 августа 2022 в городе Алматы состоялась годовщина со дня смерти академика и открытие мемориала на Центральном кладбище. На всех упомянутых мероприятиях в течение года гости и участники разного уровня и разных стран делились тёплыми воспоминаниями и рассказами о жизни и деятельности Надира Каримовича. 17 ноября 2023 года в городе Шымкент состоялись

XV Международные надиновские чтения на базе Южно-Казахстанского университета им. Ауэзова.

Его уход стал большой утратой для полиэтничного казахстанского общества. Его отличали открытость, человечность, искренность, благодаря которым он заслужил высочайший авторитет и уважение среди всех тех, кому довелось с ним работать и встречаться.

Настоящий пример и кумир для нескольких поколений, НаDIR Каримович продолжал неустанно уделять значительное время развитию и воспитанию молодого поколения.

Ассоциация «Барбанг» курдов Казахстана ещё раз выражает глубочайшие соболезнования семье, детям и внукам, родным и близким Надира Надира Каримовича. Разделяем их скорбь и печаль.

Rehna Xwedê lê be, sîyê wî cinet be!

Иманды болсын, жаны жанатта болсын!

ДИПЛОМАТ

№ 01 (561) 01 - 07 январь 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент ДПК и глава "Хашд аш-Шааби" обсудили проблемы безопасности

4 января курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), принял Фалиха аль-Файяда, главу проиранского ополчения "Хашд аш-Шааби", для обсуждения последних

событий в сфере безопасности.

В ходе встречи стороны обсудили политический ландшафт Ирака, региональную безопасность и недавнюю атаку беспилотников на силы пешмерга в

районе Пирмам провинции Эрбиль.

Нападение вызвало возмущение в Курдистане, власти которого потребовали принятия быстрых мер. Премьер-министр Ирака Мухаммед Ши ас-Судани издал директиву о начале расследования инцидента, продемонстрировав таким образом поддержку Курдистана.

Также сообщается о встрече Масуда Барзани с советником по национальной безопасности Ирака Касимом аль-Араджи, на которой основное внимание уделялось текущей ситуации и отношений между Багдадом и Эрбилем.

Дрон атаковал авиабазу "Харир" в Курдистане

5 января начиненный взрывчаткой дрон нанес удар по базе Международной коалиции по борьбе с "Исламским государством" (ИГ) в районе Харир в Эрбиле Иракского Курдистана. По данным контртеррористической службы Курдистана, жертв нет.

С 17 октября поддерживаемые Ираном группировки, в частности "Исламское сопротивление в Ираке", совершили более 115 ракетных и беспилотных атак на силы США и коалиции в Ираке и Сирии.

Ранее, 2 января, был

перехвачен и уничтожен беспилотник в районе авиабазы у международного аэропорта Эрбиля, столицы Курдистана.

Проиранские силы заявляют, что эти атаки являются ответом на амери-

канскую поддержку Израиля в его конфликте с "ХАМАС" в секторе Газа.

Конкретными целями этих атак в Ираке в первую очередь были авиабаза "Асад" на западе Ирака, международный аэропорт Эрбиля и авиабаза "Харир".

На фоне этих инцидентов Региональное правительство Курдистана (КРГ) заявило, что федеральное правительство Ирака несет ответственность за "трусливые нападения", организованные связанными с правительством группами "преступников".

Пентагон подтвердил ликвидацию лидера иракского шиитского ополчения

Представитель Министерства обороны США Пэт Райдер подтвердил, что США нанесли удар по лидеру группы иракского шиитского ополчения "Харакат ан-Нуджаба" Муштаку Джаваду Казима аль-Джавари, известному как Абу

Таква.

Американские военные предприняли "необходимые и соразмерные действия" против лидера "Харакат ан-Нуджаба", отметил Райдер. По его словам, в результате нападения погибли Абу Таква и один из его сообщников.

Райдер сообщил журналистам, что Абу Таква был вовлечен в планирование и проведение нападений на американские войска.

"Важно отметить, что удар был нанесен в целях самообороны, что никто из гражданских лиц не пострадал и что никакая инфраструктура или объекты не были поражены", - добавил он.

"Харакат ан-Нуджаба" считается проиранским шиитским ополчением, действующим в Ираке и Сирии.

Сенатор-республиканец призвал "стереть Иран с карты мира"

Сенатор-республиканец от штата Южная Каролина Линдси Грэм, комментируя ситуацию вокруг нападений шиитского движения "Ансар Алла" (хуситов) заявил, что оно получает

финансирование от Ирана, а потому исламскую республику необходимо "стереть с карты мира".

"Без Ирана не будет хуситов. Хуситы полностью поддерживаются Ираном. Я призываю уже шесть месяцев... нанесите удар по Ирану. У них есть нефтяные месторождения, а штаб-квартиру их революционной гвардии видно из космоса. Сотрите его с карты", - сказал Грэм в эфире телеканала Fox News.

По словам американского законодателя, он рекомендовал главе Пентагона Ллойд Остину не демонстрировать "слабость" и четко донести Ирану, что представляют собой "красные линии" для США в контексте ответного нападения.

"Если вы действительно хотите защитить американских солдат, дайте понять аятолле (Ирана), что, если они будут совершать опосредованные атаки, мы их достанем", - добавил сенатор-республиканец.

Пентагон ранее сообщал, что хуситы совершили более сотни нападений на суда в Красном море с начала эскалации палестино-израильского конфликта. Помимо этого, с 17 октября американские войска десятки раз подвергались нападениям в Сирии и Ираке, которые Вашингтон приписывает связанным с Ираном шиитским формированиям.

ИГ взяло на себя ответственность за теракт на кладбище в Иране

"Исламское государство" (ИГ, ИГИЛ; признано террористическим и запрещено в РФ) взяло на себя ответственность за теракт на кладбище в иранском Кермане. Накануне, как сообщили в местном МВД, в результате взрывов погибли 84 человека.

В заявлении организации, как передает иранское агентство IRNA, сказано, что двое террористов взорвали "пояса смертников" в толпе, которая собралась на кладбище. Президент Ирана Эбрахим Раиси назвал организаторов взрывов "врагами нации" и заявил, что они будут наказаны.

Накануне на кладбище в Кермане произошло несколько взрывов. В это время там проходила церемония, посвященная памяти Касема Сулеймани — он был убит 3 января 2020 года в результате ракетного удара ВВС США в районе аэропорта Багдада.

Глава МВД Ирана Ахмад Вахиди 4 января сообщил пересмотренные данные о жертвах теракта: 84 погибших и 284 пострадавших. Изначально власти страны говорили о 103 погибших и 211 пострадавших.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR SULEYMAN

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakı Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500